

سخن ناشر

سال ۷۸ بود. بازار نشر کشور، پر بود از کتاب‌های رشته‌های ریاضی و تجربی. مثلاً اگر می‌خواستی یک کتاب زیست‌شناسی بخری، می‌توانستی حداقل ۴۰ عنوان کتاب پیدا بکنی از ناشران مختلف، اما اگر می‌خواستی مثلاً کتاب جامعه‌شناسی پیدا بکنی، هیچ ناشری را پیدا نمی‌کردی، چرا؟ به این دلیل که تصور ناشران این بود که دانش‌آموز علوم انسانی، کتاب نمی‌خرد! و از طرف دیگر، تصور عمومی در آن سال‌ها این بود که «علوم انسانی مهم نیست!»

سال ۷۹، بخش انتشارات مؤسسه مشاوران آموزش، تأسیس شد و در همان سال اول، ۹ کتاب چاپ کرد که ۷ کتاب آن از کتاب‌های رشته‌های علوم انسانی بود. یادم هست که در نمایشگاه بین‌المللی کتاب در همان سال‌ها، همکاران ناشرم، می‌گفتند: «نمی‌خواهید در رشته ریاضی و تجربی کتاب بدهید؟» و این جمله به این معنا بود: «رشته علوم انسانی که نمی‌فروشد!»

سال ۸۵ انتشارات مشاوران آموزش با فاصله‌ای بسیار معنادار مهم‌ترین نشر آموزشی و کمک‌آموزشی علوم انسانی کشور بود.

ما اعتماد کردیم بر آنچه درست می‌دانستیم. اعتماد کردیم بر «رشته علوم انسانی و دانش‌آموزان علوم انسانی» و بعد از ما ناشران دیگر نیز در این عرصه کتاب دادند. این حرف‌ها را گفتم که بگویم:

۱. باور دارم که تلاش ما در این سال‌ها، باوری را پرورش داد که «علوم انسانی را باید جدی گرفت!»

۲. می‌دانم که تغییری بنیادین در تدوین کتاب‌های آموزشی رشته علوم انسانی ایجاد کردیم و آن، بر اساس این باور بود که بگویم تمامی درس‌های علوم انسانی جدی است و فقط برای ادبیات و عربی و ریاضی و منطق و فلسفه کتاب آموزشی ننویسید؛ بلکه دروس دیگر نیز مهم هستند.

۳. از همه مهم‌تر این نهال را کاشتیم و امیدواریم هر چه زودتر به درختی پربار تبدیل شود که: «دروس علوم انسانی، دروس حفظی نیست.»

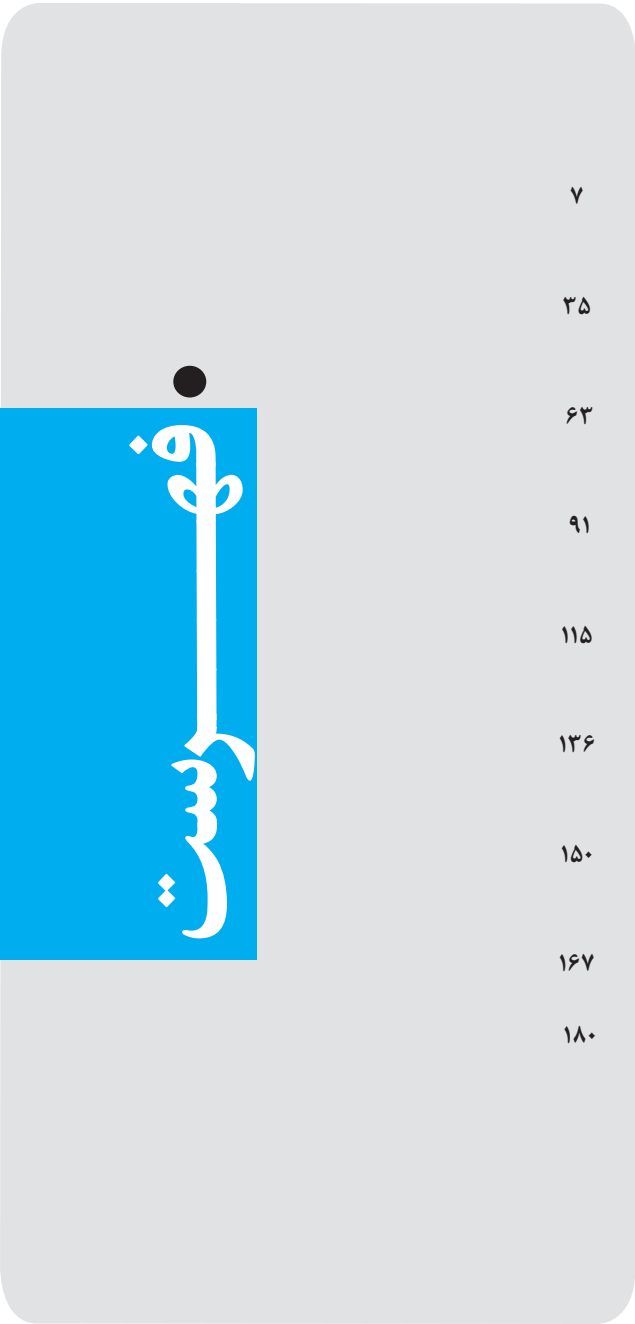
و آرزویم چیست؟

آرزویم این است که دانش‌آموزان علوم انسانی و دبیران علوم انسانی، این را بدانند که «نوشتن برای علوم انسانی» آن چیزی است که دوست داشتیم و دوست داشتیم به بهترین شکلش انجام داده باشیم و امیدوارم موفقیت نسبی در این راه کسب کرده باشیم.

سال آخر دبیرستان بود. برای کنکور آماده می‌شد. یک روز در حین قدردانی از حسن‌نیت یکی از بستگان نزدیکش که برای او آرزوی موفقیت می‌کرد، متوجه گفت‌وگویی شد که در درونش جریان داشت. او از فرد مقابل تشکر می‌کرد، اما محتوای آنچه در ذهنش می‌گذشت، متفاوت با آن چیزی بود که بر زبان می‌آورد. گفتار درونی او حاکی از ناامیدی و ناباوری نسبت به موفقیت خود بود و شرایط حاکم بر زندگی‌اش را در آن مؤثر می‌دانست. روزها گذشت، اما او همچنان به آن روز و به آنچه در درونش می‌گذشت، فکر می‌کرد. پیش از این نیز بارها اتفاق افتاده بود که به زبان، چیزی و در دل، چیز دیگری می‌گفت، اما چرا این‌بار، این موضوع تا این حد برایش اهمیت پیدا کرده بود؟ در ذهنش معادله مبهمی در حال شکل‌گیری بود و او چیزی از آن سر در نمی‌آورد. روزهای اول، تلاشش بر تأیید تأثیر شرایط زندگی در آنچه از دست داده و آنچه در آینده از دست خواهد داد، صرف شد و بارها و بارها، شکست‌های خود را مرور کرد و بر آنها تأسف خورد. شاید با این کار در جست‌وجوی مقصری بود تا شکست‌های احتمالی آینده خود را به آن نسبت دهد. اما این دست از تلاش‌ها نیز چیزی از ابهام جاری ذهنش کم نکرد.

موضوع پیش‌آمده، او را بیش از پیش به آنچه در درونش جریان داشت مشغول ساخته بود و وادارش می‌کرد، محتویات ذهنی خود را بارها و بارها مرور کند. ماه‌ها گذشت و در این مدت، کاویدن اندیشه‌هایش به عاداتی تبدیل شد که به تدریج به تحولی بزرگ در زندگی‌اش انجامید. سرآغاز این تحول اما روزی بود که در جمع دوستانش سرگرم گفت‌وگو بودند که ناگهان یکی از آنان به هوا پرید و فریاد زد: «فکر من بود، فکر خودم بود». با شنیدن این جمله‌ها، واژه‌ها در ذهن او به رقص درآمدند و پی‌درپی تکرار شدند: «فکر من، فکر خودم، من». همه چیز به سرعت اتفاق افتاد و پیش از اینکه او فرصت فکر کردن بیابد، ناگاه درونش از تلاطم باز ایستاد و قفل ذهنش گشوده شد و دورنمای روشنی را در مقابل او نمایان ساخت. اینک در طی مسیری طولانی، که عبور از آن چندان هم آسان نبود، خالق افکارش را یافته بود. خالقی که کسی جز خود او نبود، اما درک این موضوع، یک فهم ساده نبود؛ بلکه عامل ایجاد دانشی بود که به تحول او منجر شد. رسیدن به این مرحله، چند سال طول کشید. او دانشجوی ترم پنجم بود و حالا دیگر می‌دانست که منشأ بیشتر گرفتاری‌هایش، افکار خودش است و درون‌نگری، تنها کانالی است که از طریق آن به خودشناسی و در نهایت تغییر افکار و رفتارش دست خواهد یافت. از این‌رو تلاش خود را با تغییر نگرشش نسبت به نقش خود در زندگی آغاز کرد. او که تا آن زمان، نقش چندانی برای خود قائل نبود، باید یاد می‌گرفت که به گفتار درونی‌اش گوش دهد و با تغییر آن، مسئولیت شکست‌ها و پیروزی‌های خود را بپذیرد. البته انجام این کار اصلاً آسان نبود و در این راه، با افت‌وخیزهای زیادی مواجه شد، اما به تدریج از عهده آن برآمد، تا جایی که امروز وقتی کسی برای او آرزوی موفقیت می‌کند، هم‌زمان با تشکر و قدردانی از او، آنچه بر زبان ذهنش جاری می‌شود، جمله‌ای نیست جز اینکه «آینده‌ای موفق را برای خود رقم خواهیم زد.»

مقدمه مؤلف

۷	..... روان‌شناسی: تعریف و روش مورد مطالعه
۳۵	..... روان‌شناسی رشد
۶۳	..... احساس، توجه، ادراک
۹۱	..... حافظه و علل فراموشی
۱۱۵	..... تفکر (۱) حل مسئله
۱۳۶	..... تفکر (۲) تصمیم‌گیری
۱۵۰	..... انگیزه و نگرش
۱۶۷	..... روان‌شناسی سلامت
۱۸۰	..... پاسخنامه تشریحی

روان‌شناسی: تعریف و روش مورد مطالعه

درس ۱

مقدمه

روان‌شناسان با پرسش‌های بسیاری مواجه هستند و دغدغه آنان این است که با استفاده از روش‌های علمی، پاسخ‌های دقیق و علمی به این پرسش‌ها بدهند. برخی از این پرسش‌ها عبارت‌اند از:

- ۱- فهم ما از محیط پیرامون چگونه رشد می‌کند؟
- ۲- عوامل مؤثر بر فراموشی چه چیزهایی هستند؟
- ۳- چرا هنگام مطالعه، مدام حواسمان پرت می‌شود؟
- ۴- چرا مطالعه با فاصله زمانی، بهتر از مطالعه بدون فاصله زمانی است؟
- ۵- تماشای برنامه‌های خشونت‌آمیز رسانه‌ها چه تأثیری بر پرخاشگری کودکان دارد؟
- ۶- روش‌های مختلف حل مسئله، چه تأثیری بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد؟
- ۷- چرا یک فرد، هنگامی که در جمع قرار می‌گیرد، متفاوت از سایر موقعیت‌ها عمل می‌کند؟
- ۸- افرادی که به طور مکرر و بدون دلیل موجه، به جراحی‌های زیبایی تن می‌دهند، در زیبایی بدنشان نقص دارند یا تصور نادرستی از زیبایی دارند؟

ویژگی‌های روان‌شناختی انسان، نقش مهمی در عملکرد او دارد؛ از این رو، روان‌شناسان تلاش می‌کنند تأثیر ویژگی‌های روان‌شناختی بر عملکرد انسان را به طور دقیق بررسی کنند. برای مثال، پیشرفت شغلی افراد فقط به دانش تخصصی آن‌ها مربوط نمی‌شود، بلکه تحت تأثیر ویژگی‌هایی مثل «ویژگی شخصیتی، قدرت اراده و سخت‌کوشی، میل به پیشرفت، نظم در امور، سبک یادگیری، چگونگی مطالعه، علاقه به کار و سبک تربیتی والدین آن‌ها» قرار دارد که توسط روان‌شناسان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

- هر فردی می‌تواند به پرسش‌های مطرح شده در حیطه روان‌شناسی پاسخ دهد، اما فقط پاسخ‌های دقیق و معتبر، با ارزش هستند.
- مطالعه روان‌شناسی به ما کمک می‌کند تا با استفاده از دو روش، در مورد درستی یا نادرستی پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی آگاهی یابیم. (یکی از فوائد مطالعه روان‌شناسی، کسب توانایی برای ارزیابی اعتبار پاسخ ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی است.)
- دو روشی که برای آگاهی از درستی یا نادرستی پاسخ ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی به کار می‌رود، عبارت‌اند از:
  - ۱- پاسخ‌ها را با واقعیت‌های تأیید شده در علم روان‌شناسی مطابقت دهیم. اگر این پاسخ‌ها با واقعیت‌های تأیید شده علمی (یا دانش موجود در علم روان‌شناسی) همخوانی داشته باشند، دقیق و معتبر خواهند بود.
  - ۲- اگر با پاسخی مواجه شویم که دانشی از آن وجود نداشته باشد، باید بتوانیم آن پاسخ را با استفاده از روش‌های علمی، بررسی و صحت آن را تأیید یا رد کنیم. (پاسخی که صحت آن با استفاده از روش‌های علمی تأیید شود، دقیق و معتبر خواهد بود.)
- افراد غیرمتخصص به پرسش‌های مطرح شده در حوزه روان‌شناسی، پاسخ‌های عامیانه می‌دهند و به تدریج دیدگاه شخصی خود را باور کرده، تبعیت دیگران را می‌طلبند.

فعالیت ۱-۳ کتاب درسی

چند نمونه از باورهای غیر علمی عبارت‌اند از:

- برخی معتقدند که عدد سیزده نحس است و علت برخی از اتفاقات ناگوار را به آن ربط می‌دهند.
- برخی ادعا می‌کنند که فاصله موجود بین چشم اشخاص یا اندازه گوش آنان، با میزان هوش آن‌ها ارتباط دارد.
- برخی دیگر ادعا می‌کنند که با نگاه کردن در چشمان دیگران، می‌توان افراد نادرست را شناسایی کرد. برای مثال اگر شخصی نتواند به طور ثابت و یکنواخت به چشمان آن‌ها نگاه کند، می‌گویند: «او شخص نادرستی است».
- عده‌ای دیگر با توجه به خصوصیات، تاریخ تولد یا دست‌خط یک فرد، می‌گویند که ظرفیت عقلی او چقدر است، با چه کسی باید ازدواج کند و با اینکه برنامه آینده خود را چگونه باید تنظیم کند.

علم تجربی چیست؟

- منظور از علم در روان‌شناسی و سایر علوم، علم تجربی است. (علم تجربی، یکی از اقسام علوم بشری است.)
- در علوم تجربی از روش‌ها و ابزارهای دقیق و قابل اندازه‌گیری استفاده می‌شود.
- در علوم تجربی، با کمک مشاهده و سایر روش‌های دقیق و قابل اندازه‌گیری (روش‌های عینی)، رابطه بین پدیده‌های طبیعی بررسی می‌شود.
- دانشمندان برای بررسی روابط بین پدیده‌های طبیعی، از پرسش‌های علمی، فرضیه‌ها و نظریه‌ها استفاده می‌کنند.
- منظور از واژه «بیان‌های علمی» چیست؟ واژه بیان‌های علمی به مفاهیم علمی مختلف اشاره دارد.
- برخی از بیان‌های علمی که اهمیت زیادی در علوم تجربی دارند، عبارت‌اند از: ۱- مسئله؛ ۲- فرضیه؛ ۳- اصول یا قوانین؛ ۴- نظریه
- بین مسئله، فرضیه، قانون و نظریه، پیوستگی وجود دارد؛ یعنی این مفاهیم به صورت سلسله‌مراتب و زنجیروار، به دنبال هم شکل می‌گیرند.
- رابطه بین مسئله، فرضیه، قانون و نظریه علمی، از نوع رابطه سلسله‌مراتبی است؛ یعنی از روند تکاملی پیروی می‌کند؛ به این معنا که هر یک از آن‌ها، بعد از کامل شدن علمی پیش از خود، شکل می‌گیرد. به این صورت که:
- ابتدا مسئله طرح می‌شود ← در پاسخ به مسئله، فرضیه تدوین می‌شود ← فرضیه بعد از تأیید تجربی، به قانون یا اصل تبدیل می‌شود ← مجموعه‌ای از قوانین، نظریه را شکل می‌دهند.

مسئله:

- ▶ پژوهش‌های دانشمندان با طرح مسئله آغاز می‌شود. (اولین فعالیت در پژوهش علمی، انتخاب مسئله است).
- ▶ چند نمونه از مسائلی که توسط روان‌شناسان مطرح می‌شود، عبارت است از:
  - ۱- گذشت زمان چه تأثیری بر پایداری حافظه دارد؟
  - ۲- به چه میزان کودکان دبستانی در زمین بازی درگیر رفتار پرخاشگرانه می‌شوند؟
  - ۳- آیا تغییر در میزان تکلیف شب، تغییری در عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی ایجاد می‌کند؟
  - ۴- چه ارتباطی بین میزان زمان مطالعه و نمرات امتحان پایان سال دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه وجود دارد؟

مسئله چیست؟

مسئله یک جمله سؤالی یا استفهامی است و از جایی آغاز می‌شود که در مورد یک موضوع، ابهام وجود داشته باشد. دکتر علی دلاور در کتاب روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی، برای روشن شدن این مطلب مثالی را از ون دالن (Van Dalen) که یکی از صاحب‌نظران در پژوهش علمی است، نقل می‌کند و می‌نویسد:

«فرض کنید در آخرین لحظات شب، صدای غرش آب شما را از خواب بیدار کرده است. با شنیدن صدا، در شرایط گیج‌کننده‌ای قرار می‌گیرید، به عبارت دیگر در شرایطی قرار می‌گیرید که در آن مسئله‌ای وجود دارد و فوراً تلاش می‌کنید منبع مشکل را تعیین کنید. برای این کار چند سؤال در ذهن شما شکل می‌گیرد. «آیا لوله آب ترکیده است؟»، «آیا سیل جاری شده است؟»، «آیا آب از پیشامدگی لوله بام فرو ریخته است؟»

در مورد مسائل علمی نیز چنین وضعیتی پیش می‌آید؛ یعنی مسئله علمی، زمانی مطرح می‌شود که پژوهشگر در مورد یک موضوع با ابهام مواجه می‌شود.

فرضیه:

- ▶ **فرضیه، پاسخ اولیه** پژوهشگر به مسئله علمی است.
  - ▶ فرضیه می‌تواند ضمن اینکه در پاسخ به یک سؤال می‌آید، موجب طرح سؤال‌های دیگر نیز بشود.
  - ▶ فرضیه، یک **جمله خبری** است که به صورت **خردمندانه** و **سنجیده**، در پاسخ به یک پرسش یا مسئله علمی مطرح می‌شود.
  - ▶ دانشمندان با توجه به دانش و تجربه خود و پیشینیان، تلاش می‌کنند پاسخ‌های خردمندانه و سنجیده‌ای به مسئله‌های علمی بدهند.
  - ▶ خردمندانه و سنجیده بودن محتوای یک جمله خبری به چه معنا است؟
- «به این معنا است که بر اساس شانس و تصادف نیست، بلکه مبتنی بر **دانش** و **تجربه** است.»
- ▶ در کتاب درسی روان‌شناسی، برای درک بهتر مفهوم فرضیه، مثالی مطرح شده که در اینجا نیز همان مثال را بررسی می‌کنیم.
- فرض کنیم پس از فراموش کردن یک مطلب، این سؤال در ذهن ما شکل بگیرد که «گذشت زمان بر پایداری حافظه چه تأثیری دارد؟» تقریباً همه ما با این تجربه مواجه بوده‌ایم که گذشت زمان و استفاده نکردن از مطالبی که به حافظه سپرده‌ایم، دوام آن را کم‌رنگ می‌کند. با توجه به این تجربه، پاسخ خردمندانه به این سؤال این خواهد بود که: «گذشت زمان، باعث تضعیف حافظه می‌شود.»
- این **جمله خبری** که با کمک گرفتن از دانش و تجربه مطرح شده، یک فرضیه است که می‌تواند **صحیح** یا **غلط** باشد.
- ▶ دانشمندان فرضیه‌ها را می‌آزمایند، یعنی به صورت تجربی بررسی می‌کنند تا مشخص گردد که آیا درست است و مورد تأیید قرار می‌گیرد، یا نادرست است و باید رد شود.
  - ▶ فرضیه در صورت تأیید تجربی، به یک قانون یا یک اصل تبدیل می‌شود.

تا اینجا با تعریف فرضیه آشنا شدیم. حالا می‌خواهیم بدانیم برای تشخیص اینکه آیا یک جمله به صورت فرضیه تدوین شده است، یا نه، به چه ویژگی‌هایی باید توجه داشته باشیم؟ این ویژگی‌ها عبارت است از:

- ۱- **فرضیه، یک جمله خبری است که در پاسخ به پرسش بیان می‌شود.** پس به صورت جمله سؤالی یا استفهامی تدوین نمی‌شود.
  - ۲- **فرضیه، یک بیان تأیید نشده از رابطه بین پدیده‌ها است.** این رابطه می‌تواند ماهیت علی یا غیر علی داشته باشد. منظور از رابطه علی، رابطه علت و معلولی بین پدیده‌ها است. برای مثال در این فرضیه که: «گذشت زمان باعث تضعیف حافظه می‌شود»، گذشت زمان، به عنوان علت تضعیف حافظه، بیان شده است. منظور از رابطه غیر علی این است که رابطه بین پدیده‌ها به صورت علت و معلولی بیان نمی‌شود. برای مثال گفته می‌شود «بین گذشت زمان و تضعیف حافظه، رابطه مستقیم وجود دارد،» (به این نکته باید توجه داشته باشیم که فرضیه، بیان تأیید نشده رابطه پدیده‌ها است. فرضیه را با تبیین که در بحث اهداف علمی می‌خوانید، اشتباه نگیرید. در صورتی می‌توانیم جمله «گذشت زمان موجب تضعیف حافظه می‌شود» را به عنوان تبیین بپذیریم که مورد بررسی قرار گرفته باشد و رابطه گذشت زمان و تضعیف حافظه تأیید شده باشد).
  - ۳- **فرضیه باید مطابق تجربه یا اصول کلی دانش موجود باشد.**
- برای مثال، جمله «بین گذشت زمان و تضعیف حافظه، رابطه معکوس وجود دارد»، به این معنی است که هر چه زمان بیشتری از یادگیری بگذرد، حافظه قوی‌تر می‌شود که با تجربه و اصول کلی واقعیت‌های علمی مطابقت ندارد.
- ۴- **فرضیه با قطعیت بیان نمی‌شود.** برای مثال نمی‌توانیم بگوییم: «گذشت زمان حتماً به تضعیف حافظه منجر می‌شود،» بیان یک جمله با واژه‌هایی مثل قطعاً، حتماً و مطمئناً، به این معنا است که آن را تأیید می‌کنیم؛ درحالی‌که یک فرضیه تدوین می‌شود تا مورد آزمون قرار گیرد و در صورت درست بودن، تأیید و در صورت نادرست بودن، رد شود.

۵- فرضیه با مفاهیم ارزشی بیان نمی‌شود. برای مثال نمی‌توانیم بگوییم «بین گذشت زمان و تضعیف حافظه، یک رابطه قابل قبول وجود دارد.» چون مقیاس مشخصی برای اندازه‌گیری مفاهیمی مثل قابل قبول، بهتر، بدتر و یا عالی بودن، وجود ندارد و این مفاهیم با معیارهای علمی قابل اندازه‌گیری نیستند.

۶- فرضیه یک جملهٔ اخباری و روشن و بدون ابهام است. بنابراین با شک و تردید بیان نمی‌شود. یعنی برای مثال ما در بیان یک فرضیه، نمی‌توانیم بگوییم «گذشت زمان، ممکن است (احتمالاً یا شاید) موجب تضعیف حافظه شود.» با توجه به آنچه که در مورد ویژگی‌های فرضیه مطرح شده، به این پرسش پاسخ می‌دهیم. پرسش: آیا جملهٔ «اجرای برنامهٔ مشاوره و راهنمایی در مدارس ابتدایی، ممکن است (احتمالاً یا شاید) موجب تضعیف حافظه شود.» پاسخی است؟ پاسخش، منفی است. چون در این جمله، رابطه‌ای بین پدیده‌ها بیان نشده است. اگر گفته می‌شد: «اجرای برنامهٔ مشاوره و راهنمایی در مدارس ابتدایی، توانایی کلامی دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد.» فوراً می‌گفتیم: «در این جمله، رابطهٔ بین افزایش توانایی کلامی و اجرای برنامهٔ مشاوره بیان شده است.» علاوه بر این، این جمله، یک جملهٔ دستوری و به این معنی است که برنامهٔ مشاوره و راهنمایی در مدرسه باید اجرا شود. مفاهیمی مثل، باید‌ها و نباید‌ها، درست و نادرست و خوب و بد، در اخلاق مطرح است. چرا گفته می‌شود فرضیه باید رابطهٔ مورد انتظار بین پدیده‌ها را بیان کند؟ زیرا دانشمندان علوم تجربی، از جمله روان‌شناسان، با بررسی تجربی روابط بین پدیده‌ها تلاش می‌کنند به مهم‌ترین علل بروز آن‌ها دست یابند تا بتوانند بروز پدیده‌ها را پیش‌بینی و کنترل کنند.

قانون یا اصل:

- یک فرضیه در صورت **تأیید تجربی**، به یک **اصل** یا یک **قانون** علمی تبدیل می‌شود. برای مثال، در صورتی که فرضیهٔ «گذشت زمان باعث تضعیف حافظه می‌شود» با استفاده از روش علمی مورد آزمون قرار گیرد و درستی آن تأیید شود (یعنی، به صورت تجربی تأیید شود) «تأثیر گذشت زمان بر حافظه» به عنوان یک اصل یا قانون پذیرفته می‌شود.
- قانون یا اصل، بیان رابطهٔ تأیید شده بین پدیده‌ها است.

نظریه:

- نظریه‌ها از ترکیب اصول و قوانین مختلف به دست می‌آیند.
- پس از کشف **چندین قانون** در یک زمینهٔ علمی و ادغام این قوانین با یکدیگر، **نظریهٔ علمی** شکل می‌گیرد. برای مثال، تضعیف حافظه علاوه بر گذشت زمان، تابع عوامل دیگری نیز هست که وقتی قوانین تأیید شده در مورد آن‌ها با هم **ترکیب** شوند، **نظریه‌های فراموشی** شکل می‌گیرد.
- همهٔ علوم تجربی با نظریه‌ها سروکار دارند. در روان‌شناسی نیز نظریه‌های زیادی وجود دارد، برای مثال مفهوم یادگیری و چگونگی آن با نظریه‌های متعددی تبیین می‌شود.
- نظریه‌ها دارای دو سطح ظاهری و تجربی هستند: منظور از سطح ظاهری نظریه، ساختار شکلی (ظاهری) و نحوهٔ نگارش آن است. (نحوهٔ تدوین ارکان نظریه) منظور از سطح تجربی نظریه، تجربه‌پذیری یا پژوهش‌پذیری آن است. (سطحی است که فرضیه با استفاده از روش‌های عینی و قابل اندازه‌گیری، آزمون می‌شود.)
- همهٔ نظریه‌های علمی در این دو سطح، به یک اندازه رشد نکرده‌اند؛ زیرا ساختار شکلی یا ظاهری برخی از نظریه‌ها در زمان ارائهٔ آن‌ها، قابل بررسی تجربی نیست. این موضوع در همهٔ علوم مشهود است و در روان‌شناسی نیز برخی از نظریه‌ها پشتوانهٔ تجربی قوی ندارند.

منظور از اینکه گفته می‌شود، برخی از نظریه‌ها پشتوانهٔ تجربی قوی ندارند، چیست؟

تجربه‌پذیری یک نظریه مستلزم عینیت‌پذیر بودن پدیده‌های مورد بررسی در آن و تکرارپذیر بودن یافته‌های آن است. منظور از عینیت‌پذیر بودن پدیده‌ها- همانطور که در مبحث ویژگی‌های روش علمی به آن اشاره خواهد شد- قابل اندازه‌گیری یا قابل مشاهده بودن پدیده‌ها است. تکرارپذیری- که به آن نیز در مبحث ویژگی‌های روش علمی اشاره خواهد شد- به این معنا است که هر بار که سطح نظری یا ظاهری یک نظریه را به صورت تجربی بررسی می‌کنیم، به نتایج یکسان یا تقریباً یکسان دست یابیم. برای مثال ما می‌دانیم که افزایش دما موجب انبساط فلز می‌شود. اما برای اینکه بتوانیم این دانش نظری را به صورت تجربی بررسی کنیم:

* در درجهٔ اول، میزان دما و انبساط فلز باید عینیت‌پذیر، یعنی قابل اندازه‌گیری باشد تا با اندازه‌گیری آن‌ها مشاهده کنیم که یک فلز خاص در چه دمایی منبسط می‌شود.

* در درجهٔ دوم، هر بار که فلز حرارت داده می‌شود، باید در یک دمای ثابت (برای مثال در دمای حدود ۶۰ درجه) منبسط شود، یعنی نتیجهٔ به دست آمده باید در آزمایش‌های متعدد تکرار شود. (نتایج آزمایش‌های متعدد باید یکسان باشند.) با توجه به مطالبی که گفته شد، می‌توانیم به این پرسش پاسخ دهیم که «چرا بررسی تجربی همهٔ نظریه‌ها، در زمان ارائهٔ آن‌ها امکان‌پذیر نیست؟» چون دانش بشر در زمان ارائهٔ برخی از نظریه‌ها، برای عینیت بخشیدن به پدیده‌های مورد بررسی در آن‌ها کافی نیست؛ در نتیجه، بررسی علمی پدیده‌ها و تکرارپذیری نتایج آن‌ها نیز امکان‌پذیر نخواهد بود.

برای درک بهتر این مطلب، نظریهٔ روان‌کاوی زیگموند فروید را بررسی می‌کنیم. فروید فرایندهای ذهنی ناخودآگاه را عامل برانگیخته شدن رفتار می‌داند؛ یعنی نظریهٔ او بر اصل ناخودآگاه استوار است. اما دانش بشر، تا به امروز قادر به عینیت بخشیدن به ناخودآگاه و مشاهدهٔ تأثیر آن بر رفتار نبوده است. به همین دلیل، می‌توانیم بگوییم که نظریهٔ فروید تجربه‌پذیر نیست. البته، تجربه‌ناپذیر بودن یک نظریه در زمان ارائهٔ آن، به معنی مردود بودن آن نیست؛ بلکه تنها به این معنی است که دانش موجود برای بررسی تجربی آن کافی نیست. تأیید یا رد یک نظریه تنها در صورتی امکان‌پذیر است که آن را به صورت تجربی مورد بررسی قرار داده باشیم.

آموزش براساس پرسش و پاسخ

پاسخ پرسش‌های زیر را که در ارتباط با بحث «علم تجربی چیست؟» طراحی شده‌اند، بررسی می‌کنیم.

پرسش اول:

این نکته که پاسخ ارائه شده به سؤال پژوهش با توجه به نتایج پژوهش‌های مشابه پیشین تدوین می‌شود، بیانگر چیست؟

- (۱) تأیید پاسخ ارائه شده و تبدیل آن به قانون
(۲) پیوسته بودن بیان‌های علمی در یک پژوهش
(۳) همراهی پاسخ ارائه شده با طرح سؤال‌های دیگر
(۴) خردمندانه بودن پاسخ ارائه شده به سؤال پژوهش

پاسخ: متن این پرسش کمی پیچیده است. ممکن است الان که آن را بلافاصله بعد از مطالعهٔ مبحث «علم چیست؟» می‌خوانید، تشخیص موضوع مورد پرسش در آن کمی آسان باشد. اما وقتی در جلسهٔ کنکور، در لابه‌لای سؤال‌های دیگر با چنین پرسشی مواجه می‌شوید، پاسخ گفتن به آن دشوار می‌شود. در این شرایط، آنچه به فهم موضوع مورد پرسش به شما کمک می‌کند، تجزیهٔ متن آن و توجه به نشانه‌های درست در آن است. پس ابتدا متن این پرسش را تجزیه می‌کنیم و واژه‌ها یا عبارات کلیدی را از درون آن بیرون می‌آوریم. ۱- به سؤال پژوهش، پاسخ داده شده؛ ۲- این پاسخ با توجه به نتایج پژوهش‌های مشابه پیشین ارائه شده است.

منظور از پاسخ ارائه شده به سؤال پژوهش چیست؟ فرضیه. بیان یک فرضیه بر اساس نتایج پژوهش‌های پیشین، بیانگر چیست؟ اگر در این پرسش به جای «نتایج پژوهش‌های مشابه پیشین» به «تجربه و دانش خود و پیشینیان» اشاره شده بود، پاسخ گفتن به آن برای ما آسان‌تر می‌شد؛ چون در کتاب درسی، دقیقاً به این عبارت اشاره شده است. اما منظور از «نتایج پژوهش‌های مشابه پیشین» همان «دانش پیشینیان» است، و تدوین یک فرضیه بر اساس دانش و تجربهٔ پیشینیان، بیانگر خردمندانه و سنجیده بودن آن است. حالا اگر گزینه‌ها را بخوانیم، گزینه‌های «۱»، «۲» و «۳» را با اطمینان بیشتری رد می‌کنیم و به گزینهٔ «۴» می‌رسیم.

پرسش دوم:

کدام عبارت در ارتباط با فرضیه، درست است؟

- (۱) درستی آن قابل اثبات است.
(۲) پدیده‌های مورد بررسی را توصیف می‌کند.
(۳) مورد آزمون قرار می‌گیرد.
(۴) اولین مفهوم علمی در یک پژوهش است.

پاسخ: برای پاسخ گفتن به این پرسش، گزینه‌های آن را تجزیه و تحلیل می‌کنیم. تشخیص اینکه گزینه‌های «۲» و «۴» نادرست هستند، کار چندان دشواری نیست. اما آیا گزینهٔ «۱» پاسخ این سؤال است؟ این گزینه نادرست است. اگر آن را برگزیده‌ای، علتش بی‌توجهی به تفاوت معنای «قابل اثبات» و «قابل تأیید» بوده است. علم هیچ چیز را اثبات نمی‌کند. بنابراین، فرضیه قابل اثبات نیست، بلکه مورد آزمون قرار می‌گیرد و یا به صورت تجربی بررسی می‌شود تا اگر درست باشد، درستی آن تأیید شود. پس گزینهٔ «۳» پاسخ درست این پرسش است.

علوم تجربی چه هدف‌هایی را دنبال می‌کند؟

اهداف تمام علوم تجربی، از جمله علم روان‌شناسی، عبارت است از:

- ۱- توصیف؛ ۲- تبیین؛ ۳- پیش‌بینی؛ ۴- کنترل

توصیف:

اولین قدم برای پاسخ‌گویی به یک مسئله، ارائهٔ توصیف دقیق و روشن از موضوعات مورد مطالعه است.

روان‌شناسان در توصیف پدیده‌ها دقیق هستند و سعی می‌کنند تحت تأثیر پیش‌داوری شخصی قرار نگیرند. (روان‌شناسان

پدیده‌های مورد مطالعه را به صورت علمی توصیف می‌کنند.)

منظور از توصیف، بیان دقیق و روشن مفهوم مورد مطالعه است؛ به عبارت دیگر، توصیف، به چستی یا بیان ماهیت پدیده‌ها اشاره دارد.

مثال

- فیزیکدانی که جرم مواد را مطالعه می‌کند، باید مفهوم جرم را به طور دقیق بیان کند، یعنی با ارائهٔ توصیف دقیق از جرم و بیان تفاوت آن با مفاهیمی همچون وزن، به طور دقیق روشن کند که منظور از جرم در مطالعهٔ او چیست.
- در بررسی مسئلهٔ «گذشت زمان چه تأثیری بر حافظه دارد؟»، اولین قدم این است که توصیف دقیقی از «حافظه» ارائه شود. برای مثال در توصیف حافظه می‌توان گفت: «حافظه یعنی قدرت یادآوری و بازشناسی خاطرات گذشته». یا هنگام بررسی مسئلهٔ «آیا کسی که سخنور خوبی است، حافظهٔ خوبی هم دارد»، ابتدا باید روشن شود که منظور از «حافظهٔ خوب» و «سخنور خوب» چیست.
- برای ارائهٔ توصیف دقیق از مفاهیم مورد بررسی در این مسئله که: «آیا هوش فرد سخت‌کوش و با پشتکار، بالاتر از حد متوسط افراد جامعه است؟»، باید تعریف دقیقی از «هوش» و «سخت‌کوشی و پشتکار» ارائه شود و مشخص شود که منظور از «هوش بالاتر از حد متوسط جامعه» چیست؟
- برای بررسی این مسئله که: «تماشای فیلم‌های خشن در تلویزیون چه تأثیری بر رفتار پرخاشگرانهٔ کودکان دارد؟»، ابتدا باید تعریف دقیقی از مفاهیم آن ارائه دهیم. برای این کار باید مشخص کنیم که منظور از فیلم‌های خشن، چه نوع فیلم‌هایی است؟ منظور از رفتار پرخاشگرانه چیست؟ آیا پرخاشگری بدنی مورد نظر است، یا پرخاشگری کلامی؟ و یا اینکه تمام انواع پرخاشگری را شامل می‌شود؟

تبیین:

واژه تبیین به بیان **چرایی** پدیده‌ها اشاره دارد. (منظور از تبیین پدیده‌ها، شناسایی **مهم‌ترین علل** بروز پدیده‌ها است.)

مثال

- ۱ «تکرار به موقع خاطرات موجب تحکیم حافظه می‌شود.» (بیان چرایی تحکیم حافظه)
- ۲ «گرما باعث انبساط فلز می‌شود.» (بیان چرایی انبساط فلز)
- ۳ «امید به آینده، انگیزه پیشرفت را افزایش می‌دهد.» (بیان چرایی افزایش انگیزه پیشرفت)

در روان‌شناسی تجربی (علمی) سعی می‌شود مهم‌ترین علل بروز پدیده‌ها مورد مطالعه قرار بگیرد. روان‌شناسی در مقایسه با سایر علوم تجربی، در توصیف و تبیین پدیده‌های مورد مطالعه با دشواری‌های زیادی مواجه است. **مهم‌ترین دلیل این دشواری** این است که وجود بسیاری از پدیده‌های روان‌شناختی تابع **علت‌های زیادی** است، درحالی‌که در علوم دیگر این‌گونه نیست. **برای مثال:** تبیین افزایش انگیزه پیشرفت یا تبیین بروز رفتار پرخاشگرانه در کودکان، دشوارتر از تبیین انبساط فلز یا تبیین بومی بودن بیماری مالاریا در برخی مناطق است. زیرا افزایش انگیزه پیشرفت یا بروز رفتار پرخاشگرانه کودکان تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد که به راحتی نمی‌توان همه آن‌ها را مورد بررسی قرار داد. (یعنی عوامل زیادی می‌تواند موجب افزایش انگیزه پیشرفت یا بروز رفتار پرخاشگرانه کودکان شود که بررسی همه آن‌ها بسیار دشوار است، از این رو تبیین پدیده‌های روان‌شناختی دشوارتر از سایر پدیده‌ها است.)

پیش‌بینی:

هدف **پیش‌بینی** زمانی تحقق می‌یابد که پژوهشگر با توجه به عوامل تأثیرگذار بر پدیده، آنچه که در **آینده** رخ می‌دهد را تعیین نماید.

مثال

- ۱ پژوهشگری که تأثیر روش خرد کردن بر افزایش حل مسئله را بررسی و تبیین کرده است، از این اطلاعات استفاده می‌کند و پیش‌بینی می‌کند «روش خرد کردن مسئله، مهارت حل مسئله را افزایش می‌دهد.» (آنچه در آینده رخ خواهد داد، یعنی افزایش مهارت حل مسئله تعیین می‌شود.)
- ۲ پژوهشگری که تأثیر کاهش حجم کلاس بر افزایش نمرهٔ درسی ریاضی دانش‌آموزان را بررسی و تبیین کرده است، از این اطلاعات استفاده می‌کند و پیش‌بینی می‌کند «کاهش حجم کلاس، نمرهٔ درسی ریاضی دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد.» (آنچه در آینده رخ خواهد داد، یعنی افزایش نمرهٔ درسی ریاضی دانش‌آموزان تعیین می‌شود.)

پیش‌بینی پدیده‌ها در سایر علوم تجربی آسانتر از علم روان‌شناسی است؛ زیرا پدیده‌های روان‌شناختی تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارند که به راحتی نمی‌توان آن‌ها را توصیف و تبیین کرد. برای مثال:

- * در فیزیک، پیش‌بینی انبساط فلز در اثر گرما دشوار نیست، زیرا مهم‌ترین علت انبساط فلز، گرما است.
- * در روان‌شناسی، پیش‌بینی رفتار پرخاشگرانهٔ کودکان یا پیش‌بینی افزایش انگیزهٔ پیشرفت دشوار است؛ زیرا این پدیده‌ها تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارند که به راحتی نمی‌توان آن‌ها را توصیف و تبیین کرد.

کنترل:

هدف کنترل، تلاشی است برای پاسخ‌گویی به این پرسش که: «چگونه می‌توان بر پدیدهٔ مورد نظر **تأثیر** گذاشت؟» (کنترل پدیده‌ها، تلاشی است برای

ایجاد پیامد خاصی

کنترل یک پدیدهٔ زمانی محقق می‌شود که پژوهشگر از طریق ایجاد تغییر در شرایطی که بر پدیده تأثیر می‌گذارد، پیامد خاصی را ایجاد کند و آن پدیده را تحت کنترل بگیرد.

مثال

- ۱ پژوهشگر بعد از اینکه پیش‌بینی می‌کند که آموزش روش خرد کردن مسئله، مهارت حل مسئله را افزایش می‌دهد، «روش خرد کردن را به افراد آموزش می‌دهد تا مهارت حل مسئله، تحت کنترل قرار گیرد.» (برای افزایش مهارت حل مسئله، شرایط تأثیرگذار بر آن تغییر داده می‌شود.)
- ۲ پژوهشگر بعد از اینکه پیش‌بینی می‌کند، کاهش حجم کلاس، نمرهٔ ریاضی دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد، «حجم کلاس را کاهش می‌دهد تا نمرهٔ درسی ریاضی دانش‌آموزان، تحت کنترل قرار گیرد.» (برای افزایش نمرهٔ درسی ریاضی، شرایط تأثیرگذار بر آن، یعنی حجم کلاس تغییر داده می‌شود.)

کنترل پدیده‌ها در سایر علوم تجربی آسان‌تر از علم روان‌شناسی است؛ زیرا پدیده‌های روان‌شناختی تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارند که به راحتی نمی‌توان آن‌ها را توصیف و تبیین کرد.

دقت کنید

پیش‌بینی و کنترل پدیده‌ها، به چگونگی توصیف و تبیین آن‌ها بستگی دارد. به همین دلیل، پیش‌بینی و کنترل موضوعی که توصیف و تبیین روشن‌تری داشته باشد، آسان‌تر است.

آموزش براساس پرسش و پاسخ

نکات کلیدی که باید در مورد اهداف علمی بدانیم عبارت است از:

توصیف ← بیان روشن و دقیق پدیده ← بیان چستی پدیده ← بیان ماهیت پدیده

تبیین ← بیان چرایی پدیده (مشخص کردن شرایط پیشاینده) ← مطالعه مهم‌ترین علل بروز پدیده

پیش‌بینی ← تعیین رخدادهای آینده ← با توجه به شرایط پیشاینده پدیده، بروز پدیده در آینده پیش‌بینی می‌شود. (منظور از شرایط پیشاینده پدیده، علل بروز پدیده است.)

کنترل ← تأثیر گذاشتن بر پدیده از طریق تغییر دادن شرایط تأثیرگذار بر پدیده ← ایجاد پیامدهای خاص

با استفاده از این اطلاعات به پرسش‌های زیر پاسخ می‌دهیم.

پرسش اول:

«دستیابی به عوامل مؤثر در بروز یک رفتار، و «انتظار مشاهده همان رفتار در شرایطی که عوامل مؤثر بر بروز آن حضور دارد»، به ترتیب، به اهداف ..... و ..... اشاره دارد.

(۱) تبیین - کنترل (۲) تبیین - پیش‌بینی (۳) پیش‌بینی - توصیف (۴) کنترل - توصیف

پاسخ: عبارت «دستیابی به عوامل مؤثر در بروز رفتار» به معنی «دستیابی به علت رفتار یا چرایی رفتار» یعنی تبیین رفتار (پدیده) است.

برای بررسی عبارت دوم، ابتدا آن را تجزیه می‌کنیم. ۱- عوامل مؤثر در بروز رفتار وجود دارد، ۲- انتظار می‌رود که آن رفتار بروز کند.

یعنی وقتی عوامل مؤثر در بروز رفتار وجود دارد، انتظار داریم آن رفتار بروز کند؛ به عبارت دیگر، بروز رفتار پیش‌بینی می‌شود.

پرسش دوم:

اقدامات درمانی یک مشاور، زمانی که به یک فرد کمک می‌کند تا بر مشکل روان‌شناختی خود غلبه کند، بر کدام هدف تمرکز دارد؟

(۱) کنترل (۲) تبیین (۳) توصیف (۴) پیش‌بینی

پاسخ: عبارت کلیدی در این پرسش که باید مورد توجه قرار دهیم، عبارت «انجام اقدامات درمانی برای تأثیر گذاشتن بر مشکل روان‌شناختی» است. یعنی اقدامات درمانی انجام می‌شود (تغییراتی داده می‌شود) تا پیامد خاصی (غلبه بر مشکل روان‌شناختی) ایجاد شود.

منابع کسب شناخت

انسان‌ها برای کسب شناخت از منابع گوناگون استفاده می‌کنند. این منابع عبارت‌اند از:

- (۱) استناد به نظر صاحب‌نظران یا مقام صلاحیت‌دار
- (۲) شیوه‌های مبتنی بر سیر و سلوک یا روش‌های شهودی
- (۳) شیوه خردگرایانه
- (۴) روش علمی

انواع منابع کسب شناخت و ویژگی‌های این منابع، در جدول زیر شرح داده شده است.

منابع کسب شناخت	ویژگی منابع کسب شناخت	پاسخ به پرسش: «آیا جهان نظم دارد؟»
استناد به نظر صاحب‌نظران یا مقام صلاحیت‌دار	منظور از صاحب‌نظران یا مقام صلاحیت‌دار، افراد متخصص و باتجربه است.	یک فرد برای پی بردن به وجود نظم و قاعده در جهان، به آیات الهی و سخن بزرگان دین مراجعه می‌کند.
شیوه مبتنی بر سیر و سلوک (روش شهودی)	«مبتنی بر درک درونی است.» «مهم‌ترین ویژگی روش‌های شهودی، شخصی و غیر قابل تعمیم بودن آن است.»	«عرفا» با به کارگیری روش‌های عرفانی و برداشت درونی، به نظم جهان پی می‌برند. (روش عرفا برای شناخت امور، کشف درونی و دریافت ناگهانی و استنباط مستقیم و بی‌واسطه از امور است.)
شیوه خردگرایانه	در شیوه خردگرایانه، با کمک فلسفه و روش‌های مبتنی بر منطق ، به حقیقت چیزی پی می‌برند.	«فیلسوفان» با توجه به استدلال‌های منطقی و دلایل فلسفی، جهان را قاعده‌مند می‌یابند.
روش علمی	«در این روش از روش‌های تجربی (روش‌های عینی و قابل تکرار) استفاده می‌شود.» «روش‌های علمی، روش‌های عینی و تکرارپذیر هستند.»	«دانشمندان علوم تجربی» با بررسی تجربی موارد مختلف (مثال‌های مختلف) به این سؤال پاسخ می‌دهند. برای مثال، تأثیر فاصله کره زمین و خورشید بر ادامه حیات در زمین را به صورت تجربی بررسی می‌کنند و نتیجه می‌گیرند «اگر کره زمین دورتر یا نزدیک‌تر به خورشید بود، امکان حیات در آن وجود نداشت. پس در جهان نظم و انضباط وجود دارد.»

پرسش: مریم در یکی از کتاب‌های درسی با این مفهوم مهم مواجه شده که «جهان دارای نظم است». او برای فهم این جمله مدتی است یکی از کتاب‌های شگفت انگیز درباره کهکشان‌ها و منظومه شمسی را مطالعه می‌کند. او پس از مطالعه این کتاب، به این نتیجه رسیده که امکان ندارد اجزای منظومه شمسی بدون قاعده در فضا قرار گیرند. مریم با استفاده از کدام منبع شناخت به دانش جدید رسیده است؟

پاسخ: مراجعه به یک کتاب و نتیجه گرفتن از آن، به این معنی است که نظر متخصصینی که در کتاب به آن اشاره شده، به عنوان واقعیت مستند پذیرفته شده است، یعنی از منبع استناد به نظر صاحب‌نظران استفاده شده است.

چرا مراجعه به یک کتاب را نمی‌توانیم به عنوان روش علمی بپذیریم؟ صفحه ۱۱ کتاب درسی را باز می‌کنیم و پاراگرافی که می‌گوید: «برای آگاهی از درستی و نادرستی...» را می‌خوانیم. اولین روش برای بررسی صحت یک ادعا یا پاسخ ارائه شده به یک پرسش، چیست؟ بررسی همخوانی پاسخ ارائه شده با واقعیت‌های تأیید شده علمی، یعنی بررسی صحت پاسخ از طریق استناد کردن به واقعیت‌هایی که قبلاً تأیید شده است. مانند روشی که مریم از آن استفاده کرده است. اما اگر واقعیت‌های تأیید شده علمی در مورد آن وجود نداشته باشد، روش علمی به کار گرفته می‌شود که برای این منظور به یک کتاب مراجعه نمی‌شود؛ بلکه از روش‌های عینی و قابل اندازه‌گیری استفاده می‌شود.

- بسیاری از دانشمندان علوم تجربی، بیش از حد به یافته‌های خود اعتماد می‌کنند و سایر منابع کسب شناخت را نامعتبر می‌دانند. یعنی موضع آن‌ها نسبت به اعتبار سایر منابع کسب شناخت، جمله «معتبر نیست» است، در حالی که باید بگویند: «نمی‌دانم».
- اندیشمندان دینی، عرفا، خردگرایان و دانشمندان علوم تجربی از شیوه‌های مختلفی برای کسب شناخت استفاده می‌کنند ولی در پاسخ به یک پرسش، ممکن است به یک مقصد برسند، از این‌رو، نمی‌توانند بر درستی روش خویش و انکار روش دیگران اصرار بورزند.

روش علمی:

- روش کسب شناخت در روان‌شناسی و سایر علوم تجربی، روش علمی است.
- روان‌شناسان پدیده‌ها را در آزمایشگاه با استفاده از روش‌های علمی به دقت مطالعه می‌کنند.
- تعاریف متنوعی از روش علمی ارائه شده است. اما کاربردی‌ترین تعریف روش علمی عبارت است از: «فرایند جست‌وجوی با قاعده و نظام‌دار برای مشخص کردن یک موقعیت نامعین»
- واژه‌های کلیدی که در تعریف روش علمی به کار رفته است، به ترتیب عبارت است از:

۱- فرایند؛ ۲- نظام‌دار بودن؛ ۳- موقعیت نامعین

واژه‌های کلیدی تعریف روش علمی	توضیحات
فرایند	به جریان یک عمل اشاره دارد. (وقتی از مبدأ به مقصد در حال حرکت هستیم، جریان رسیدن به هدف را فرایند می‌گویند). در روش علمی همواره به دنبال جست‌وجوی چیزی هستیم. در جست‌وجوی چیزی بودن باعث می‌شود روش علمی، هدفمند باشد. (اقدام بدون هدف مشخص، نتیجه‌بخش نیست).
نظام‌دار بودن	روش علمی تابع قواعد مشخصی است و به صورت منظم طی می‌شود. هم دانشمندان و هم افراد عادی با مسئله مواجه می‌شوند، اما مهم‌ترین تفاوت یک دانشمند با افراد عادی در برخورد با مسئله این است که مواجهه دانشمندان منظم و قاعده‌مند است.
موقعیت نامعین	یک دانشمند به دنبال ابهام‌زدایی و روشن‌سازی است؛ از این‌رو، با طرح مسئله، موقعیت ناشناخته را خلق می‌کند. موقعیت ناشناخته، به واسطه روش علمی روشن می‌شود. روشن‌سازی موقعیت نامعین همانند نور در یک شب تاریک است، به گونه‌ای که هر چه شدت نور افزایش می‌یابد، از مقدار تاریکی کاسته می‌شود. (موقعیت نامعین به تاریکی تشبیه شده است).

منظور از موقعیت نامعین چیست؟

موقعیت نامعین، همان مسئله‌ای است که ذهن دانشمندان علوم تجربی را درگیر می‌کند. همان‌طور که گفته شد، دانشمندان علوم تجربی برای حل یک مسئله یا ابهام‌زدایی از موقعیت نامعین، در یک مسیر قاعده‌مند و نظام‌دار حرکت می‌کنند.

منظور از فرایند جست‌وجوی باقاعده و نظام‌دار برای مشخص کردن یک موقعیت نامعین چیست؟

دکتر دلاور در کتاب روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی، به داستانی از ون دالن (Van Dalen) اشاره کرده است که در اینجا نیز برای درک بهتر تعریف روش علمی، به شکل ساده‌تر و هماهنگ با مطالب کتاب درسی، شرح داده شده است. داستان از این قرار است که: مردی برای گذراندن تعطیلات به مسافرت می‌رود. پس از بازگشت، متوجه می‌شود باغچه منزلش خراب شده است و این سؤال در ذهنش شکل می‌گیرد که چه عاملی موجب خراب شدن باغچه شده است؟ (طرح مسئله) در بررسی‌هایی که از باغچه‌اش به عمل می‌آورد، ملاحظه می‌کند که گل‌ها شکسته و دیواره باغچه فرو ریخته است (توصیف دقیق مسئله). با توجه به تجربیات قبلی‌اش، به ذهنش می‌رسد که «بچه همسایه باغچه را خراب کرده است» (تدوین فرضیه اول). اما با اطلاعات موجود، نمی‌تواند این فرضیه را رد یا تأیید کند، زیرا بچه همسایه را در آن اطراف نمی‌بیند. به همین دلیل، فرضیه دیگری را صورت‌بندی می‌کند و با توجه به تجربیات گذشته، می‌گوید: «طوفان، باغچه را خراب کرده است» (تدوین فرضیه دوم). او در حال حاضر نمی‌داند کدام‌یک از فرضیه‌هایش تأیید می‌شود؛ به همین دلیل، برای رد یا تأیید هر کدام از آن‌ها استدلال می‌کند و برای بررسی آن‌ها به جمع‌آوری اطلاعات می‌پردازد.

در مورد فرضیه اول، این‌گونه استدلال می‌کند که: «اگر بچه همسایه باغچه را خراب کرده باشد، زمانی که او در مسافرت بوده، حتماً این بچه در اینجا حضور داشته است»، بنابراین، به همسایه‌های دیگر مراجعه می‌کند و سؤال‌هایی را در این باره از آن‌ها می‌پرسد (جمع‌آوری اطلاعات و بررسی فرضیه اول) و متوجه می‌شود، هنگامی که او در مسافرت بوده، بچه همسایه در اردوی مدرسه شرکت داشته است. پس، فرضیه اول رد می‌شود. در مورد فرضیه دوم، چنین استدلال می‌کند که «اگر طوفان باغچه را خراب کرده باشد، باغچه‌های دیگر نیز باید خراب شده باشند»، به دنبال این استدلال، سراغ باغچه‌های دیگر می‌رود تا ببیند که آیا آن‌ها نیز تخریب شده‌اند یا نه. (جمع‌آوری اطلاعات و بررسی فرضیه دوم) با مشاهده باغچه‌های دیگر متوجه می‌شود که آن‌ها نیز آسیب دیده‌اند. بدین ترتیب، دومین فرضیه او تأیید می‌شود. یعنی در نهایت، موقعیت نامعین روشن می‌گردد.

تا اینجا متوجه شدیم که منظور از «فرایند جست‌وجوی باقاعده و نظام‌دار برای مشخص کردن یک موقعیت نامعین»، چیست. اما این مثال برای درک اهداف علوم تجربی که پیش از این به آن‌ها اشاره شد نیز مثال خوبی است. در محث اهداف علوم تجربی، با تعریف چهار هدف علمی آشنا شدیم. حالا با توجه به این مثال، می‌خواهیم بدانیم که چه زمانی می‌گوییم یک پدیده توصیف، تبیین، پیش‌بینی یا کنترل شده است.

در این مثال خرابی باغچه بررسی شده است که بعد از طرح سؤال در مورد آن، توصیف دقیقی از خرابی باغچه ارائه شد. حال باید ببینیم آیا هدف دوم - یعنی تبیین یا بررسی علت خراب شدن باغچه نیز محقق شده است؟ بار دیگر این داستان را بخوان و بگو در کدام مرحله، خراب شدن باغچه تبیین شده است؟ آیا می‌توانیم بگوییم، منظور از روشن شدن موقعیت نامعین - یعنی روشن شدن علت خرابی باغچه - همان تبیین خرابی باغچه است؟ بله! پاسخ مثبت است. تأیید فرضیه دوم، به معنی روشن شدن علت خرابی باغچه است. حالا می‌توانیم خراب شدن باغچه را پیش‌بینی کنیم و بگوییم: «وقوع طوفان موجب شکسته شدن گله‌ها و فرو ریختن دیواره باغچه می‌شود». هدف کنترل چه زمانی محقق می‌شود؟ زمانی که با ایجاد تغییر در ساختار باغچه، میزان تخریب آن تحت کنترل قرار گیرد.

ویژگی‌های روش علمی:

- روش علمی، روش مورد نظر روان‌شناسان است.
- در روش علمی از روش‌های تجربی استفاده می‌شود که ویژگی این روش‌ها، **عینی و قابل تکرار بودن** آن‌ها است.
- دو ویژگی روش علمی عبارت است از: (۱) **تعریف عملیاتی**؛ (۲) **تکرارپذیری**

تعریف عملیاتی:

- تعریف عملیاتی** عبارت است از تعریف **دقیق و عینی** از متغیر مورد بررسی، به گونه‌ای که همه افراد با مطالعه آن، به برداشت یکسان یا تقریباً یکسان از متغیر برسند.
- از تعریف عملیاتی برای **یکپارچه‌سازی** برداشت‌های مختلف از یک متغیر و شکل‌دهی مفهوم مشترک از آن‌ها استفاده می‌شود. برای مثال، افراد مختلف برداشت‌های متفاوتی از هوش دارند. ممکن است یک فرد برخورداری از استعداد در زمینه خاص، مثل نقاشی را به عنوان هوش تعریف کند، فرد دیگر سخن گفتن به شکلی زیبا را نشانه هوش بداند و فرد دیگر، افراد بذله‌گو را باهوش بنامد. اما این برداشت‌ها با استفاده از تعریف عملیاتی هوش یکپارچه می‌شود.
- تعریف عملیاتی باید به گونه‌ای بیان شود که نحوه اندازه‌گیری و بررسی و ارزیابی متغیر مورد نظر را در اختیار ما قرار دهد. یعنی باید معلوم کند که از چه عملیات یا روش اجرایی برای جمع‌آوری اطلاعات و مشاهده متغیر مورد نظر استفاده می‌شود. **برای مثال:**

* «هوش عبارت است از قدرت سازگاری با محیط» تعریف مفهومی است؛ چون هوش را با مفهوم انتزاعی (قدرت سازگاری) تعریف می‌کند. اما جمله‌های «هوش قدرت سازگاری با محیط است که با آزمون سازگاری اندازه‌گیری می‌شود» و «هوش عددی است که با اجرای آزمون سازگاری به دست می‌آید» تعاریف عملیاتی از هوش هستند؛ چون نحوه اندازه‌گیری و جمع‌آوری اطلاعات در مورد هوش را مشخص می‌کنند.

* جمله «اضطراب یک احساس ناخوشایند و اغلب مبهم دلواپسی است» تعریف مفهومی است یا عملیاتی؟ آیا در این تعریف به نحوه اندازه‌گیری یا جمع‌آوری اطلاعات در مورد اضطراب اشاره شده است؟

اگر بگوییم: «اضطراب، متغیری است که به وسیله آزمون اضطراب، سنجیده می‌شود.» و یا بگوییم: «اضطراب نمره‌ای است که در پرسش‌نامه اضطراب‌سنج کتل (Cattel) کسب می‌شود.» چطور؟ آیا اضطراب را به صورت عملیاتی تعریف کرده‌ایم؟

- تعریف عملیاتی موجب سهولت اندازه‌گیری یک متغیر می‌شود. (چون روش اندازه‌گیری و جمع‌آوری اطلاعات از متغیر را تعیین می‌کند).
- هر چه یک متغیر دقیق‌تر تعریف شود، عمل اندازه‌گیری آن نیز دقیق‌تر صورت می‌گیرد.
- اندازه‌گیری** یعنی **نسبت دادن عدد** به ویژگی‌های اشیاء و افراد (به عبارت دیگر، یعنی **کمی کردن** ویژگی‌های اشیاء و افراد)
- متغیر** یعنی هر چیزی که **تغییر** می‌کند. به عبارت دیگر، متغیر هر چیزی است که مقادیر یا مقوله‌های مختلفی را به خود می‌گیرد. برای مثال، نمره درسی، یک متغیر است؛ زیرا مقادیر مختلفی از یک تا بیست را شامل می‌شود.

پرسش: تعریف عملیاتی کدام‌یک از واژگان زیر دشوارتر است؟

«جرم، اتم، اضطراب، پیشرفت تحصیلی، کلسترول، تصمیم‌گیری، سوخت و ساز، استدلال، قضاوت، هورمون»

پاسخ: پدیده‌های مرتبط با انسان، همچون هوش، اضطراب، پیشرفت تحصیلی، تصمیم‌گیری، استدلال و قضاوت، مفاهیم انتزاعی هستند و یک تعریف واحد از آن‌ها وجود ندارد؛ به همین دلیل، ارائه تعریف عملیاتی از آن‌ها و تبدیل آن‌ها به مفاهیم قابل اندازه‌گیری و قابل مشاهده دشوارتر از پدیده‌های مورد بررسی در علمی همچون فیزیک، شیمی و علوم زیستی مانند جرم، اتم، کلسترول، سوخت و ساز و هورمون است که تعریف واحدی از آن‌ها وجود دارد.

تکرارپذیری:

- منظور از تکرارپذیری این است که یافته‌های به دست آمده از روش علمی، خصوصی و شخصی نیست؛ بلکه هر فرد در صورت رعایت ضوابط علمی می‌تواند یافته‌های دیگران را تکرار کند. برای مثال، اگر یک فیزیکی‌دان با رعایت اصول روش علمی، تأثیر گرما بر انبساط فلز را به **دفعات متعدد** بررسی کند، **نتایج** به دست آمده در بررسی‌های متعدد، **یکسان** خواهد بود.
- بسیاری از افراد با روش‌های منحصر به فرد به حل یک مسئله اقدام می‌کنند و ممکن است به نتیجه مورد نظر برسند، اما به دلیل اینکه این نتایج به وسیله دیگران قابل تکرار نیست، در مجموعه روش علمی قرار نمی‌گیرد.
- همه علوم به یک میزان دارای یافته‌های تکرارپذیر نیستند.
- روان‌شناسان در برخی از موارد نمی‌توانند مانند فیزیک‌دانان، شیمی‌دانان و زیست‌شناسان، در پژوهش‌های خود به راحتی عمل کنند. چون رعایت مسائل **اخلاقی و پیچیدگی** پژوهش‌های مربوط به انسان، به کارگیری کامل اصول علمی در این پژوهش‌ها را دشوار می‌سازد. از این رو، یافته‌های تکرارپذیر در علوم انسانی، مثل روان‌شناسی، کمتر از علمی همچون فیزیک است.
- به دلیل رعایت مسائل اخلاقی و پیچیدگی پژوهش‌های مربوط به انسان، روش علمی همواره با محدودیت مواجه است. شاید به همین دلیل است که استفاده از روش علمی تاکنون نتوانسته است به همه پرسش‌های بشر امروزی پاسخ دهد.

تعریف روان‌شناسی:

- در بین روان‌شناسان تعریف واحدی از روان‌شناسی وجود ندارد. ارائه تعاریف مختلف از روان‌شناسی، دو دلیل اصلی دارد:

- گذر زمان و پیشرفت دانش:** موجب تغییر اطلاعات ما می‌شود، در نتیجه از پدیده‌های مورد مطالعه فهم دقیق‌تری خواهیم داشت.
- زاویه نگاه دانشمندان به جهان هستی:** هستی چنان پیچیده است که دانشمندان مجبور هستند از زوایای گوناگون به آن نگاه کنند که همین امر موجب پیدایش نظریه‌های مختلف می‌شود.

جامع‌ترین تعریف روان‌شناسی، عبارت است از: «علم مطالعه رفتار و فرایندهای ذهنی (شناخت)»

منظور از رفتار و فرایندهای ذهنی چیست؟

رفتار	فرایندهای ذهنی
مطالعه رفتار در روان‌شناسی به انسان محدود نمی‌شود و همه موجودات زنده را در بر می‌گیرد.	امروزه از «فرایندهای ذهنی» به واژه شناخت تعبیر می‌شود.
رفتار عبارت است از هر نوع فعالیت قابل مشاهده مستقیم جانداران (همه موجودان زنده)، از قبیل حرکت جمعی پرندگان، لانه‌سازی حیوانات، راه رفتن، خوابیدن، غذا خوردن و نگاه کردن (چیزی را با چشم تعقیب یا ردیابی کردن)	فرایندهای ذهنی- مثل تفکر، نگاه کردن به آینده (یعنی اندیشیدن در مورد آینده)، تصمیم‌گیری، نگهداری اطلاعات در حافظه، ادراک کردن، توجه کردن، تجسم کردن، تخیل کردن، داشتن حس خوشایند- رفتارها یا فعالیت‌هایی هستند که در ذهن ما انجام می‌شوند؛ به همین دلیل، به طور مستقیم قابل مشاهده نیستند. اما از طریق نتایجی که دربردارند استنباط می‌شوند. یعنی به طور غیر مستقیم قابل مشاهده هستند.

برای درک بهتر اینکه رفتارهای قابل مشاهده مستقیم و قابل مشاهده غیر مستقیم چه رفتارهایی هستند، دو مثال را بررسی می‌کنیم.

* مثال اول: فرض کنید چند تصویر را به دوستان ارائه می‌دهید و می‌گویید بعد از مدتی در مورد آن‌ها از او سؤال خواهید کرد:

رفتار قابل مشاهده مستقیم او: حرکت چشم‌ها و احتمالاً حرکات سر و بدن او در هنگام نگاه کردن به تصاویر است.

رفتار قابل مشاهده غیر مستقیم او: به حافظه سپردن اطلاعات تصاویر است که در ذهن او انجام می‌شود و شما نمی‌توانید آن را به طور مستقیم ببینید. اما وقتی نتیجه آن را مشاهده می‌کنید، یعنی وقتی بعد از مدتی، تصاویر قبلی را همراه با تصاویر دیگر به او نشان می‌دهید و او در یادآوری آن‌ها موفق می‌شود و آن‌ها را از میان تصاویر دیگر شناسایی می‌کند، به طور غیر مستقیم (از طریق مشاهده نتیجه آن) به شکل‌گیری حافظه در ذهن او پی می‌برید و می‌فهمید اطلاعات را به حافظه‌اش سپرده است.

* مثال دوم: شما یک اسباب‌بازی ساده را در مقابل چشمان خاورتان از هم باز می‌کنید و از او می‌خواهید که قطعات آن را به هم وصل کند و اسباب‌بازی را به شکل کامل شده آن درآورد و وقتی او شروع به انجام این کار می‌کند:

رفتار قابل مشاهده مستقیم او: حرکت چشم‌ها، سر، دست‌ها و بدن او هنگام باز و بسته کردن قطعات اسباب‌بازی است.

رفتار قابل مشاهده غیر مستقیم او: شکل‌گیری فرایندهای مرتبط با حل مسئله (ساخت مجدد اسباب‌بازی) است که در ذهن او انجام می‌شود و به طور مستقیم قابل مشاهده نیست. اما وقتی در نهایت نتیجه آن، یعنی موفقیت او در وصل کردن قطعات و ساخت مجدد اسباب‌بازی را مشاهده می‌کنید، به شکل‌گیری فرایندهایی که به حل مسئله در ذهن او منجر شده، پی می‌برید.

شناخت چیست؟

روان‌شناسی نوین در تبیین موضوعات مورد مطالعه، با واژه شناخت بسیار سروکار دارد.

مطابق با آنچه در شکل نشان داده شده است، پس از شکل‌گیری احساس، سطوح مختلف شناخت در طی یک سلسله مراتب شکل می‌گیرد. یعنی به ترتیب، توجه، ادراک، حافظه و تفکر شکل می‌گیرد.

همان‌طور که در شکل زیر مشاهده می‌کنید، از توجه تا تصمیم‌گیری، شناخت نامیده می‌شود.

سطوح مختلف شناخت در جدول زیر شرح داده شده است.

تعریف	سطوح شناخت
ما به کمک توجه، یک یا چند محرک احساس شده را انتخاب می‌کنیم.	توجه (پایین‌ترین مرتبه شناخت)
به فرایند تفسیر و تعبیر محرک‌های انتخابی، ادراک گفته می‌شود.	ادراک
محفظه‌ای است که تفسیرهای خود را در آن نگهداری می‌کنیم.	حافظه
«فرایند بازنمایی اطلاعات موجود در حافظه، تفکر نام دارد.» «تفکر، به ترتیب شامل: ۱- استدلال، ۲- قضاوت، ۳- حل مسئله، ۴- تصمیم‌گیری است.»	تفکر

برای شکل‌گیری تفکر به اطلاعات موجود در حافظه نیاز است. اما فردی که حافظه قوی دارد، لزوماً فرد متفکری نیست؛ چون شکل‌گیری تفکر نیازمند استنباط و بازنمایی اطلاعات موجود در حافظه است.

- اندیشمندان تمایل ندارند مانند یک لوح فشرده، حاوی اطلاعات خام باشند؛ بلکه سعی می‌کنند از اطلاعات موجود در حافظه، استنباط‌های زیادی داشته باشند؛ به عبارت دیگر، سعی می‌کنند با بازنمایی اطلاعات موجود در حافظه به مراتب بالاتر شناخت دست یابند.
- برای شکل‌گیری شناخت، ابتدا باید احساس شکل بگیرد.
- تعریف احساس: به نتیجه تحریک گیرنده‌های حسی (مثل گوش و چشم) توسط محرک‌های بیرونی، احساس می‌گویند.

احساس ارزش شناختی ندارد؛ بلکه صرفاً اساس فیزیولوژیکی دارد و به معنی انتقال آن به مغز و دریافت ساده این اطلاعات توسط مغز است. به همین دلیل، شناخت محسوب نمی‌شود، اما پیش‌نیاز شناخت است و برای شکل‌گیری شناخت، ابتدا باید احساس ایجاد شود. ولی سؤال مهم این است که «آیا زمانی که می‌گوییم احساس شادی می‌کنم، منظور از احساس شادی، همان دریافت ساده حسی است؟»، احساس شادی برداشتی است که از برانگیختگی هیجانی به افراد دست می‌دهد و نتیجه‌ای است که بعد از ادراک اطلاعات پدیدار می‌شود. برای مثال، وقتی منظره زیبایی را می‌بینیم و احساس خوشایندی در ما ایجاد می‌شود، این حس خوشایند نتیجه ادراک، یعنی تفسیر و شناسایی آن منظره به عنوان یک اتفاق خوشایند است. یا وقتی احساس سردرد داریم، درد را شناسایی می‌کنیم و مکان آن را تشخیص می‌دهیم. بنابراین، ابراز احساس سردرد توسط یک فرد به معنی فراتر رفتن از دریافت ساده حسی، و ادراک سردرد است.

اقسام شناخت:

- متخصصین، شناخت را به دو قسم تقسیم می‌کنند:
  - ۱- شناخت پایه: به فرایندهای توجه، ادراک و حافظه، شناخت پایه گفته می‌شود.
  - ۲- شناخت عالی: به انواع تفکر، شناخت عالی می‌گویند. (شامل استدلال، قضاوت، حل مسئله و تصمیم‌گیری است).
- عالی‌ترین مرتبه شناخت، حل مسئله و تصمیم‌گیری است.
- هر چه از شناخت پایه به سوی شناخت عالی پیش می‌رویم، پردازش اطلاعات پیچیده‌تر می‌شود.
- پردازش به معنای دریافت و فهم بیشتر اطلاعات است.
- انسان‌ها در پردازش اطلاعات، به یک شیوه عمل نمی‌کنند، پردازش برخی از افراد، از نوع ادراکی و پردازش برخی دیگر، از نوع مفهومی است.
- منظور از پردازش ادراکی و پردازش مفهومی چیست؟

پردازش ادراکی	پردازش مفهومی
در پردازش ادراکی، فقط به ویژگی‌های حسی، یعنی ویژگی‌هایی که از طریق حواس دریافت می‌شود، مانند اندازه و شکل ظاهری محرک تکیه می‌شود.	«پردازش مفهومی علاوه بر ویژگی‌های حسی، تحت تأثیر ویژگی‌های کیفی قرار دارد.»
«پردازشگران در این نوع پردازش، به مفهوم می‌رسند.»	

در جدول زیر به چند نمونه از پردازش‌های ادراکی و مفهومی اشاره شده است.

چند نمونه از پردازش ادراکی	چند نمونه از پردازش مفهومی
کودکی که نام ماشین را فقط به وسایل نقلیه بزرگ اطلاق می‌کند، از پردازش ادراکی استفاده می‌کند. (توجه به اندازه و شکل ظاهر)	والدین کودک، بر اساس نوع سوخت، میزان مصرف سوخت، کاربرد و ... برای خرید وسیله نقلیه تصمیم می‌گیرند.
تصمیم‌گیری برای خرید لباس، بر اساس رنگ آن	تصمیم‌گیری برای خرید یک لباس بر اساس کیفیت، قیمت و دوام آن
تصمیم‌گیری درباره انتخاب بزرگترین کادو از میان هدایای دیگر (توجه به ظاهر کادو)	تصمیم‌گیری درباره اینکه آیا «مداد» در گروه لوازم تحریر قرار می‌گیرد؟ (طبقه‌بندی بر اساس ویژگی‌های مشترک مداد و لوازم تحریر)
تصمیم درباره اینکه آیا حرف «ب» در کلمه «لباس» جا می‌گیرد؟ (توجه به ظاهر کلمه)	تصمیم درباره جا گرفتن کلمه «لباس» در جمله «من ... مناسبی خریدم.» (تکمیل جملات و برقراری ارتباط معنادار بین کلمه و جمله)

دقت کنید

هر چه پردازش ما مفهومی‌تر باشد، شناخت شکل گرفته پایدارتر و کارآمدتر خواهد بود. برای مثال، حل مسئله و تصمیم‌گیری مبتنی بر پردازش مفهومی، کارآمدتر از حل مسئله و تصمیم‌گیری مبتنی بر پردازش ادراکی است.

یک بار دیگر ببینیم

در کتاب‌های روان‌شناسی که به موضوع شناخت پرداخته‌اند، از پردازش ادراکی با عناوین پردازش صعودی، یا پردازش پایین به بالا و یا پردازش داده‌گرا (یعنی پردازش مبتنی بر داده‌ها یا اطلاعات حسی) نام برده شده و «پردازش مفهومی، با عناوین پردازش نزولی، یا پردازش بالا به پایین و یا پردازش مفهوم‌گرا» مطرح شده است. منظور از پردازش‌های ادراکی و مفهومی چیست؟ پردازش ادراکی با اطلاعات حسی دریافت شده از محرک فعال می‌شود؛ به همین دلیل، به آن پردازش پایین به بالا می‌گویند. در این نوع از پردازش، دستگاه ادراکی ما اطلاعات حسی دریافت شده از محرک را توصیف یا ادراک می‌کند. سپس، این ادراک را با انواع ادراک‌های اندوخته شده در حافظه، مقایسه و همخوان‌ترین آن‌ها را انتخاب می‌کند. برای مثال دستگاه ادراکی کودک که تصویر یک پنگوئن را می‌بیند، اطلاعات حسی دریافت شده از طریق حس بینایی را ادراک می‌کند، سپس آن را با ادراکات اندوخته شده در حافظه مطابقت می‌دهد و از آنجا که ظاهر پنگوئن را با تصویر کلاغ - که در حافظه خود اندوخته - همخوان می‌بیند، پنگوئن را به عنوان کلاغ شناسایی می‌کند. (این نوع پردازش را در کودکانی که در زندگی ما حضور دارند، زیاد می‌بینیم و مثال‌های زیادی را می‌توانیم از نحوه پردازش آن‌ها بیان کنیم.)

در پردازش مفهومی، سطوح عالی شناخت (تفکر) با تأثیرگذاری بر فرایندهای سطوح پایین شناخت، ادراک ما را شکل می‌دهد؛ به همین دلیل، به آن پردازش بالا به پایین می‌گویند. در این نوع از پردازش، سطوح عالی شناخت فعال می‌شود، دانش و اطلاعات ذخیره شده در حافظه را به کار می‌گیرید، در مورد اطلاعات حسی دریافت شده از محرک، استدلال می‌کنید و بعد از ارزیابی و نتیجه‌گیری از آن، استنباط یا انتظار خاصی را برای نحوه ادراک محرک شکل می‌دهد و تعیین می‌کند که محرک چگونه ادراک شود. برای مثال، فرض کنیم بر روی شیشه ویتترین یک فروشگاه کلمه «ک اب فروشی» را می‌بینیم. در این کلمه، حرفی که بین حروف «کاف» و «الف» قرار داشته، حذف شده است. بلافاصله بعد از دیدن کلمه ناقص بر روی شیشه ویتترین، تعداد زیادی کتاب را پشت ویتترین می‌بینیم و دستگاه شناختی ما فعال می‌شود، دانش اندوخته شده در حافظه را به کار می‌گیرد، بین کلمه ناقص و کتاب‌های پشت ویتترین ارتباط برقرار می‌کند، در مورد ارتباط اطلاعات دریافت شده استدلال می‌کند و بعد از ارزیابی و نتیجه‌گیری از آن، استنباط یا انتظار خود مبنی بر ادراک کلمه «کتاب‌فروشی» را شکل می‌دهد و ما آن را «کتاب‌فروشی» می‌خوانیم. گاهی اوقات پردازش مفهومی تحت تأثیر انگیزه‌ها و امیال ما قرار می‌گیرد، برای مثال اگر گرسنه باشیم و با کلمه ناقص «ک اب فروشی» بر روی ویتترین یک فروشگاه مواجه شویم، در نگاه اول، آن را کباب‌فروشی می‌خوانیم.

آموزش براساس پرسش و پاسخ

تفاوت کلیدی بین انواع پردازش این است که:

- * پردازش ادراکی با اطلاعات حسی فعال می‌شود و به مقایسه ادراکات حسی با ادراکات اندوخته شده در حافظه منجر می‌شود.
- * پردازش مفهومی، با دانش پیشین ما فعال می‌شود و به شکل‌گیری انتظارات یا استنباط‌هایی در مورد اطلاعات حسی دریافت شده از محرک منجر می‌شود. یعنی فعال شدن فرایند پردازش مفهومی، به چیزی بیش از اطلاعات حسی، یعنی به دانش پیشین ما نیاز دارد. حالا ببینیم این اطلاعات چگونه به ما کمک می‌کند تا بتوانیم به پرسش‌هایی مثل پرسش زیر که نوع پردازش را مورد سؤال قرار می‌دهند، پاسخ دهیم.

«شناسایی هر شیء کروی شکل کوچک، به عنوان جسم غلتان، و «شناسایی آن به عنوان توپ»، به ترتیب، نتیجه به کارگیری کدام یک از انواع پردازش است؟

(۱) ادراکی - مفهومی (۲) ادراکی - ادراکی (۳) مفهومی - ادراکی (۴) مفهومی - مفهومی

پاسخ: متن سؤال را تجزیه می‌کنیم. شیء کروی شکل به دو صورت بازشناسی شده: ۱- جسم غلتان، ۲- توپ. اطلاعات حسی دریافت شده از یک شیء کروی برای بازشناسی آن به عنوان جسم غلتان، کافی نیست و ما به دانش پیشین خود در مورد اجسام غلتان و استفاده از آن برای استدلال کردن و نتیجه‌گیری در مورد قرار گرفتن این شیء کروی در گروه اجسام غلتان نیاز داریم. پس شناسایی هر شیء کروی شکل کوچک به عنوان جسم غلتان، نیازمند به کارگیری پردازش مفهومی است. برای شناسایی یک شیء کروی به عنوان توپ، کدام فرایند به کار می‌افتد؟ توپ، کروی است، اما تمام اشیای کروی، توپ نیستند. اطلاق واژه توپ به همه اشیای کروی، به این معنی است که اطلاعات حسی که از ظاهر شیء دریافت شده، مورد توجه قرار گرفته و ادراک شکل گرفته از آن با تصویر اندوخته شده از شکل توپ در حافظه مقایسه شده است. یعنی شناسایی شیء کروی به عنوان توپ، نتیجه فعال شدن پردازش ادراکی است.

روش‌های جمع‌آوری اطلاعات در روان‌شناسی

برخی از روش‌های جمع‌آوری اطلاعات در علم روان‌شناسی عبارت است از: ۱- مشاهده؛ ۲- پرسش‌نامه؛ ۳- مصاحبه؛ ۴- آزمون مشاهده:

- در مراحل اولیه پژوهش، بررسی آزمایشگاهی امکان‌پذیر نیست؛ به همین دلیل، موضوع مورد مطالعه از راه مشاهده تبیین می‌شود.
- مشاهده، به عنوان روشی برای جمع‌آوری اطلاعات در مورد **الگوهای رفتاری** آدمیان و حیوانات تعریف می‌شود.

دقت کنید

رفتارهایی که پژوهشگران با استفاده از روش مشاهده ثبت می‌کنند، هم می‌تواند رفتار غیرکلامی باشد، مانند، حرکات بدن، تماس چشمی، حالات چهره، و هم می‌تواند رفتار کلامی، مانند، تن صدا، حجم صدا، سرعت کلام و سخنی باشد که فرد می‌گوید و یا می‌نویسد. برای مثال، پژوهشگری که نحوه صحبت کردن یک کودک هفت ساله را در حین بازی با همسالان خود مورد مطالعه قرار می‌دهد، اشتباهات لغوی و کلماتی را که او در مکالمه خود به کار می‌برد، مشاهده و اطلاعات به دست آمده را ثبت می‌کند.

مشاهده باید همراه با **ثبت دقیق** و **به دور از پیش‌داوری** شخصی باشد. (یعنی یک محقق نباید به دنبال اثبات چیزی باشد، بلکه تنها باید آنچه را که مشاهده می‌کند به طور دقیق ثبت کند).

در روش مشاهده، اطلاعات را در دو محیط متفاوت جمع‌آوری می‌کنند:

- ۱- **مشاهده طبیعی**، در **دنیای واقعی** اتفاق می‌افتد و اطلاعات در مورد رفتاری که به طور طبیعی در مکان‌های واقعی رخ می‌دهد، جمع‌آوری می‌شود. مثل مدرسه، پارک بازی، ورزشگاه و محل کار
- ۲- در **مشاهده آزمایشگاهی**، اطلاعات در محیط آزمایشگاه که توسط مشاهده‌گر ترتیب داده شده، جمع‌آوری می‌شود.

چرا برخی از محققان در محیط آزمایشگاهی به مشاهده رفتار مورد نظرشان می‌پردازند؟

زیرا در موقعیت‌های طبیعی، گاهی با شرایطی مواجه می‌شوند که امکان مشاهده دقیق و عینی رفتار وجود ندارد. برای مثال زمانی که محقق در حال مشاهده تعاملات افراد خانواده است و می‌خواهد مشاهدات خود را ثبت کند، فرد دیگری (مثل فامیل یا دوست) وارد خانه می‌شود و با تغییر دادن شرایط مشاهده، وضعیت را برهم می‌زند. در چنین شرایطی، محققان در آزمایشگاه، موقعیتی را که کمابیش مشابه وضعیت زندگی واقعی است، ایجاد می‌کنند و به مشاهده رفتار می‌پردازند.

نمونه‌هایی از مشاهده رفتار حیوانات و آدمیان عبارت‌اند از:

- * با مشاهده دقیق رفتار حیوانات، رفتار نوع‌دوستانه آن‌ها را به صورت تکاملی مطالعه می‌کنیم.
- * با استفاده از فیلم‌برداری، جزئیات الگوهای حرکتی نوزادان را پس از تولد آن‌ها ثبت می‌کنیم.
- * کودکان زیر سه سال را در پارک بازی زیر نظر می‌گیریم و میزان فاصله گرفتن آن‌ها از مادرانشان را ثبت می‌کنیم.

یک بار دیگر ببینیم

برای پاسخ گفتن به پرسش‌هایی مثل این پرسش‌ها که «مطالعه سازمان‌بندی اجتماعی شامپانزه‌ها در زیستگاه طبیعی آن‌ها، با استفاده از کدام روش جمع‌آوری اطلاعات صورت می‌گیرد؟»، یا «از کدام روش برای ثبت واکنش‌های هیجانی تماشاگران مسابقه ورزشی دو تیم پُر طرفدار استفاده می‌شود؟»، باید به سه نکته مهم توجه داشته باشیم:

* **نکته اول:** اطلاعات در مورد الگوهای رفتاری که در محیط‌های طبیعی و واقعی زندگی - مثل زیستگاه حیوانات، محیط خانه، مدرسه، محل کار، پارک بازی و یک ورزشگاه - رخ می‌دهد، از طریق روش مشاهده جمع‌آوری می‌شود.

* **نکته دوم:** اطلاعات در مورد الگوهای رفتاری که در محیط آزمایشگاهی و بدون دخالت پژوهشگر رخ می‌دهد، از طریق روش مشاهده جمع‌آوری می‌شود. (پژوهشگران در محیط آزمایشگاهی، از پشت آینه یک طرفه به ثبت رفتار قابل مشاهده می‌پردازند).

* **نکته سوم:** در روش مشاهده، امکان دخالت و تغییر رفتار توسط آزمایشگر وجود ندارد. برای مثال، محقق نمی‌تواند در سازمان‌بندی اجتماعی شامپانزه‌ها در زیستگاه طبیعی آن‌ها، یا در واکنش‌های هیجانی تماشاگران یک مسابقه ورزشی دخالت کند و آن را تغییر دهد، بلکه تنها می‌تواند آن را به طور دقیق ثبت کند. (ثبت دقیق اطلاعات در روش مشاهده، با استفاده از روش‌هایی مثل فیلم‌برداری، استفاده از چک لیست، یادداشت‌برداری و عکس‌برداری صورت می‌گیرد).

دقت کنید

مشاهده، روش مناسبی برای گردآوری اطلاعات در مورد افکار و نگرش افراد نیست؛ چون افراد همیشه آن گونه که فکر می‌کنند، عمل نمی‌کنند؛ به همین دلیل، در بسیاری از موارد نمی‌توانیم با مشاهده رفتار افراد به افکار آن‌ها پی ببریم.

ریچارد لاپیر (Richard Lapiere) در یک مطالعه کلاسیک نشان داد که نگرش‌ها و رفتارهای افراد همیشه با هم همخوان نیستند. این مطالعه به مدت دو سال طول کشید و در این مدت، لاپیره به همراه یک فرد چینی به شهرهای مختلف آمریکا سفر می‌کرد و از مرد چینی می‌خواست کارهای مربوط به اقامت هتل‌ها را انجام دهد. او در این مطالعه، واکنش متصدیان پذیرش هتل‌ها را نسبت به درخواست اقامت یک فرد چینی مشاهده کرد و طبق نتایج به دست آمده از مشاهدات، درخواست او فقط یک بار رد شد. لاپیره پس از مشاهده رفتار متصدیان پذیرش هتل‌ها، پرسش‌نامه‌ای را برای آن‌ها می‌فرستاد و در آن سؤال می‌کرد که آیا یک فرد چینی را به عنوان مهمان می‌پذیرند یا خیر؟ در این پرسش‌نامه، تقریباً ۹۲ درصد از افراد گزارش دادند که مشتریان چینی را نمی‌پذیرند. این نتایج، بیانگر تفاوت نگرش آن‌ها با رفتاری بود که لاپیره از آنان مشاهده و ثبت کرده بود.

پرسش‌نامه:

- * مسائلی را که بررسی آن‌ها با کمک مشاهده مستقیم امکان‌پذیر نیست، می‌توان با استفاده از پرسش‌نامه مطالعه کرد.
- * در پرسش‌نامه، محقق در خصوص رفتار یا افکار خاصی، از خود فرد سؤال می‌پرسد.
- * پرسش‌نامه باید دقیق و معتبر باشد.
- * پرسش‌نامه به صورت‌های مختلف نمره‌گذاری می‌شود.
- * از نتایج پرسش‌نامه باید با احتیاط استفاده کرد.

مصاحبه:

- * مصاحبه برخلاف گفتگوی معمولی، **هدفمند** و **سازمان‌یافته** است.
- * برای جمع‌آوری اطلاعات در مورد موضوعاتی که به صورت از پیش تعیین شده، قابل مشاهده نیستند و یا به کمک پرسش‌نامه نمی‌توان آن‌ها را بررسی کرد، از روش مصاحبه استفاده می‌شود. در این حالت، محقق پس از شنیدن پاسخی که مصاحبه شونده به سؤال قبلی داده است پرسش بعدی را سازمان می‌دهند.
- * **انواع مصاحبه‌ها.** با توجه به **موقعیت مصاحبه** شکل می‌گیرند.

- * متداول‌ترین انواع مصاحبه عبارت‌اند از: ۱- مصاحبه کاملاً ساختار یافته (نظام‌دار)؛ ۲- مصاحبه بدون ساختار (بدون نظام)

مصاحبه کاملاً ساختار یافته (نظام‌دار)	مصاحبه بدون ساختار (بدون نظام)
در این مصاحبه، از پاسخ دهنده سؤالاتی پرسیده می‌شود و او با جواب بلی یا خیر و یا انتخاب یکی از گزینه‌ها پاسخ می‌دهد.	«زمانی استفاده می‌شود که نتوانیم موضوعی را به صورت مستقیم از فرد بپرسیم.» «در این مصاحبه با پیروی از یک سری اصول و طرح کلی، فرد مصاحبه شونده را به سمت پاسخ‌های مورد نظر هدایت می‌کنند.»
معمولاً در همه‌پرسی‌ها از این مصاحبه استفاده می‌شود.	برای اخذ اطلاعات عمیق در مورد افکار، باورها، استدلال و احساسات، از مصاحبه بدون ساختار استفاده می‌شود.
«شبهه پرسش‌نامه است.» «بر پرسش‌نامه ارجحیت دارد؛ زیرا در مصاحبه کاملاً ساختار یافته، امکان اخذ اطلاعات بیشتری وجود دارد.»	«این روش بسیار وقت‌گیر و نیازمند آموزش‌های ویژه است.» «محققین در استفاده از مصاحبه بدون ساختار باید به نکات اخلاقی توجه کنند.»

دقت کنید

بین **مصاحبه کاملاً ساختار یافته** و پرسش‌نامه، در نحوه استفاده از آن‌ها تفاوت وجود دارد. در مصاحبه کاملاً ساختار یافته، مصاحبه‌گر سؤال‌ها را به طور شفاهی می‌خواند و پاسخ‌های مصاحبه شونده را ثبت می‌کند، اما در **پرسش‌نامه**، فرد شرکت کننده در پژوهش سؤال‌ها را می‌خواند و پاسخ خود را به طور **مکتوب** در محل‌های تعیین شده ثبت می‌کند.

آزمون‌ها:

- شاید افراد عادی جامعه، بیش از هر روشی، با استفاده از آزمون‌های روان‌شناختی مواجه شده باشند.
- آزمون‌ها، ابزارهایی برای **اندازه‌گیری** یا **کمی کردن** ویژگی‌های روان‌شناختی هستند. (برای اندازه‌گیری هوش، نگرش، شخصیت، استعداد و عملکرد افراد، از آزمون‌ها استفاده می‌شود).
- ویژگی آزمون‌ها عبارت است از:

۱- آزمون‌ها باید دقیقاً چیزی را اندازه‌گیری کنند که برای آن ساخته شده‌اند.

۲- آزمون‌ها در دفعات متعدد اجرا باید نمره یکسان یا تقریباً یکسانی به ما بدهند.

مثال

ویژگی آزمون‌هایی که در پژوهش‌های روان‌شناختی به کار می‌روند، مانند ابزارهای دقیقی همچون ترازو است که در سایر علوم تجربی مورد استفاده قرار می‌گیرد. ترازو برای اندازه‌گیری وزن ساخته شده و تنها وزن را اندازه می‌گیرد و ارتباطی با حجم یا سایر ویژگی‌ها ندارد. از طرفی دیگر، اگر با یک ترازوی سالم چند بار وزن یک شیء را بسنجیم، به یک عدد یکسان می‌رسیم.

- ساخت آزمون‌ها بسیار دشوار است و فرایند پیچیده‌ای را طی می‌کند.
- استفاده از آزمون‌ها، چگونگی اجرا و تفسیر آن‌ها باید با سایر روش‌های گردآوری اطلاعات همراه باشد.
- استفاده از آزمون‌ها توسط افرادی که تجربه کافی ندارند، بیش از آنکه برای آنان راه‌گشا باشد، مشکل‌آفرین خواهد بود.

آموزش براساس پرسش و پاسخ

به آخر درس اول رسیدیم و برای تمرین و یادگیری بیشتر در مورد مواجهه صحیح با پرسش‌های مفهومی، پاسخ دو پرسش از مبحث جمع‌آوری اطلاعات را بررسی می‌کنیم.

پرسش اول: برای گردآوری اطلاعات در مورد نیازهای بهداشتی عموم افراد جامعه، معمولاً از کدام روش استفاده می‌شود؟

(۱) مشاهده آزمایشگاهی (۲) مصاحبه بدون ساختار (۳) مشاهده طبیعی (۴) مصاحبه کاملاً ساختار یافته

پاسخ: روش مناسب برای جمع‌آوری اطلاعات در مورد «نیازهای بهداشتی عموم افراد جامعه» مورد پرسش است. اگر در این عبارت، فقط به «نیازهای بهداشتی» توجه کنیم و فکر کنیم باید روشی را پیدا کنیم که اطلاعاتی را در مورد نیازهای بهداشتی افراد جمع‌آوری کند، پاسخ درستی به آن نخواهیم داد. چون برای جمع‌آوری اطلاعات در مورد نیازهای بهداشتی افراد، باید از خود افراد در مورد نیازهایشان سؤال شود. در کدام روش‌ها از خود افراد سؤال می‌شود؟ پرسش‌نامه و انواع مصاحبه‌ها، که در گزینه‌ها به دو نوع مصاحبه اشاره شده است. پس «نیازهای بهداشتی» نکته‌ای نیست که باید مورد توجه قرار دهیم؛ بلکه «عموم افراد جامعه» است که ما باید به آن توجه کنیم. با استفاده از کدام روش می‌توانیم اطلاعات را از عموم افراد جامعه جمع‌آوری کنیم؟ آیا اشاره به عموم افراد جامعه، مفهوم همه‌پرسی را در ذهن ما تداعی نمی‌کند؟ منظور از «گردآوری اطلاعات از عموم افراد جامعه»، همان، همه‌پرسی است که در آن، معمولاً از مصاحبه کاملاً ساختاریافته استفاده می‌شود. (در مصاحبه کاملاً ساختار یافته، از همه افراد شرکت کننده در مصاحبه، سؤال‌های یکسان و استاندارد پرسیده می‌شود، اما در مصاحبه بدون ساختار، اینگونه نیست و سؤال‌ها با توجه به پاسخ‌های افراد شرکت کننده، تنظیم می‌شود؛ بنابراین در آن، سؤال‌های مشابهی از همه افراد پرسیده نمی‌شود؛ به همین دلیل، مصاحبه بدون ساختار برای جمع‌آوری اطلاعات از عموم افراد جامعه مناسب نیست).

پرسش دوم: در یک تحقیق علمی، باور اشخاص درباره این که می‌توانند بر زندگی خود تأثیر داشته باشند، به‌طور دقیق اندازه‌گیری شد و نمره‌های به‌دست آمده در بررسی‌های مختلف، یکسان بود. در این تحقیق از کدام روش برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است؟

پاسخ: متن سؤال را تجزیه و عبارات کلیدی را از درون آن استخراج می‌کنیم. ۱- باور اشخاص به‌طور دقیق اندازه‌گیری شده است.

۲- نمره‌های به دست آمده در بررسی‌های مختلف، یکسان بوده است. این دو مورد، ویژگی کدام روش گردآوری اطلاعات است؟ پاسخ آن روشن است، اما اگر از پاسخ خود اطمینان نداری، یک بار دیگر مبحث مربوط به روش‌های گردآوری اطلاعات را بخوان.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

درس ۱

مقدمه

۱. در تمام موارد، به پرسش‌هایی اشاره شده است که در قلمروی روان‌شناسی مطرح می‌شوند، به‌جز ..... (مفهومی)
- فراموشی تحت تأثیر چه عواملی ایجاد می‌شود؟
  - شناخت فرد چه تأثیری بر عملکرد او دارد؟
  - علت ایجاد اضطراب در افراد چیست؟
  - افراد چگونه رفتاری باید انجام دهند؟
۲. کدام عبارت دغدغه روان‌شناسان را به درستی بیان می‌کند؟ (کنکاشی)
- ابهام‌زدایی از کلمه روان و رفتار آشکار
  - استفاده از روش‌های نوین علمی و اثبات اندیشه‌خوانی
  - ارائه پاسخ‌های دقیق و علمی به پرسش‌های روان‌شناسی
  - دستیابی به آگاهی مختصر از واقعیت‌های بنیادین علمی
۳. تلاش روان‌شناسان برای پاسخ‌گویی به این پرسش که «آیا پیشرفت تحصیلی و شغلی افراد تحت تأثیر عواملی مثل علاقه به کار، قدرت اراده، سبک تربیتی والدین و چگونگی یادگیری آنان قرار دارد؟»، ..... (کنکاشی)
- بیانگر اهمیت تأثیر ویژگی‌های روان‌شناختی در عملکرد انسان است.
  - نشانگر تردید روان‌شناسان بر اعتبار منابعی غیر از منابع علوم تجربی است.
  - بیانگر سوگیری روان‌شناسان در بررسی اهمیت ویژگی‌های روان‌شناختی است.
  - به همخوانی عملکرد افراد با واقعیت‌های تأیید شده در علم روان‌شناسی اشاره دارد.
۴. ارزش پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناختی، با کدام معیار سنجیده می‌شود؟ (کنکاشی)
- عینی و ذهنی بودن
  - متغیر بودن
  - نو و جدید بودن
  - دقیق و علمی بودن
۵. مفهوم روان‌شناختی به چه معناست؟ (سراسری ۹۵)
- مطالعه عمیق رفتارهای فرد در محیط
  - پدیدارشناسی یا رویکرد انسان‌گرایی
  - هر چیزی که به روان‌شناسی مربوط باشد.
  - مطالعه آنچه به رفتار مربوط می‌شود.
- شاید بگوییم این مطلب در کتاب مطرح نشده و مربوط به کتاب قدیم روان‌شناسی است. اما در کتاب روان‌شناسی قدیم نیز به این مطلب اشاره نشده بود. گاهی در کنکور، پرسش‌هایی مانند این سؤال طرح می‌شود که بهترین شیوه برای پاسخ‌گویی به آن، حذف تدریجی گزینه‌ها است. برای مثال، گزینه «۲» مربوط به رویکردها است که در کتاب درسی به آن اشاره نشده، پس آن را حذف می‌کنیم. کدام گزینه دیگر را می‌توانیم حذف کنیم؟
۶. با توجه به کاربرد روان‌شناسی در زندگی روزمره، کدام عبارت اهمیت مطالعه روان‌شناسی را آشکار می‌سازد؟ (کنکاشی)
- نامعتبر بودن منابع دیگر کسب شناخت
  - کنجکاوی انسان‌ها برای شناخت افراد مختلف
  - وجود ابهام در موضوعات مورد مطالعه در روان‌شناسی
  - ارزیابی صحت پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناختی
۷. داورى درباره اعتبار این ادعا که «چندگانگی شخصیت، با آزارپذیری در دوره کودکی ارتباط دارد»، از چه طریق امکان‌پذیر است؟ (مفهومی)
- عدم تردید درباره واقعیت‌های تأیید شده علمی
  - فراهم آوردن شواهد علمی و بررسی تجربی آن
  - ارائه تعریف دقیق از آزارپذیری در دوره کودکی
  - درپیش گرفتن رویکرد غیر انتقادی به یافته‌های علمی
۸. روش‌های بررسی صحت پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی کدام است؟ (حافظه‌ای)
- بررسی تطابق پاسخ‌ها با تجارب منحصر به فرد انسان‌ها - بررسی همخوانی پاسخ‌ها با دانش موجود در علم روان‌شناسی
  - بررسی تطابق پاسخ‌ها با ماهیت و ذات پدیده‌های روان‌شناختی - بررسی تطابق پاسخ‌ها با واقعیت‌های تأیید شده علمی
  - بررسی تطابق پاسخ‌ها با واقعیت‌های تأیید شده علمی - بررسی پاسخ‌ها با استفاده از روش علمی
  - بررسی پاسخ‌ها با استفاده از روش علمی - بررسی تطابق پاسخ‌ها با تجارب منحصر به فرد افراد
۹. راهکار مناسب برای بررسی صحت پاسخی که واقعیت‌های تأیید شده علمی در مورد آن وجود ندارد، کدام است؟ (کنکاشی)
- به کارگیری تجارب انسانی
  - مطابقت دادن پاسخ با دانش موجود
  - مراجعه به نتایج حاصل از تحقیقات پیشین
  - استفاده از روش‌های عینی و قابل اندازه‌گیری
۱۰. هنگام مواجهه با پاسخ ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی، صحت پاسخی که دانشی از آن وجود ندارد، ..... (حافظه‌ای)
- از طریق بررسی تطابق آن با واقعیت‌های تأیید شده علم روان‌شناسی قابل بررسی است.
  - باید با استفاده از روش‌های علمی و دقیق مورد بررسی قرار گیرد.
  - با مراجعه به نظر صاحب‌نظران مورد بررسی قرار می‌گیرد.
  - با استفاده از دانش و تجربه شخصی قابل بررسی است.
۱۱. کدام عبارت در ارتباط با پاسخ‌های ارائه شده از سوی افراد غیرمتخصص به پرسش‌های مطرح شده در حوزه روان‌شناسی نادرست است؟ (کنکاشی)
- عامیانه و منطبق بر دیدگاه شخصی است.
  - با واقعیت‌های تأیید شده در علم روان‌شناسی مطابقت ندارد.
  - امکان بررسی صحت آن‌ها با استفاده از روش‌های علمی وجود ندارد.
  - به اهمیت تأثیر ویژگی‌های روان‌شناختی بر عملکرد انسان تأکید دارد.
۱۲. روان‌شناسی علمی، جزء کدام شاخه از علم است؟ (سراسری ۹۷)
- محض
  - فلسفی
  - تجربی
  - اجتماعی

۱۳. منظور از علم در روان‌شناسی، علم ..... است که از روش‌های ..... و ..... استفاده می‌کند. (حافظه‌ای)
- ۱) صوری - عینی - قابل اندازه‌گیری
۲) تجربی - عینی - قابل اندازه‌گیری
۳) تجربی - ذهنی - قابل مشاهده
۴) صوری - ذهنی - قابل مشاهده
۱۴. تجربی بودن علم روان‌شناسی به چه معنا است؟ (مفهومی)
- ۱) برقراری رابطه بین پدیده‌های مستقل از هم
۲) اثبات رابطه پدیده‌ها از طریق روش‌های قابل اندازه‌گیری
۳) قابل اثبات بودن نظریه‌های مطرح شده در آن
۴) بررسی پدیده‌ها از طریق روش‌های دقیق و عینی
۱۵. در کدام عبارت به بیان‌های علمی اشاره نشده است؟ (مفهومی)
- ۱) واژه‌ای که جایگزین ویژگی‌های یک شیء می‌شود.
۲) اصلی که محصول تأیید تجربی یک فرضیه است.
۳) مجموعه قوانینی که حاصل انجام پژوهش‌های علمی است.
۴) جمله خبری که به صورت خردمندانه در پاسخ به یک سؤال مطرح می‌شود.
۱۶. اولین مفهوم علمی که یک پژوهشگر در بررسی‌های علمی مطرح می‌کند، کدام است؟ (کنکاشی)
- ۱) بیان مسئله
۲) توصیف پدیده‌ها
۳) ویژگی‌های روان‌شناختی
۴) یافته‌های تکرارپذیر
۱۷. پژوهش علمی با کدام مفهوم آغاز می‌شود؟ (حافظه‌ای)
- ۱) جمع‌آوری مجموعه داده‌های مورد بررسی در پژوهش
۲) بیان چگونگی رابطه بین پدیده‌های مورد بررسی
۳) طرح سؤال در مورد موضوع مورد تحقیق
۴) تأیید وجود رابطه کلی میان متغیرها
۱۸. بیان آزمون نشده در مورد روابط بین پدیده‌های مورد بررسی در یک پژوهش را چه می‌نامند؟ (مفهومی)
- ۱) توصیف
۲) قانون
۳) نظریه
۴) فرضیه
۱۹. در یک پژوهش، مشاهده کودکانی که در امتحان، بسیار دستپاچه می‌شوند و نمرات ضعیفی به دست می‌آورند، به بیان این جمله منجر شد که «با افزایش اضطراب امتحان، عملکرد دانش‌آموزان کاهش می‌یابد». این جمله، بیانگر ..... (مفهومی)
- ۱) مفهومی است که پژوهش‌های علمی، با آن آغاز می‌شود.
۲) تدوین پاسخ خردمندانه و سنجیده به مسئله پژوهش است.
۳) ارائه توصیف دقیق از پدیده‌های مورد بررسی در پژوهش است.
۴) ایجاد تغییر در پدیده‌های مورد بررسی و تحقق هدف کنترل است.
۲۰. راه‌حل پیشنهادی یک پژوهشگر که با مطالعه روان‌شناسی یادگیری، در پاسخ به چگونگی تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر یادگیری دانش‌آموزان ارائه شده است، ..... (مفهومی)
- ۱) به سازماندهی مجموعه‌ای از قوانین منجر می‌شود.
۲) روابط تأیید شده پیش از خود را رد خواهد کرد.
۳) پدیده‌های مورد بررسی را کنترل می‌کند.
۴) سنجیده و خردمندانه است.
۲۱. راه‌حل اولیه پژوهشگر برای حل مسئله مطرح شده در یک تحقیق را چه می‌نامند؟ (مفهومی)
- ۱) فرضیه
۲) تجربه
۳) تحلیل
۴) دانش
۲۲. کدام عبارت در ارتباط با فرضیه، درست است؟ (کنکاشی)
- ۱) مغایر با قوانینی است که پیش از آن تدوین شده‌اند.
۲) تبیین تجربی از مهم‌ترین علل بروز پدیده‌ها است.
۳) تدوین آن، با اتکا به تجربه امکان‌پذیر است.
۴) درستی یا نادرستی آن قابل اثبات است.
۲۳. اگر در پاسخ به چگونگی یادآوری خاطرات، گفته شود: «افراد هنگامی می‌توانند خاطرات بیشتری از رویدادهای گذشته را به یاد آورند که در محل اصلی آن رویداد قرار گرفته باشند»، کدام عبارت قابل‌پذیرش نخواهد بود؟ (مفهومی)
- ۱) جمله‌ای سنجیده و خردمندانه بیان شده که می‌تواند به طرح پرسش‌های دیگر منجر شود.
۲) جمله‌ای منطبق بر دانش و اندیشه و مغایر با شانس و تصادف مطرح شده است.
۳) جمله‌ای مطرح شده که در صورت تأیید، مجموعه‌ای از قوانین را شکل می‌دهد.
۴) جمله‌ای تدوین شده که می‌تواند درست و یا نادرست باشد.
۲۴. خردمندانه بودن محتوای جمله خبری که در پاسخ به یک مسئله تدوین می‌شود، به چه معنا است؟ (کنکاشی)
- ۱) وجود رابطه دوسویه میان جمله خبری و مسئله
۲) وجود رابطه تکاملی میان جمله خبری و مسئله
۳) تبدیل جمله خبری به قانون و اصل علمی
۴) تبعیت جمله خبری از دانش و تجربه
۲۵. کدام گزینه عبارت «گذشت زمان باعث تضعیف حافظه می‌شود» را توصیف می‌کند؟ (سراسری ۹۸)
- ۱) اصل
۲) مسئله
۳) فرضیه
۴) نظریه
۲۶. کدام عبارت به صورت فرضیه است؟ (سراسری ۸۸)
- ۱) به هنگام ازدواج باید هوش فرد مقابل را در نظر گرفت.
۲) هوش فرزندان اول خانواده‌ها از هوش فرزندان دوم بالاتر است.
۳) آیا بین هوش فرزندان اول و دوم خانواده تفاوت وجود دارد؟
۴) چرا هوش جنبه ارثی دارد و نباید کودکان کم هوش را سرزنش کرد؟

۲۷. کدام عبارت به صورت فرضیه است؟
 ۱) چه رابطه‌ای بین یادگیری و جنسیت وجود دارد؟
 ۲) آیا میانگین وزن دختران نسبت به پسران کم‌تر است؟
 ۳) بین دختران و پسران در خصوص یادگیری، تفاوت وجود دارد.
 ۴) به چه دلیل دختران در آزمون کلامی نمرات بهتری از پسران کسب می‌کنند؟
 (سراسری ۸۹)
۲۸. کدام یک از بیان‌های زیر یک فرضیه تحقیقی است؟
 ۱) چرا احترام به پدر و مادر باعث کاهش اضطراب و استرس دانش‌آموزان سنین ۶ تا ۱۸ سال می‌شود؟
 ۲) چطور می‌توان اثر منفی صداهای پیرامونی مکان مطالعه را بر روی عملکرد یادگیری و یادآوری کاهش داد؟
 ۳) مشاهده برنامه‌های ماهواره‌ای خارجی موجب افزایش دروغ‌گویی فرزندان پسر و دختر خانواده‌های شهر تهران می‌شود.
 ۴) آیا میان تحصیلات پدر و مادر در خانواده‌های اجاره‌نشین استان گیلان با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی رابطه وجود دارد؟
 (سراسری ۹۰)
۲۹. کدام عبارت به صورت فرضیه است؟
 ۱) دانش‌آموزان رشته ریاضی بهتر از دانش‌آموزان رشته علوم انسانی پاسخ صحیح می‌دهند.
 ۲) چرا تعداد داوطلبان رشته روان‌شناسی در دانشگاه‌ها هر سال بیش‌تر از سال قبل می‌شوند؟
 ۳) به چه دلیل همه دانش‌آموزان صرف‌نظر از نوع رشته تحصیلی، رشته روان‌شناسی را دوست دارند؟
 ۴) آیا دانش‌آموزان رشته علوم انسانی بهتر از دانش‌آموزان سایر رشته‌ها به سؤال‌های روان‌شناسی پاسخ صحیح می‌دهند؟
 (قارچ از کشور ۸۹)
۳۰. کدام عبارت به صورت فرضیه تدوین شده است؟
 ۱) میان وضعیت اقتصادی خانواده و آفت تحصیلی در دوره دبستان، چه رابطه‌ای وجود دارد؟
 ۲) میزان تحصیل والدین مطمئناً بر توانایی یادگیری دانش‌آموزان دوره ابتدایی مؤثر است.
 ۳) گذراندن دوره تربیت معلم، راه‌حل مناسبی برای افزایش کارایی معلمان است.
 ۴) بین اضطراب دانش‌آموزان و کیفیت یادگیری آنان رابطه معکوس وجود دارد.
 (مفهومی)
۳۱. کدام عبارت به صورت فرضیه تدوین نشده است؟
 ۱) مشاهده فیلم‌های خشونت‌آمیز، رفتار پرخاشگری در کودکان را تقویت می‌کند.
 ۲) سطح عزت نفس دانش‌آموزان، تابعی از پیشرفت تحصیلی آنان است.
 ۳) بین متوسط اضطراب در دختران و پسران تفاوت معنادار وجود دارد.
 ۴) استفاده از معیارهای انضباطی و تنبیهی برای کودکان، خوب نیست.
 (مفهومی)
۳۲. در صورتی که تأثیر گذشت زمان بر تضعیف حافظه با استفاده از روش‌های علمی بررسی و تأیید شود، .....
 ۱) قانون علمی شکل گرفته است.
 ۲) پدیده مورد نظر پیش‌بینی شده است.
 ۳) پدیده مورد بررسی توصیف شده است.
 ۴) پاسخ خردمندان به مسئله داده شده است.
 (مفهومی)
۳۳. بیان رابطه تأیید شده تجربی بین متغیرهای مورد بررسی در یک پژوهش را چه می‌نامند؟
 ۱) مسئله
 ۲) فرضیه
 ۳) قانون
 ۴) توصیف
 (مفهومی)
۳۴. چگونگی فراموشی اطلاعات با کدام مورد تبیین می‌شود؟
 ۱) مطالعه عوامل مؤثر بر فراموشی
 ۲) اندازه‌گیری تظاهرات آشکار فراموشی
 ۳) بیان رابطه فراموشی با عامل مؤثر در ایجاد آن
 ۴) مجموعه‌ای از قوانین تأیید شده در پژوهش‌های علمی
 (مفهومی)
۳۵. کدام یک، مفهوم یادگیری و چگونگی آن را تبیین می‌کند؟
 ۱) پیش‌بینی‌های متعدد
 ۲) مسئله‌های متعدد
 ۳) فرضیه‌های متعدد
 ۴) نظریه‌های متعدد
 (مفهومی)
۳۶. به مجموعه سازمان‌یافته از اصول که برای تبیین پدیده‌ها به کار می‌رود، چه می‌گویند؟
 ۱) مسئله
 ۲) فرضیه
 ۳) قانون
 ۴) نظریه
 (مفهومی)
۳۷. «مجموعه‌ای از فرضیه‌های تأیید شده» و «یک فرضیه تأیید شده»، به ترتیب به ..... و ..... تبدیل می‌شوند.
 ۱) نظریه - قانون
 ۲) قانون - مسئله
 ۳) مسئله - نظریه
 ۴) نظریه - مسئله
 (مفهومه‌ای)
۳۸. در کدام عبارت به کاربرد نظریه اشاره شده است؟
 ۱) ابطال‌ناپذیر بودن ارکان آن
 ۲) توضیح چگونگی و جرایم مفاهیم
 ۳) وجود سطوح ظاهری و تجربی در آن
 ۴) اختصاصی بودن آن در موقعیت‌های خاص
 (مفهومی)
۳۹. زمانی که یک چارچوب نظری برای حل مسئله علمی تهیه می‌شود، .....
 ۱) روابط بین متغیرها آزمون شده است.
 ۲) ساختار شکلی نظریه تدوین شده است.
 ۳) محدودیت‌های تجربی نظریه برطرف خواهد شد.
 ۴) نظریه از پشتوانه تجربی قوی برخوردار خواهد بود.
 (مفهومی)
۴۰. «صورت‌بندی مسئله و ارائه پاسخ خردمندان به آن» و «آزمودن فرضیه‌ها به صورت کنترل شده و کشف رابطه بین پدیده‌ها»، به ترتیب، مربوط به
 کدام سطوح نظریه است؟
 ۱) تجربی - ظاهری
 ۲) ظاهری - ظاهری
 ۳) تجربی - تجربی
 ۴) ظاهری - تجربی
 (مفهومی)

۴۱. منظور از سطح ظاهری و تجربی یک نظریه، به ترتیب، ..... و ..... است. (مفهوم‌های)
- ۱ نحوه نگارش نظریه - پژوهش‌پذیری آن ۲ چگونگی توصیف - تبیین پدیده‌های مورد بررسی
۳ چگونگی تبیین - توصیف پدیده‌های مورد بررسی ۴ پژوهش‌پذیری - نحوه نگارش آن
۴۲. کدام عبارت در ارتباط با نظریه علمی، نادرست است؟ (کنگاشی)
- ۱ مجموعه‌ای از قوانین علمی، یک نظریه را شکل می‌دهند.
۲ یک نظریه زمانی شکل می‌گیرد که پشتوانه تجربی قوی داشته باشد.
۳ ساختار ظاهری تمام نظریه‌ها با استفاده از روش‌های تجربی قابل بررسی نیست.
۴ پدیده‌های مورد بررسی در تمام علوم تجربی، با استفاده از نظریه‌ها تبیین می‌شوند.
۴۳. این جمله که «برخی از نظریه‌های مطرح شده در روان‌شناسی علمی، مانند سایر علوم، فاقد پشتوانه تجربی قوی هستند»، بیانگر چیست؟ (کنگاشی)
- ۱ تدوین‌ناپذیر بودن ارکان برخی از نظریه‌ها ۲ کاربردپذیری ساختار ظاهری برخی از نظریه‌ها
۳ رشد هم‌زمان سطوح مختلف نظریه‌ها ۴ عدم رشد یکسان سطوح مختلف نظریه‌ها
۴۴. علت ناهماهنگی رشد سطوح برخی از نظریه‌ها کدام است؟ (کنگاشی)
- ۱ اثبات‌ناپذیر بودن ساختار ظاهری نظریه‌ها در زمان ارائه آن‌ها
۲ مشکلات حاصل از عدم توجه به دانش نظری در مورد پدیده‌ها
۳ تجربه‌ناپذیر بودن ساختار ظاهری برخی از نظریه‌ها در زمان ارائه آن‌ها
۴ ناکارآمدی نظریه‌ها در فراهم آوردن تبیین‌های نظری در مورد پدیده‌ها
۴۵. رابطه بین مسئله، فرضیه، قانون و نظریه ..... ، به این معنا که ..... (کنگاشی)
- ۱ به صورت موازی است - بعد از کامل شدن یک بیان علمی، بیان علمی بعدی شکل می‌گیرد.
۲ از روند تکاملی پیروی می‌کند - بعد از کامل شدن یک بیان علمی، بیان علمی بعدی شکل می‌گیرد.
۳ به صورت موازی است - بیان‌های علمی مبتنی بر سلسله‌مراتب و به صورت هم‌زمان مطرح می‌شوند.
۴ از روند تکاملی پیروی می‌کند - بیان‌های علمی مبتنی بر سلسله‌مراتب و به صورت هم‌زمان مطرح می‌شوند.
۴۶. سلسله مراتب بیان‌های علمی مهم در علوم تجربی، در کدام مورد به درستی نشان داده شده است؟ (کنگاشی)
- ۱ بیان فرضیه ← تدوین مسئله ← نظریه ← قوانین ۲ بیان مسئله ← تدوین فرضیه ← قوانین ← نظریه
۳ بیان فرضیه ← تدوین مسئله ← قوانین ← نظریه ۴ بیان مسئله ← تدوین فرضیه ← نظریه ← قوانین
- علم روان‌شناسی چه هدف‌هایی را دنبال می‌کند؟**
۴۷. پاسخی که به پرسش «برخاستگی چیست؟» داده می‌شود، مربوط به کدام سطح از بررسی رفتار است؟ (مفهومی)
- ۱ تبیین ۲ پیش‌بینی ۳ توصیف ۴ کنترل
۴۸. اولین اقدام برای پاسخ‌گویی به این سؤال که «آیا افراد عصبی در معرض بیماری‌های قلبی و عروقی قرار می‌گیرند؟»، کدام است؟ (مفهومی)
- ۱ توصیف رابطه علت و معلولی بین عصبانیت و بروز بیماری‌های قلبی و عروقی
۲ بررسی تکرارپذیری بروز بیماری‌های قلبی و عروقی، تحت تأثیر عصبانیت
۳ مطالعه علمی و دقیق تأثیر عصبانیت بر بروز بیماری‌های قلبی و عروقی
۴ ارائه تعریف دقیق و روشن از افراد عصبی و بیماری‌های قلبی و عروقی
۴۹. پژوهشگری که به منظور بررسی تأثیر فعالیت‌های فوق برنامه بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه، به بیان دقیق ماهیت فعالیت فوق برنامه و عملکرد تحصیلی می‌پردازد، ..... (مفهومی)
- ۱ به توصیف پدیده‌های مورد مطالعه پرداخته است. ۲ شرایط پیش‌بینی وقوع پدیده‌ها را مشخص کرده است.
۳ پدیده‌های مورد مطالعه را تحت کنترل درآورده است. ۴ چرایی و چگونگی روابط بین پدیده‌ها را مورد مطالعه قرار داده است.
۵۰. روان‌شناسی که هنگام بررسی رابطه هوش و میزان سازگاری افراد، تعریف دقیق و روشنی از هوش و سازگاری ارائه می‌دهد، به کدام یک از اهداف روان‌شناسی دست یافته است؟ (مفهومی)
- ۱ کنترل ۲ تبیین ۳ توصیف ۴ پیش‌بینی
۵۱. تعیین دقیق معانی متغیرهای مورد بررسی در یک پژوهش، بیانگر چیست؟ (مفهومی)
- ۱ تبیین رابطه متغیرهای مورد بررسی ۲ تدوین فرضیه مورد بررسی در پژوهش
۳ تحقق اولین هدف علوم تجربی ۴ تلاش برای پیش‌بینی متغیرها
۵۲. نخستین هدف روان‌شناسی علمی چیست؟ (کنگاشی)
- ۱ بیان مهم‌ترین علل بروز پدیده‌ها ۲ بیان دقیق و روشن پدیده‌های روان‌شناختی
۳ انتخاب موضوع برای توصیف علمی پدیده‌ها ۴ آگاهی از روش‌های پژوهشی برای مطالعه پدیده‌ها
۵۳. جمله «حافظه یعنی قدرت یادآوری و بازشناسی خاطرات گذشته» بیانگر چیست؟ (مفهومی)
- ۱ توجه به رابطه علت و معلولی ۲ پیش‌بینی دقیق فرایندهای ذهنی
۳ بیان روشن و دقیق پدیده مورد نظر ۴ بررسی تجربه‌پذیری فرایندهای ذهنی

۵۴. کدام مطلب، یک بیان نادرست است؟

(نقارح از کشور ۹۰، با تغییر)

- ۱) بیان چستی پدیده‌های روان‌شناختی، دشوارتر از بیان چستی پدیده‌های مورد بررسی در سایر علوم است.
- ۲) با اطمینان نسبی می‌توان گفت که عبارت «افراد تحصیل کرده در زندگی شاداب‌ترند»، یک توصیف علمی است.
- ۳) عبارت «افراد عصبانی در معرض خطر امراض قلبی و عروقی قرار دارند»، بیانگر توصیف علمی از مفهوم عصبانیت نیست.
- ۴) یک توصیف رفتاری باید علمی باشد و برای اینکه علمی باشد، باید پدیده روان‌شناختی مورد نظر را به‌طور دقیق و روشن بیان کند.

۵۵. کدام عبارت نادرست است؟

(سراسری ۹۰، با تغییر)

- ۱) نخستین هدف در روان‌شناسی علمی، توصیف دقیق و روشن پدیده‌ها است.
- ۲) روان‌شناسان بایستی تلاش کنند تا در توصیف رفتار، حتی‌المقدور، ارزش‌ها و پیش‌داوری‌های خود را به‌کار گیرند.
- ۳) به منظور ارائه پاسخ دقیق به پرسش‌های مطرح شده در حوزه روان‌شناسی، ابتدا باید پدیده‌ها را به‌طور دقیق توصیف نماییم.
- ۴) تفاوت توصیف یک روان‌شناس از پدیده‌های روان‌شناختی با یک انسان عادی در این است که روان‌شناس در توصیف پدیده‌ها دقیق است.

۵۶. در کدام عبارت، به توصیف پدیده مورد نظر پرداخته شده است؟

(مفهومی)

- ۱) اثر حافظه ضمنی، به افزایش پردازش محرک، تحت تأثیر مواجهه قبلی اشاره دارد.
- ۲) تکرار به‌موقع خاطرات به تحکیم حافظه بلند مدت منجر می‌شود.
- ۳) امید به آینده، انگیزه پیشرفت را افزایش می‌دهد.
- ۴) فلزات در اثر حرارت، منبسط می‌شوند.

۵۷. هدف پژوهشگری که تلاش می‌کند دلایلی را برای وقوع یک پدیده ارائه دهد، چیست؟

(مفهومی)

- ۱) پیش‌بینی
- ۲) کنترل
- ۳) توصیف
- ۴) تبیین

۵۸. تلاش یک پژوهشگر برای تعیین علت بهبود عملکرد تحصیلی برخی از دانش‌آموزان یک مدرسه، در مقایسه با سایر دانش‌آموزان همان مدرسه،

(مفهومی)

بیانگر چیست؟

- ۱) پیش‌بینی بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در آینده
- ۲) دستیابی به توصیف دقیق از بهبود عملکرد تحصیلی
- ۳) مستند کردن ویژگی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان
- ۴) تبیین بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان

۵۹. تلاش پژوهشگری که به تعیین تأثیر حجم کلاس بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی پرداخته است، بر کدام هدف تمرکز دارد؟

(مفهومی)

- ۱) توصیف
- ۲) اکتشاف
- ۳) تبیین
- ۴) پیش‌بینی

۶۰. توضیح یک پژوهشگر در مورد اینکه «چرا مالاریا در برخی از مناطق، یک بیماری بومی است؟»، به کدام هدف علمی اشاره دارد؟

(مفهومی)

- ۱) کنترل
- ۲) پیش‌بینی
- ۳) تبیین
- ۴) توصیف

۶۱. در این عبارت که «برخورد عاطفی معلمان موجب پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود»،

(مفهومی)

- ۱) چستی پدیده مورد نظر بیان شده است.
- ۲) پدیده مورد نظر کنترل شده است.
- ۳) پدیده مورد نظر به‌طور دقیق بیان شده است.
- ۴) جرابی پدیده مورد نظر بیان شده است.

۶۲. روان‌شناسی که مهم‌ترین علل کاهش میزان یادگیری را بیان می‌کند، به کدام یک از اهداف علمی دست یافته است؟

(مفهومی)

- ۱) توصیف
- ۲) تبیین
- ۳) کنترل
- ۴) پیش‌بینی

۶۳. شناسایی مهم‌ترین علت شکست تحصیلی به کدام مفهوم اشاره دارد؟

(سراسری ۹۸)

- ۱) تبیین
- ۲) توصیف
- ۳) کنترل
- ۴) پیش‌بینی

۶۴. در کدام عبارت به تبیین پدیده مورد نظر پرداخته شده است؟

(مفهومی)

- ۱) استاد، معلمی است که در مؤسسات آموزش عالی به تحقیق و تدریس اشتغال دارد.
- ۲) پرخاشگری، رفتاری است که هدف آن صدمه زدن به خود یا دیگران باشد.
- ۳) تنوع ظاهری کتاب موجب افزایش علاقه دانش‌آموزان به مطالعه می‌شود.
- ۴) فرد باهوش، کسی است که توانایی سازگار شدن با محیط خود را دارد.

۶۵. پدیده‌های مورد بررسی در تمام عبارات، تبیین شده‌اند، به‌جز عبارت

(مفهومی)

- ۱) یادگیری، ایجاد تغییر نسبتاً پایدار در رفتار است.
- ۲) گرسنگی عملکرد یادگیری کودکان را کاهش می‌دهد.
- ۳) بی‌خوابی مدت رؤیا در خواب بعدی را افزایش می‌دهد.
- ۴) تماشای برنامه‌های خشن، پرخاشگری در کودکان را افزایش می‌دهد.

۶۶. بیان «جرابی» و «چستی» یک پدیده، به ترتیب به کدام یک از اهداف روان‌شناسی علمی اشاره دارد؟

(حافظه‌ای)

- ۱) تبیین - توصیف
- ۲) تبیین - پیش‌بینی
- ۳) پیش‌بینی - توصیف
- ۴) توصیف - تبیین

۶۷. روان‌شناسان در کدام موقعیت می‌توانند به بیان چرابی پدیده مورد نظر بپردازند؟

(کنکاشی)

- ۱) عوامل تأثیرگذار بر بروز پدیده مورد نظر، با استفاده از روش علمی کنترل شده باشد.
- ۲) واقعیت‌های تأیید شده علمی در مورد آن پدیده وجود نداشته باشد.
- ۳) پیش‌بینی مهم‌ترین علل بروز پدیده مورد نظر انجام شده باشد.
- ۴) چستی پدیده مورد نظر به‌طور روشن و دقیق بیان شده باشد.

۶۸. بیان مهم‌ترین علل بروز یک پدیده، در صورتی امکان‌پذیر است که:

(کنکاشی)

- ۱) پدیده مورد نظر مهار شده باشد.
- ۲) بیان دقیق و روشنی از آن پدیده ارائه شده باشد.
- ۳) پدیده مورد مطالعه به‌طور دقیق انتخاب شده باشد.
- ۴) تجربه‌پذیری آن پدیده مورد توجه قرار گرفته باشد.

۶۹. روان‌شناسان در کدام مورد، به بیان رابطه علت و معلولی پدیده‌ها می‌پردازند؟
 ۱ تبیین ۲ پیش‌بینی ۳ اکتشاف ۴ توصیف (مفهومی)
۷۰. در صورتی که پژوهشگر در یک تحقیق، موفق به «بیان نحوه رفتار کودک مبتلا به اوتیسم» و «توضیح تأثیر عوامل ژنتیکی و بیولوژیکی در رشد ناهنجار مغز او» گردد، به ترتیب، کدام یک از اهداف علمی محقق شده است؟
 ۱ تبیین - توصیف ۲ تبیین - پیش‌بینی ۳ توصیف - تبیین ۴ تبیین - کنترل (مفهومی)
۷۱. به کدام دلیل توصیف و تبیین پدیده‌های روان‌شناختی دشوار است؟
 ۱ روان‌شناسی علم دقیق‌تری است. ۲ پدیده‌های روان‌شناختی گسترده‌تر هستند.
 ۳ روان‌شناسی علم پدیده‌های روانی ناخوش است. ۴ پدیده‌های روان‌شناختی تحت تأثیر علت‌های متعدد هستند. (سراسری ۹۸)
۷۲. پدیده‌های روان‌شناختی ..... و در روان‌شناسی تجربی سعی می‌شود، .....
 ۱ تحت تأثیر عوامل متعددی هستند - مهم‌ترین علل بروز پدیده‌ها مورد بررسی قرار گیرد.
 ۲ تحت تأثیر علت‌های زیادی نیستند - مهم‌ترین علل بروز پدیده‌ها مورد بررسی قرار گیرد.
 ۳ تحت تأثیر عوامل متعددی هستند - همه پدیده‌های تأثیرگذار مورد مطالعه قرار گیرند.
 ۴ تحت تأثیر علت‌های زیادی نیستند - همه پدیده‌های تأثیرگذار مورد مطالعه قرار گیرند. (حافظه‌ای)
۷۳. پیش‌بینی پدیده مورد نظر، در صورتی امکان‌پذیر خواهد بود که: .....
 ۱ توصیف تجربی از پدیده مورد مطالعه ارائه شده باشد. ۲ تجربه‌پذیری روش علمی در حداکثر آن، مورد توجه قرار گرفته باشد.
 ۳ علت بروز پدیده مورد نظر بیان شده باشد. ۴ تعریف عملیاتی کامل و جامعی از پدیده مورد نظر صورت گرفته باشد. (کنکاشی)
۷۴. رفتار یک پژوهشگر، زمانی که در مورد ماهیت یک پدیده سؤال می‌کند و وقتی حدس می‌زند این پدیده در چه زمانی رخ خواهد داد، به ترتیب، بیانگر تلاش او در جهت ..... و ..... آن پدیده است.
 ۱ توصیف - پیش‌بینی ۲ تبیین - پیش‌بینی ۳ توصیف - کنترل ۴ تبیین - کنترل (مفهومی)
۷۵. کدام مورد به ما کمک می‌کند بفهمیم، وقتی شرایط خاصی مهیا باشد، شیوه خاصی از رفتار بروز خواهد کرد؟
 ۱ کنترل رفتار ۲ توصیف رفتار ۳ مهار رفتار ۴ پیش‌بینی رفتار (مفهومی)
۷۶. پیش‌بینی کدام مورد دشوارتر است؟
 ۱ پیش‌بینی تشکیل گاز استیلن در اثر ترکیب کاربیدکلسیم با آب
 ۲ پیش‌بینی چگونگی فعال شدن فلزات قلیایی خاکی در دما و فشار ثابت
 ۳ پیش‌بینی تأثیر سر و صدا و تداوم آن بر کاهش عملکرد بازیابی اطلاعات
 ۴ پیش‌بینی تشکیل تیرید لیتیم، در اثر ترکیب لیتیم با هیدروژن موجود در هوا (مفهومی)
۷۷. جلوگیری از بروز رفتارهای ناهنجار در کدام سطح از اهداف علمی تحقق می‌یابد؟
 ۱ توصیف ۲ پیش‌بینی ۳ توصیف ۴ کنترل (مفهومی)
۷۸. در صورتی که برنامه‌های سنجیده در مدارس اجرا شود و به رشد و تقویت فکری دانش‌آموزان کمک کند و موجب شود آنان به گونه‌ای مؤثر در کارکردهای فکری خود مهارت یابند، .....
 ۱ ماهیت تقویت فکری دانش‌آموزان به طور دقیق بیان شده است.
 ۲ تأثیر کارکردهای فکری بر اجرای برنامه سنجیده بررسی شده است.
 ۳ رشد کارکردهای فکری دانش‌آموزان تحت کنترل قرار گرفته است.
 ۴ تأثیر اجرای برنامه سنجیده بر تقویت فکری دانش‌آموزان پیش‌بینی شده است. (مفهومی)
۷۹. پژوهشگری که میزان خواب افراد را تغییر می‌دهد تا توانایی یادآوری اطلاعات در آنان را افزایش دهد، .....
 ۱ به یافته‌های تکرارپذیر دست یافته است. ۲ میزان یادآوری افراد را تحت کنترل درآورده است.
 ۳ تأثیر میزان خواب بر یادآوری را پیش‌بینی کرده است. ۴ توصیف و تبیین دقیقی از پدیده‌های مورد بررسی ارائه داده است. (مفهومی)
۸۰. آموزش مهارت‌های خاص به دانش‌آموزان در جهت پیشگیری از بروز مشکلات رفتاری در کلاس درس، بیانگر چیست؟
 ۱ توصیف پدیده ۲ تحقق هدف کنترل ۳ پیش‌بینی پدیده ۴ تحقق هدف تبیین (مفهومی)
۸۱. پیش‌بینی و کنترل کدام یک، آسان‌تر است؟
 ۱ تحکیم حافظه ۲ افزایش انگیزه پیشرفت ۳ انبساط فلز ۴ بروز افسردگی (مفهومی)
۸۲. به چه دلیل پیش‌بینی و کنترل بسیاری از پدیده‌های روان‌شناختی، دشوارتر از پدیده‌های مورد بررسی در سایر علوم است؟
 ۱ عدم پژوهش‌پذیری پدیده‌های مورد بررسی در روان‌شناسی
 ۲ وجود تعداد زیادی از عوامل تأثیرگذار بر پدیده‌های روان‌شناختی
 ۳ عدم به کارگیری روش‌های دقیق و عینی در بیان یافته‌های روان‌شناسی
 ۴ عدم امکان جست‌وجوی منظم برای بررسی علل بروز پدیده‌های روان‌شناختی (حافظه‌ای)
۸۳. کدام عبارت در ارتباط با اهداف علم روان‌شناسی درست است؟
 ۱ توصیف دقیق پدیده‌ها، تحت تأثیر پیش‌داوری و ارزش‌های فرد بیان می‌شود.
 ۲ پدیده‌های مورد مطالعه در تمام علوم تجربی، تحت تأثیر عوامل زیادی قرار دارند.
 ۳ پدیده‌های مورد مطالعه در روان‌شناسی، هر چه که قابل پیش‌بینی باشند، بهتر کنترل خواهند شد.
 ۴ آنگونه که پیش‌بینی و کنترل پدیده‌ها در علوم دیگر سهل و روان است، در روان‌شناسی نیز چنین است. (کنکاشی)

منابع کسب شناخت

۸۴. در صورتی که یک فرد برای اطلاع یافتن از جمعیت افراد میانسال شهر کرمان، از گزارش‌های مرکز آمار استفاده کند، از کدام منبع شناخت بهره برده است؟
(مفهومی)
- ۱) شیوه مبتنی بر سیر و سلوک
۲) استناد به نظر صاحب‌نظران
۳) روش‌های مبتنی بر منطق
۴) روش‌های عینی و قابل تکرار
۸۵. منبع شناخت مدیر سازمانی که برای آگاهی از مسائل حقوقی سازمان خود به یک حقوقدان مراجعه می‌کند، کدام است؟
(مفهومی)
- ۱) روش خردگرایانه
۲) روش‌های عینی
۳) روش شهودی
۴) استناد به نظر صاحب‌نظران
۸۶. شناخت پدیده‌ها از طریق مراجعه به آیات الهی و سخن بزرگان دین، بیانگر استفاده از کدام منبع شناخت است؟
(مفهومی)
- ۱) روش‌های عینی
۲) استناد به مقام صلاحیت‌دار
۳) روش‌های مبتنی بر منطق
۴) روش مبتنی بر سیر و سلوک
۸۷. معلمی که از طریق مراجعه به معلمان با سابقه، به برخی از واقعیت‌ها در حوزه تدریس پی می‌برد، .....
(مفهومی)
- ۱) به درک درونی دست یافته است.
۲) از روش‌های عینی بهره برده است.
۳) نظر صاحب‌نظران را مورد توجه قرار داده است.
۴) از دانش و خرد خویش استفاده کرده است.
۸۸. دانشجویی که برای آگاهی از نحوه برقراری توازن بین پروژه‌های تحقیقی خود، با یکی از استاتید دانشگاه گفتگو می‌کند، از کدام منبع شناخت بهره برده است؟
(مفهومی)
- ۱) روش خردگرایانه
۲) روش عینی و تجربی
۳) روش‌های شهودی
۴) استناد به نظر صاحب‌نظران
۸۹. منظور از صاحب‌نظران، .....
(حافظه‌ای)
- ۱) افراد صلاحیت‌داری است که در زمینه شناخت پدیده‌ها، به درک درونی رسیده باشند.
۲) افراد متخصص و باتجربه‌ای است که برای کسب شناخت می‌توان به آن‌ها مراجعه کرد.
۳) افراد صلاحیت‌داری است که شیوه آنان برای شناخت پدیده‌ها، غیرقابل تعمیم است.
۴) افراد متخصص و با تجربه‌ای است که با دلایل منطقی به کسب شناخت می‌پردازند.
۹۰. کشف امور به طور ناگهانی و بی‌واسطه، ویژگی کدام منبع کسب شناخت است؟
(مفهومی)
- ۱) روش‌های مبتنی بر شیوه‌های عینی و قابل تکرار
۲) روش مبتنی بر نظر افراد متخصص و باتجربه
۳) روش‌های درونی و غیر قابل تعمیم
۴) روش‌های مبتنی بر دانش و خرد
۹۱. «غیرقابل تعمیم بودن» و «عینی و قابل تکرار بودن»، به ترتیب، مهم‌ترین ویژگی کدام منابع شناخت است؟
(حافظه‌ای)
- ۱) روش علمی - روش مبتنی بر سیر و سلوک
۲) روش خردگرایانه - روش علمی
۳) روش شهودی - روش خردگرایانه
۴) روش مبتنی بر سیر و سلوک - روش علمی
۹۲. مهم‌ترین ویژگی منبع عرفا برای شناخت پدیده‌ها، کدام است؟
(کنکاشی)
- ۱) مبتنی بر برداشت‌های شخصی است.
۲) برگرفته از نظر صاحب‌نظران است.
۳) بر اساس شواهد قابل مشاهده است.
۴) مبتنی بر استدلال‌های منطقی و دلایل فلسفی است.
۹۳. کدام یک از منابع شناخت، به ترتیب «مبتنی بر درک درونی» و «مبتنی بر منطق» است؟
(حافظه‌ای)
- ۱) روش شهودی - نظر صاحب‌نظران
۲) نظر صاحب‌نظران - روش شهودی
۳) روش شهودی - روش خردگرایانه
۴) روش خردگرایانه - روش شهودی
۹۴. یک معلم با مشاهده نمره بالای دانش‌آموزانی که در کلاس او از عینک استفاده می‌کنند، نتیجه می‌گیرد همه دانش‌آموزانی که عینک می‌زنند، نمره بالایی در امتحان پایان سال کسب خواهند کرد. منبع کسب شناخت او کدام است؟
(مفهومی)
- ۱) روش علمی
۲) روش خردگرایانه
۳) روش شهودی
۴) استناد به مقام صلاحیت‌دار
۹۵. اگر یک فرد با توجه به این قانون که همه گازها در اثر حرارت و تحت فشار ثابت منبسط می‌شوند، بگوید: «تیتان، گاز است و در اثر حرارت و تحت فشار ثابت منبسط می‌شود»، از کدام منبع برای کسب شناخت بهره برده است؟
(مفهومی)
- ۱) شیوه‌های مبتنی بر سیر و سلوک
۲) استناد به نظر صاحب‌نظران
۳) روش علمی
۴) شیوه خردگرایانه
۹۶. منبع شناخت یک پلیس جنایی برای حل پرونده قتل، زمانی که واقعیت‌های پراکنده را کنار هم قرار می‌دهد و از کلیات به جزئیات پی می‌برد، کدام است؟
(مفهومی)
- ۱) روش‌های درونی و بی‌واسطه
۲) روش‌های عینی و تکرارپذیر
۳) روش‌های مبتنی بر عقل و خرد
۴) مراجعه به نظر صاحب‌نظران
۹۷. فیلسوفان و عرفا به ترتیب، با استفاده از کدام منابع به کسب شناخت می‌پردازند؟
(حافظه‌ای)
- ۱) درک درونی - خرد و اندیشه
۲) استدلال‌های منطقی - خرد و اندیشه
۳) درک درونی - مقام صلاحیت‌دار
۴) استدلال‌های منطقی - درک درونی
۹۸. استفاده از شواهد قابل مشاهده برای شناخت پدیده‌ها، بیانگر به کارگیری کدام منبع شناخت است؟
(مفهومی)
- ۱) روش مبتنی بر سیر و سلوک
۲) روش مبتنی بر شیوه‌های عینی
۳) نظر صاحب‌نظران و مقام صلاحیت‌دار
۴) روش‌های مبتنی بر استدلال‌های منطقی

۹۹. فردی که با مشاهده و بررسی نحوه حرکت سیارات، به وجود نظم و انضباط در حرکت آن‌ها پی‌می‌برد، از کدام منبع کسب شناخت بهره‌برده است؟ (مفهومی)
- ۱ نظر صاحب‌نظران ۲ روش‌های شهودی ۳ روش خردگرایانه ۴ روش‌های عینی
۱۰۰. بررسی پدیده‌ها در آزمایشگاه، بیانگر درک واقعیت‌های جهان با استفاده از کدام منبع شناخت است؟ (مفهومی)
- ۱ روش علمی ۲ روش شهودی ۳ روش خردگرایانه ۴ استناد به مقام صلاحیت‌دار
۱۰۱. اعتماد افراطی به یافته‌ها، در کدام یک از منابع کسب شناخت دیده می‌شود؟ (فارج از کشور، ۹۸)
- ۱ روش علمی ۲ صاحب‌نظران ۳ شیوه خردگرایانه ۴ روش شهودی
۱۰۲. موضع بسیاری از دانشمندان علوم تجربی، نسبت به «اعتبار روش علمی» و «اعتبار سایر منابع شناخت» به ترتیب، کدام است؟ (کنکاشی)
- ۱ نیست - هست ۲ نمی‌دانم - نیست ۳ نیست - نمی‌دانم ۴ هست - نیست
۱۰۳. کدام عبارت در ارتباط با منابع کسب شناخت نادرست است؟ (ترکیبی)
- ۱ بسیاری از دانشمندان علوم تجربی، کسب شناخت از طریق منابعی غیر از روش علمی را نامعتبر می‌دانند.
۲ استفاده از روش‌های مختلف کسب شناخت، همواره به پاسخ‌های متفاوت منتهی می‌شود.
۳ هیچ‌یک از روش‌های کسب شناخت بر روش‌های دیگر ارجحیت ندارد.
۴ دانشمندان علوم تجربی بیش از حد به یافته‌های خود اعتماد دارند.
- ### روش علمی
۱۰۴. «جریان یک عمل، هنگامی که از مبدأ به سوی مقصد در حال حرکت هستیم» و «فرایند جست‌وجوی باقاعده و نظام‌دار برای مشخص کردن یک موقعیت نامعین» را به ترتیب، چه می‌نامند؟ (حافظه‌ای)
- ۱ فرایند - روش علمی ۲ روش علمی - فرایند ۳ روش نظام‌مند - روش علمی ۴ روش علمی - روش نظام‌مند
۱۰۵. در روش علمی همواره به دنبال ..... هستیم که این امر موجب ..... می‌شود. (حافظه‌ای)
- ۱ خلق موقعیت نامعین - هدفمندی روش علمی ۲ جست‌وجوی چیزی - مواجهه منظم با موقعیت نامعین
۳ خلق موقعیت نامعین - مواجهه منظم با موقعیت نامعین ۴ جست‌وجوی چیزی - هدفمندی روش علمی
۱۰۶. «هدف دانشمندان از به‌کارگیری روش علمی» و «علت هدفمند بودن روش علمی» به ترتیب، کدام است؟ (ترکیبی)
- ۱ تبعیت از قواعد مشخص - ابهام‌زدایی و روشن‌سازی ۲ ابهام‌زدایی و روشن‌سازی - تبعیت از قواعد مشخص
۳ ابهام‌زدایی و روشن‌سازی - در جست‌وجوی چیزی بودن ۴ تبعیت از قواعد مشخص - در جست‌وجوی چیزی بودن
۱۰۷. هدف از جست‌وجوی فرایند نظام‌دار در روش علمی چیست؟ (کنکاشی)
- ۱ دستیابی به راه‌حل مسئله ۲ طرح یک مسئله و ایجاد دانش
۳ خلق موقعیت ناشناخته ۴ شکل‌گیری اولین قدم برای دستیابی به دانش
۱۰۸. مهم‌ترین تفاوت دانشمندان با افراد عادی، هنگام مواجهه با یک مسئله، این است که ..... (کنکاشی)
- ۱ افراد عادی بدون توجه به هدف مشخص، به حل مسئله اقدام می‌کنند.
۲ دانشمندان بر خلاف افراد عادی، در حل مسائل به نتایج یکسان دست نمی‌یابند.
۳ افراد عادی در حل مسئله برخلاف دانشمندان، همواره با محدودیت مواجه هستند.
۴ اقدامات صورت گرفته توسط دانشمندان، از نظم و قواعد مشخصی برخوردار است.
۱۰۹. «روشن‌سازی موقعیت ناشناخته» و «خلق موقعیت ناشناخته» توسط دانشمندان، به ترتیب، از طریق ..... و ..... صورت می‌گیرد. (کنکاشی)
- ۱ طرح مسئله - ابهام‌زدایی و روشن‌سازی ۲ به‌کارگیری روش علمی - ابهام‌زدایی و روشن‌سازی
۳ طرح مسئله - تبعیت از قواعد مشخص ۴ به‌کارگیری روش علمی - طرح مسئله
۱۱۰. هدف از خلق موقعیت ناشناخته در روش علمی چیست؟ (کنکاشی)
- ۱ دستیابی به راه‌حل مسئله ۲ ارائه تصور کلی درباره مسئله
۳ تبعیت از قواعد مشخص ۴ ارائه تعاریف مشخص از موقعیت ناشناخته
۱۱۱. در تعریف روش علمی، چه چیزی به نور در شب تاریک تشبیه شده است؟ (مفهومی)
- ۱ روشن‌سازی موقعیت نامعین ۲ عمل کردن بر اساس قواعد منظم
۳ جست‌وجوی هدف مشخص ۴ خلق موقعیت نامعین
۱۱۲. دستیابی به مفهوم مشترک از پدیده‌ها مستلزم تحقق کدام مورد است؟ (کنکاشی)
- ۱ ارائه تعریف عینی و دقیق از پدیده مورد بررسی ۲ آگاهی از منابع مختلف کسب شناخت
۳ تکرار نتایج حاصل از بررسی‌های علمی ۴ برخورداری نظریه از پشتوانه تجربی
۱۱۳. یکپارچه‌سازی برداشت‌های مختلف از پدیده مورد بررسی در یک پژوهش، نتیجه دستیابی به کدام مورد است؟ (کنکاشی)
- ۱ تکرار یافته‌های به دست آمده از بررسی‌های علمی ۲ جست‌وجوی باقاعده و نظام‌دار پدیده مورد بررسی
۳ تعریف عملیاتی از پدیده مورد بررسی ۴ مشخص شدن موقعیت نامعین
۱۱۴. .... یکی از ویژگی‌های روش علمی است. (حافظه‌ای)
- ۱ تبیین ۲ موقعیت نامعین ۳ بررسی رفتار ۴ تعریف عملیاتی

۱۱۵. منظور از توصیف چگونگی اندازه‌گیری پدیده‌های مورد بررسی در یک پژوهش چیست؟
 ۱ تغییر متغیرهای مورد بررسی در پژوهش
 ۲ دستیابی به یافته‌های تکرارپذیر
 ۳ مشخص شدن موقعیت نامعین در پژوهش
 ۴ ارائه تعریف عملیاتی از پدیده‌ها
 (مفهومی)
۱۱۶. بیان دقیق افسردگی، از طریق به‌کارگیری مقیاسی که امکان نسبت دادن اعداد و ارقام را به آن فراهم می‌سازد، بیانگر ..... آن است. (مفهومی)
 ۱ ویژگی تکرارپذیری
 ۲ تبیین
 ۳ پیش‌بینی و کنترل
 ۴ ارائه تعریف عملیاتی از
 (کنکاشی)
۱۱۷. کدام عبارت در ارتباط با تعریف عملیاتی از پدیده‌ها، نادرست است؟
 ۱ لازمه اندازه‌گیری دقیق و عینی از پدیده است.
 ۲ تعریفی است که به نتایج یکسان در آزمایش‌های مکرر منجر می‌شود.
 ۳ به برداشت یکسان یا تقریباً یکسان از پدیده‌های مورد نظر منجر می‌شود.
 ۴ ارائه تعریفی دقیق از متغیرها است که موجب تسهیل اندازه‌گیری آن‌ها می‌شود.
 (کنکاشی)
۱۱۸. منظور از تعریف عملیاتی چیست؟
 ۱ روشن کردن مراحل علمی پژوهش
 ۲ به کار بردن واژه‌های قابل فهم برای همه
 ۳ استفاده از مفاهیم دقیق و قابل اندازه‌گیری
 ۴ موفقیت پژوهش‌گر در انجام فعالیت‌های مورد نیاز در پژوهش
 (فارج از کشور ۹۲)
۱۱۹. محقق به دنبال بررسی «تأثیر نوع ورزش بر میزان مشارکت جمعی دانش‌آموزان» است. این محقق قصد دارد مشارکت جمعی را به صورت دقیق اندازه‌گیری کند. موفقیت وی به چه چیزی بستگی دارد؟
 ۱ شروع با طرح مسئله
 ۲ تعریف عملیاتی متغیر
 ۳ استفاده از روش علمی
 ۴ نظام‌دار کردن روش مورد استفاده
 (فارج از کشور ۹۸)
۱۲۰. کدام یک از تعاریف زیر عملیاتی است؟
 ۱ ادراک یعنی تعبیر و تفسیر احساس حس
 ۲ اضطراب یعنی نگرانی، استرس و دلشوره
 ۳ افسردگی یعنی احساس غم، اندوه و نگرانی
 ۴ افسردگی یعنی نمره به‌دست آمده در آزمون افسردگی
 (فارج از کشور ۹۰)
۱۲۱. کدام یک از تعاریف می‌تواند تعریف عملیاتی از پیشرفت تحصیلی باشد؟
 ۱ نظر معلم درباره پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان
 ۲ معدل دانش‌آموزان در پایان سال تحصیلی
 ۳ میزان یادگیری دانش‌آموزان از کتاب‌های درسی
 ۴ رتبه دانش‌آموزان در میان سایر دانش‌آموزان
 (فارج از کشور ۹۱)
۱۲۲. کدام عبارت، به تعریف عملیاتی از پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان اشاره ندارد؟
 ۱ میزان رضایت دانش‌آموزان نسبت به عملکرد خود
 ۲ نمره‌های به دست آمده از اجرای آزمون معتبر
 ۳ معدل دانش‌آموزان در پایان سال تحصیلی
 ۴ مجموع نمره‌های کلاسی دانش‌آموزان
 (مفهومی)
۱۲۳. کدام عبارت تعریف عملیاتی هوش است؟
 ۱ ظرفیت فرد برای کسب اطلاعات و یادگیری است.
 ۲ قدرت یادگیری و توانایی تجزیه و تحلیل فرایندهای شناختی است.
 ۳ توانایی فرد است که حدود ۸۰ درصد آن تحت تأثیر وراثت است.
 ۴ متغیری است که توسط آزمون ریون اندازه‌گیری می‌شود.
 (سراسری ۹۳)
۱۲۴. کدام گزینه بیانگر تعریف عملیاتی است؟
 ۱ عملکرد ریاضی با توانایی دانش‌آموز در درس ریاضی مشخص می‌شود.
 ۲ با دستیابی به هدف‌های درس، می‌توان گفت که فرد ریاضی را یاد گرفته است.
 ۳ با نگرش دانش‌آموز به درس ریاضی می‌توان به توانایی او در درس ریاضی پی برد.
 ۴ عملکرد ریاضی با نمره‌ای که دانش‌آموز از امتحان به دست می‌آورد، مشخص می‌شود.
 (سراسری ۹۶)
۱۲۵. تعریف عملیاتی در کدام مورد دشوارتر از سایر موارد است؟
 ۱ جرم
 ۲ سوخت و ساز
 ۳ استدلال
 ۴ کلسیم
 (مفهومی)
۱۲۶. ارائه تعریف عملیاتی در کدام یک از موارد، دقیق‌تر است؟
 ۱ کورتیزول
 ۲ استرس
 ۳ پذیرش اجتماعی
 ۴ افسردگی
 (مفهومی)
۱۲۷. ارائه تعریف دقیق و عینی از پدیده مورد بررسی در کدام مورد آسان‌تر از سایر موارد است؟
 ۱ نحوه روابط کودک و مادر، بر چگونگی روابط نزدیک فرد در بزرگسالی تأثیر می‌گذارد.
 ۲ آموزش حل مسئله موجب تقویت استدلال‌های منطقی در افراد جوان می‌شود.
 ۳ دریافت تقویت، موجب تداوم روابط متقابل افراد با یکدیگر می‌شود.
 ۴ گازهای گلخانه‌ای موجب افزایش دمای کره زمین می‌شود.
 (کنکاشی)
۱۲۸. کدام مورد، متغیر محسوب نمی‌شود؟
 ۱ رتبه کلاسی
 ۲ جنسیت
 ۳ راهبرد حل مسئله
 ۴ مرد
 (مفهومی)
۱۲۹. کدام مورد، متغیر نیست؟
 ۱ نرخ افت تحصیلی
 ۲ پردازش ادراکی
 ۳ حجم کلاس‌های مدرسه
 ۴ وضعیت مردودی دانش‌آموزان
 (مفهومی)
۱۳۰. در تمام موارد، به متغیرهای پژوهشی که در آن «نرخ بیماری در افراد مجرد و متأهل ساکن شهرها و روستاها» بررسی می‌شود، اشاره شده است، به جز .....
 ۱ وضعیت تأهل
 ۲ میزان بیماری
 ۳ محل سکونت
 ۴ افراد مجرد
 (مفهومی)

۱۳۱. در کدام مورد به متغیر مورد بررسی در پژوهشی که تأثیر میزان تکرار یک مطلب در یادآوری آن را در افرادی با سنین ۱۵ تا ۳۰ سالگی بررسی می‌کند، اشاره نشده است؟
 ۱ یک مطلب ۲ میزان تکرار ۳ میزان یادآوری ۴ سن
 (مفهومی)
۱۳۲. کدام عبارت در ارتباط با متغیر نادرست است؟
 ۱ مقادیر مختلفی را شامل می‌شود. ۲ ثابت نیست، بلکه تغییر می‌کند.
 ۳ اندازه‌گیری را تسهیل می‌کند. ۴ قابل اندازه‌گیری است.
 (ترکیبی)
۱۳۳. در کدام عبارت، به ویژگی روش علمی اشاره شده است؟
 ۱ دستیابی به نتایج مشابه در آزمایش‌های مکرر ۲ خلق موقعیت ناشناخته
 ۳ پیش‌بینی وقوع پدیده‌های مورد بررسی ۴ بررسی علل بروز پدیده‌ها
 (مفهومی)
۱۳۴. «دستیابی به نتایج مشابه در آزمایش‌های مکرر» و «تسهیل اندازه‌گیری پدیده‌ها»، به ترتیب، پیامد کدام ویژگی است؟
 ۱ تکرارپذیری - تعریف عملیاتی ۲ تعریف عملیاتی - تکرارپذیری
 ۳ تعریف عملیاتی - تعریف عملیاتی ۴ تکرارپذیری - تکرارپذیری
 (کنگاشی)
۱۳۵. تکرار یافته‌های دیگران در بررسی‌های مکرر، در چه صورت امکان‌پذیر خواهد بود؟
 ۱ رعایت ضوابط علمی ۲ رعایت ضوابط اخلاقی ۳ محدودیت روش علمی ۴ به کارگیری روش منحصر به فرد
 (مفهوم‌های)
۱۳۶. استفاده از روش‌های منحصر به فرد در بررسی پدیده‌ها، .....
 ۱ در صورتی به یافته‌های قابل تکرار منجر می‌شود که ضوابط علمی در آن رعایت شده باشد.
 ۲ در صورتی که به نتایج مورد نظر ختم شود، در مجموعه روش علمی قرار می‌گیرد.
 ۳ با وجود دستیابی به نتایج مورد نظر، به یافته‌های تکرارپذیر منتهی نخواهد شد.
 ۴ در صورت هدفمند بودن بررسی‌ها، به نتایج تکرارپذیر منتهی می‌شود.
 (کنگاشی)
۱۳۷. امکان دستیابی به یافته‌های تکرارپذیر در بررسی کدام مورد، بیشتر از سایر موارد خواهد بود؟
 ۱ روش آموزش کتبی - شفاهی موجب افزایش توانایی دانش‌آموزان دوره ابتدایی در حل مسائل عددی می‌شود.
 ۲ مدت زمان آموزش مفاهیم هندسی در عملکرد فضایی دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد.
 ۳ تأکید بر کلمه‌خوانی، ظرفیت پردازش مفهوم خوانی را کاهش می‌دهد.
 ۴ میان ابتلای انسان به بیماری مالاریا و پشه آنوفل رابطه وجود دارد.
 (مفهومی)
۱۳۸. به چه دلیل میزان تکرارپذیری یافته‌های به‌دست آمده در علم روان‌شناسی کمتر از سایر علوم تجربی است؟
 ۱ پیچیدگی انسان و رعایت ضوابط اخلاقی در پژوهش‌های روان‌شناختی
 ۲ ناتوانی روان‌شناسی در پاسخ‌گویی به پرسش‌های بشر امروز
 ۳ عدم رعایت ضوابط علمی در پژوهش‌های مربوط به انسان
 ۴ ناتوانی روان‌شناسان در مطالعه علل بروز پدیده‌ها
 (کنگاشی)
۱۳۹. کدام مورد در ارتباط با روش علمی نادرست است؟
 ۱ رعایت مسائل اخلاقی و پیچیدگی پژوهش‌های مربوط به انسان، روش علمی را همواره با محدودیت مواجه ساخته است.
 ۲ مطالعه علمی با روش‌های دقیق، منظم و کنترل شده در مورد انسان، مانند مطالعه سایر پدیده‌ها آسان نیست.
 ۳ استفاده از روش علمی برای روان‌شناسان دشوارتر از استفاده فیزیکدانان از این روش است.
 ۴ روش علمی قادر به پاسخ‌گویی به همه پرسش‌های بشر امروز است.
 (ترکیبی)
۱۴۰. علت اینکه استفاده از روش علمی، تاکنون نتوانسته به همه پرسش‌های بشر پاسخ دهد، چیست؟
 ۱ دخالت ملاحظات اخلاقی و پیچیدگی پژوهش‌های مربوط به انسان
 ۲ استفاده از سایر معارف برای شناخت ویژگی‌های روان‌شناختی انسان
 ۳ محدود بودن دامنه کار و موضوعات مورد توجه در علم روان‌شناسی
 ۴ ناتوانی روان‌شناسان در تعیین مرز بین روان‌شناسی علمی و روان‌شناسی غیرعلمی
 (کنگاشی)
۱۴۱. کدام یک از موارد، تحت تأثیر مسائل اخلاقی و پیچیدگی پژوهش‌های مربوط به انسان قرار نمی‌گیرد؟
 ۱ میزان دقت تعاریف عملیاتی ارائه شده در مورد ویژگی‌های مربوط به انسان
 ۲ توانایی استفاده از روش علمی برای پاسخ دادن به پرسش‌های بشر امروز
 ۳ میزان تکرارپذیری یافته‌های حاصل از پژوهش‌های روان‌شناسان
 ۴ مفاهیم مطرح شده در کاربردی‌ترین تعریف روش علمی
 (کنگاشی)
۱۴۲. همه عبارات به پیامد رعایت مسائل اخلاقی و پیچیدگی پژوهش‌های مربوط به انسان اشاره دارد، به جز .....
 ۱ پژوهش‌های مربوط به انسان همواره با محدودیت مواجه است.
 ۲ روان‌شناسان در برخی از موارد نمی‌توانند به راحتی فیزیکدانان عمل کنند.
 ۳ روش‌های منحصر به فرد حل مسئله در مجموعه روش علمی قرار نمی‌گیرد.
 ۴ استفاده از روش علمی تاکنون نتوانسته به همه پرسش‌های بشر امروزی پاسخ دهد.
 (ترکیبی)

۱۴۳. مفهوم سیستماتیک در تعریف کدام یک از موارد کاربرد دارد؟
 ۱ تکرارپذیری ۲ روان‌شناسی ۳ شناخت ۴ روش علمی (مفهومی)
- تعریف روان‌شناسی
۱۴۴. دلایل اصلی عدم وجود تعریف واحد از روان‌شناسی در بین روان‌شناسان، کدام است؟
 ۱ نگاه روان‌شناسان از زوایای مختلف به جهان هستی - پیچیدگی انسان و تغییر اطلاعات
 ۲ گذشت زمان و پیشرفت دانش - نگاه روان‌شناسان از زوایای مختلف به جهان هستی
 ۳ افزایش فهم دقیق‌تر ما نسبت به جهان هستی - تغییر اطلاعات ما نسبت به پدیده‌ها
 ۴ پیچیدگی انسان و تغییر اطلاعات - افزایش فهم دقیق ما نسبت به جهان هستی (حافظه‌ای)
۱۴۵. علت پیدایش نظریه‌های مختلف در علم روان‌شناسی کدام است؟
 ۱ گذشت زمان و تثبیت اطلاعات روان‌شناسان درباره پدیده‌های روان‌شناسی
 ۲ پیچیدگی جهان هستی و بررسی پدیده‌های روان‌شناختی از زوایای گوناگون
 ۳ عدم توانایی روان‌شناسان در مشاهده مستقیم بسیاری از رفتارها
 ۴ پیشرفت دانش و عدم فهم دقیق‌تر ما از پدیده‌های روان‌شناختی (کنکاش)
۱۴۶. «علت بررسی پدیده‌ها از زوایای گوناگون» و «علت تغییر اطلاعات ما درباره پدیده‌ها» به ترتیب، کدام است؟
 ۱ پیچیدگی جهان هستی - پیدایش نظریه‌های گوناگون ۲ پیدایش نظریه‌های گوناگون - پیچیدگی جهان هستی
 ۳ پیچیدگی جهان هستی - گذشت زمان و پیشرفت دانش ۴ گذشت زمان و پیشرفت دانش - پیچیدگی جهان هستی (کنکاش)
۱۴۷. فهم دقیق‌تر ما از پدیده‌های جهان معلول چه عاملی است؟
 ۱ طرح مفاهیم قابل بررسی که موجب می‌شود درباره پدیده‌های مورد مطالعه به پاسخ قطعی برسیم.
 ۲ تغییر زاویه دید دانشمندان به پدیده‌های مورد مطالعه که پیامد پیچیدگی جهان هستی است.
 ۳ تفاوت‌های فردی انسان‌ها که موجب پیدایش تعاریف مختلف از پدیده شده است.
 ۴ تغییر اطلاعات که نتیجه گذشت زمان و پیشرفت دانش است. (کنکاش)
۱۴۸. کدام عامل دانشمندان را مجبور می‌کند که از زوایای گوناگون به پدیده‌ها نگاه کنند؟
 ۱ پیچیدگی پدیده‌ها ۲ رعایت مسائل اخلاقی ۳ گذشت زمان ۴ ضوابط علمی (کنکاش)
۱۴۹. مطالعه علمی رفتار و شناخت را چه می‌گویند؟
 ۱ فرضیه علمی ۲ رفتارشناسی ۳ روان‌شناسی ۴ روش علمی (حافظه‌ای)
۱۵۰. از دیدگاه بسیاری از روان‌شناسان، جامع‌ترین تعریف روان‌شناسی کدام است؟
 ۱ علم مطالعه رفتار و تجارب انسانی ۲ تحریک گیرنده‌های حسی توسط محرک‌ها
 ۳ علم مطالعه رفتار و فرایندهای ذهنی ۴ تفسیر محرک‌های انتخاب شده (حافظه‌ای)
۱۵۱. عملکرد موفق یک فرد در یادآوری تصاویری که به حافظه سپرده است، .....
 ۱ بیانگر فرایند جست‌وجوی باقاعده و نظام‌دار برای روشن‌سازی موقعیت نامعین است.
 ۲ صرفاً محصول انتخاب محرک‌های دریافت شده توسط گیرنده‌های حسی است.
 ۳ به پردازش اطلاعات بر اساس ویژگی‌های حسی و کیفی اشاره دارد.
 ۴ نتیجه شکل‌گیری فرایندهای غیر قابل مشاهده مستقیم است. (مفهومی)
۱۵۲. در تمام موارد، رفتارهای قابل مشاهده غیر مستقیم مورد پرسش است، به جز .....
 ۱ علی امروز ناخن‌هایش را خواهد جوید؟ ۲ آیا مریم تفاوت تصاویر را تشخیص می‌دهد؟
 ۳ آیا امین نحوه پاسخ‌گویی به پرسش‌ها را یاد گرفت؟ ۴ آیا نسرین به یاد می‌آورد دیروز معلم سر کلاس به او چه گفت؟ (مفهومی)
۱۵۳. در روان‌شناسی چه رفتارهایی مورد بررسی قرار می‌گیرند؟
 ۱ فعالیت‌های قابل مشاهده مستقیم ۲ فعالیت‌های قابل مشاهده غیرمستقیم
 ۳ فعالیت‌های قابل مشاهده مستقیم و غیرمستقیم ۴ فعالیت‌هایی که انسان نقش مستقیم و غیرمستقیم در آن‌ها ندارد. (کنکاش)
۱۵۴. کدام یک از موارد به طور مستقیم قابل مشاهده نیست؟
 ۱ تحرک ۲ تنفر ۳ تبسم ۴ تکلم (مفهومی)
۱۵۵. در کدام عبارت به رفتار قابل مشاهده مستقیم اشاره شده است؟
 ۱ مریم تصویر حوض آبی کوچکی را که در حیاط خانه مادر بزرگش بود، مجسم می‌کند.
 ۲ امین توپی را که در زمین فوتبال بین بازیکنان در حرکت است، با چشم تعقیب می‌کند.
 ۳ نیما در مورد انتخاب رشته مورد علاقه‌اش برای ادامه تحصیل در دانشگاه تردید دارد.
 ۴ نرگس خاطراتی را که در دوران کودکی خود تجربه کرده است، به یاد می‌آورد. (مفهومی)
۱۵۶. تصور کنید برای رسیدن به سر جلسه امتحان، در یک ترافیک شلوغ گیر افتاده‌اید، کدام عبارت بیانگر رفتار آشکار شما در واکنش به این وضعیت است؟
 ۱ در معده خود احساس ترشی می‌کنید. ۲ دچار احساس خشم و عصبانیت می‌شوید.
 ۳ از اینکه به موقع به جلسه امتحان نرسید، نگران هستید. ۴ درحالی که با مشت به صندلی فشار می‌دهید، زیر لب غر می‌زنید. (مفهومی)

۱۵۷. در کدام مورد، به رفتارهای قابل مشاهده مستقیم اشاره نشده است؟
 ۱) لبخند زدن و گریستن ۲) لرزیدن و به هوا پریدن ۳) تفکر و تصمیم‌گیری ۴) نگاه کردن و اشک ریختن (مفهومی)
۱۵۸. در کدام مورد به رفتارهای قابل مشاهده مستقیم اشاره شده است؟
 ۱) صحبت کردن، خندیدن، قدم زدن ۲) ادراک، احساس، هیجان ۳) یادگیری، حافظه، شخصیت ۴) احساس، انگیزش، زبان (مفهومی)
۱۵۹. کدام یک از موارد به طور مستقیم قابل مشاهده است؟
 ۱) توجه کردن به صدایی که از پشت سر می‌شنویم. ۲) نگاه کردن به تویی که به طرف ما در حال حرکت است. ۳) تشخیص فاصله تویی که با سرعت به سمت ما حرکت می‌کند. ۴) تفسیر اطلاعات دریافت شده از منبع تویی که به طرف ما رها شده است. (مفهومی)
۱۶۰. در تمام موارد به فعالیت‌هایی اشاره شده که مشاهده آن‌ها از طریق نتایج آن‌ها امکان‌پذیر است، به جز .....
 ۱) گیج شدن برای یافتن لغت ناآشنا در کتاب درسی ۲) یافتن راه‌حل مجموعه‌ای از مسائل ریاضی ۳) کشف روش باز کردن یک قوطی کنسرو ۴) نوشتن پاسخ پرسش‌های امتحان (مفهومی)
۱۶۱. در کدام عبارت به رفتار قابل مشاهده مستقیم اشاره شده است؟
 ۱) حسین خاطرات دوره دبستان خود را بازایی می‌کند. ۲) تصاویر معابر شهری، حس خوشایندی در شهروندان ایجاد می‌کند. ۳) کودکان حرکت مادران را با چشم ردیابی می‌کنند. ۴) فاطمه با نگاه کردن به آینده، به رشته تحصیلی دانشگاهی‌اش می‌اندیشد. (مفهومی)
- شناخت چیست؟**
۱۶۲. کدام عبارت نادرست است؟
 ۱) انتخاب محرک‌های احساس شده، به کمک فرایند توجه صورت می‌گیرد. ۲) اطلاعات انتخاب شده، پس از تعبیر و تفسیر در حافظه نگهداری می‌شوند. ۳) به نتیجه تحریک گیرنده‌های حسی توسط محرک‌های بیرونی، احساس می‌گویند. ۴) ادراک، فرایندی است که بر اساس آن، استنباط‌های زیادی از اطلاعات صورت می‌گیرد. (کنکاشی)
۱۶۳. اندیشمندان .....
 ۱) از طریق بازایی اطلاعات موجود در حافظه خود، به مراتب بالاتر شناخت دست می‌یابند. ۲) تمایل ندارند، به استنباط‌های زیادی از اطلاعات موجود در حافظه خود بپردازند. ۳) پیش از ذخیره اطلاعات، به استنباط‌های زیادی در مورد آن‌ها دست می‌زنند. ۴) به نگهداری اطلاعات در حافظه خود بدون بازنمایی آن‌ها، تمایل ندارند. (کنکاشی)
۱۶۴. پس از کدام مرحله از مراتب شناخت، استنباط‌های زیادی از اطلاعات صورت می‌گیرد؟
 ۱) نگهداری اطلاعات ادراک شده در حافظه ۲) تحریک گیرنده‌های حسی توسط محرک‌ها ۳) انتخاب محرک‌های احساس شده ۴) تفسیر محرک‌های انتخاب شده (کنکاشی)
۱۶۵. بازنمایی اطلاعات موجود در حافظه، چه پیامدی دارد؟
 ۱) انتخاب محرک‌های احساس شده ۲) تفسیر محرک‌های انتخاب شده ۳) نگهداری اطلاعات ذخیره شده در حافظه ۴) دستیابی به مراتب بالاتر شناخت (کنکاشی)
۱۶۶. کدام عبارت بیانگر مفهوم ادراک است؟
 ۱) حل مسئله و تصمیم‌گیری ۲) تحریک گیرنده‌های حسی ۳) فرایند بازنمایی اطلاعات ۴) فرایند تفسیر محرک‌های انتخابی (سراسری ۹۸)
۱۶۷. تمام عبارت‌ها به فرایندهای شناخت پایه اشاره دارند، به جز .....
 ۱) نگهداری محرک‌های تفسیر شده در حافظه ۲) بازنمایی اطلاعات موجود در حافظه ۳) تفسیر محرک‌های انتخاب شده ۴) انتخاب محرک‌های احساس شده (کنکاشی)
۱۶۸. تمام موارد ذکر شده، محصول بازنمایی اطلاعات هستند، به جز .....
 ۱) استدلال ۲) تصمیم‌گیری ۳) حل مسئله ۴) احساس (کنکاشی)
۱۶۹. فرایند بازنمایی اطلاعات در حافظه را ..... می‌نامند.
 ۱) تفکر ۲) تفسیر ۳) تحریک ۴) انتخاب (حافظه‌ای)
۱۷۰. سلسله مراتب شناخت در کدام یک از موارد، به درستی نشان داده شده است؟
 ۱) توجه ← حافظه ← ادراک ← قضاوت ← حل مسئله ← استدلال ← تصمیم‌گیری ۲) ادراک ← توجه ← حافظه ← قضاوت ← استدلال ← تصمیم‌گیری ← حل مسئله ۳) توجه ← ادراک ← حافظه ← استدلال ← قضاوت ← حل مسئله ← تصمیم‌گیری ۴) ادراک ← حافظه ← توجه ← استدلال ← قضاوت ← تصمیم‌گیری ← حل مسئله (کنکاشی)

۱۷۱. کدام گزینه نادرست است؟
 ۱) پدیدارترین و کارآمدترین شناخت، شناختی است که براساس پردازش مفهومی شکل گرفته باشد.
 ۲) دریافت و فهم بیشتر اطلاعات در انسان‌ها، به یک شیوه صورت می‌گیرد.
 ۳) عمل پردازش در شناخت عالی، پیچیده‌تر از شناخت پایه است.
 ۴) شناخت عالی متشکل از انواع تفکر است.
 (ترکیبی)
۱۷۲. دریافت و فهم اطلاعات در کدام مورد، به ترتیب، پیچیده‌تر می‌شود؟
 ۱) قضاوت - تصمیم‌گیری - حل مسئله
 ۲) حل مسئله - قضاوت - تصمیم‌گیری
 ۳) قضاوت - حل مسئله - تصمیم‌گیری
 ۴) قضاوت - استدلال - تصمیم‌گیری
 (کنکاشی)
۱۷۳. هر چه از شناخت ..... به سمت شناخت ..... می‌رویم، .....
 ۱) پایه - عالی - پیچیدگی پردازش اطلاعات کاهش می‌یابد.
 ۲) عالی - پایه - پردازش اطلاعات پیچیده‌تر می‌شود.
 ۳) پایه - عالی - پردازش اطلاعات ساده‌تر می‌شود.
 ۴) عالی - پایه - پیچیدگی پردازش اطلاعات کاهش می‌یابد.
 (کنکاشی)
۱۷۴. به ترتیب، عالی‌ترین و پایین‌ترین مرتبه شناخت کدام است؟
 ۱) قضاوت و تصمیم‌گیری - توجه
 ۲) قضاوت و تصمیم‌گیری - احساس
 ۳) حل مسئله و تصمیم‌گیری - توجه
 ۴) حل مسئله و تصمیم‌گیری - احساس
 (کنکاشی)
۱۷۵. دریافت و فهم بیشتر اطلاعات بر اساس ویژگی‌های حسی و کیفی را چه می‌نامند؟
 ۱) پردازش مفهومی
 ۲) شناخت پایه
 ۳) ادراک
 ۴) ویژگی روش علمی
 (کنکاشی)
۱۷۶. «مشخص کردن کلمات سه حرفی در یک متن» و «جایگزین کردن آن‌ها با کلمات متضاد» به ترتیب، مربوط به کدام سطح پردازش است؟
 ۱) مفهومی - مفهومی
 ۲) ادراکی - مفهومی
 ۳) مفهومی - ادراکی
 ۴) ادراکی - ادراکی
 (مفهومی)
۱۷۷. انتخاب لباس «بر اساس رنگ آن» و «بر اساس دوام و کیفیت آن» به ترتیب، محصول کدام یک از سطوح پردازش است؟
 ۱) مفهومی - مفهومی
 ۲) مفهومی - ادراکی
 ۳) ادراکی - مفهومی
 ۴) ادراکی - ادراکی
 (مفهومی)
۱۷۸. خواندن دست‌خط ناخوانای یک پزشک در نسخه‌ای که برای بیمار نوشته است، .....
 ۱) بر اساس فرایندهای خودکار امکان‌پذیر است.
 ۲) نیازمند پردازش ویژگی‌های حسی و کیفی است.
 ۳) بر اساس ویژگی‌های ظاهری اطلاعات صورت می‌گیرد.
 ۴) بدون نیاز به هر نوع بازنمایی اطلاعات صورت می‌گیرد.
 (مفهومی)
۱۷۹. شناخت حاصل از کدام مورد، پایداری و کارآمدی کمتری نسبت به سایر موارد دارد؟
 ۱) تصمیم‌گیری برای خرید یک کوله‌پشتی، براساس میزان جاگیری وسایل در آن
 ۲) تصمیم‌گیری در مورد جا گرفتن یک کلمه مشخص در ابتدای یک جمله
 ۳) تصمیم‌گیری در مورد انتخاب یک هدیه براساس بزرگ بودن آن
 ۴) تصمیم‌گیری در مورد قرار گرفتن گل مریم در گروه گیاهان
 (مفهومی)
- روش‌های جمع‌آوری اطلاعات در روان‌شناسی**
۱۸۰. پژوهشگری که به منظور بررسی تأثیر جنسیت (دختر و پسر بودن) کودکان سه ساله بر انتخاب نوع اسباب‌بازی، تعدادی عروسک و کامیون اسباب‌بازی را در اختیار سه دختر و سه پسر سه ساله قرار می‌دهد و مدت زمان بازی آن‌ها با هر یک از اسباب‌بازی‌ها را ثبت می‌کند، کدام روش جمع‌آوری اطلاعات را به کار برده است؟ روشی که .....
 ۱) از طریق آن، الگوهای رفتاری را بررسی می‌کنند.
 ۲) موضوع مورد مطالعه را به طور دقیق اندازه می‌گیرد.
 ۳) در آن، از اشکال مختلف نمره‌گذاری استفاده می‌کنند.
 ۴) به کسب اطلاعات عمیق در مورد رفتار منجر می‌شود.
 (مفهومی)
۱۸۱. پژوهشگری که از دو برادر می‌خواهد یک مشکل معمولی را بین خود حل کنند و از پشت آینه دو طرفه، به جمع‌آوری اطلاعات در مورد نحوه تعامل آن‌ها با یکدیگر می‌پردازد، از کدام روش استفاده کرده است؟
 ۱) آزمون
 ۲) مشاهده
 ۳) مصاحبه
 ۴) پرسش‌نامه
 (مفهومی)
۱۸۲. استاد دانشگاه که به منظور بررسی رابطه امتحان و ابتلای دانشجویان به سرماخوردگی، یک بار در آغاز نیم‌سال تحصیلی و بار دوم، در ایام امتحانات به داروخانه‌های نزدیک خوابگاه دانشجویان مراجعه می‌کند تا ببیند، چه تعداد از دانشجویانش در صف خرید داروی سرماخوردگی ایستاده‌اند، کدام روش گردآوری اطلاعات را به کار برده است؟
 ۱) آزمون
 ۲) مصاحبه
 ۳) پرسش‌نامه
 ۴) مشاهده
 (مفهومی)
۱۸۳. از کدام روش برای جمع‌آوری اطلاعات در موقعیت‌های واقعی زندگی استفاده می‌شود؟ روشی که .....
 ۱) از طریق آن امکان دستیابی به اطلاعات زیاد فراهم می‌شود.
 ۲) اطلاعات را از طریق پرسش مستقیم از خود فرد جمع‌آوری می‌کنند.
 ۳) از طریق آن، الگوهای رفتاری را به دور از پیش‌داوری شخصی ثبت می‌کنند.
 ۴) اطلاعات را از طریق کمی کردن ویژگی‌های روان‌شناختی جمع‌آوری می‌کند.
 (کنکاشی)
۱۸۴. علت استفاده از روش مشاهده در مراحل اولیه پژوهش چیست؟
 ۱) عدم امکان بررسی موضوعات از پیش تعیین شده
 ۲) عدم امکان استفاده از روش آزمایشگاهی
 ۳) عدم امکان هدایت افراد به سوی پاسخ‌های مورد نظر
 ۴) عدم امکان جمع‌آوری اطلاعات دقیق و معتبر
 (کنکاشی)

۱۸۵. کدام عبارت در ارتباط با روش مشاهده نادرست است؟
 ۱) برای اخذ اطلاعات عمیق از آن استفاده می‌شود. ۲) در مراحل اولیه پژوهش برای تبیین به کار می‌رود.
 ۳) گاهی اوقات در محیط آزمایشگاهی به کار می‌رود. ۴) باید همراه با ثبت دقیق و دور از پیش‌داوری شخصی باشد.
 (ترکیبی)
۱۸۶. جمع‌آوری اطلاعات در همه موارد، با استفاده از روش مشاهده صورت می‌گیرد، به جز .....
 ۱) ثبت رفتار نوع دوستانه حیوانات به صورت تکاملی
 ۲) بررسی جزئیات الگوهای حرکتی نوزادان از طریق فیلم‌برداری
 ۳) تغییر روش تدریس و مطالعه تغییر آن بر یادگیری دانش‌آموزان
 ۴) مطالعه رفتار مهربانانه گروهی از دانش‌آموزان اول ابتدایی و ثبت دقیق آن
 (مفهومی)
۱۸۷. پژوهشگری قصد دارد تأثیر «آموزش مسئولیت‌پذیری» را بر «رفتار جامعه‌پسند» در نوجوانان بررسی کند. مناسب‌ترین روش تحقیق برای این موضوع، کدام است؟
 ۱) همبستگی ۲) آزمایشی ۳) موردپژوهی ۴) مشاهده طبیعی
 (سراسری ۹۸)
۱۸۸. موضوع تحقیق یک روان‌شناس مربوط به رفتار متقابل والدین و فرزندان آن‌ها است. او از چند خانواده اجازه می‌گیرد تا با فیلم‌برداری از زندگی آن‌ها، به مدت یک ماه به جمع‌آوری اطلاعات بپردازد. این روان‌شناس از کدام روش برای گردآوری اطلاعات استفاده کرده است؟
 ۱) پرسش‌نامه ۲) مشاهده مستقیم ۳) مصاحبه ۴) آزمون
 (مفهومی)
۱۸۹. کدام مورد، از محدودیت‌های روش مشاهده محسوب می‌شود؟
 ۱) عدم کنترل آزمایشگر روی رفتار ۲) اندازه‌گیری رفتار در شرایط مصنوعی
 ۳) عدم آگاهی شرکت‌کنندگان در مشاهده ۴) به دست آوردن اطلاعات کمتر در مقایسه با شرایط آزمایشی
 (فارج از کشور ۹۸)
۱۹۰. در کدام روش، از اشکال مختلف نمره‌گذاری استفاده می‌شود؟
 ۱) مصاحبه بدون ساختار ۲) مشاهده ۳) پرسش‌نامه ۴) آزمون
 (کنکاش)
۱۹۱. در صورت عدم امکان استفاده از مشاهده، از روش ..... برای مطالعه موضوع مورد نظر استفاده می‌شود که .....
 ۱) مصاحبه بدون نظام - دقیقاً آن چیزی را اندازه می‌گیرد که برای آن ساخته شده است.
 ۲) مصاحبه بدون نظام - باید دقیق و معتبر باشد و از نتایج آن با احتیاط استفاده شود.
 ۳) پرسش‌نامه - دقیقاً آن چیزی را اندازه می‌گیرد که برای آن ساخته شده است.
 ۴) پرسش‌نامه - باید دقیق و معتبر باشد و از نتایج آن با احتیاط استفاده شود.
 (مافظه‌ای)
۱۹۲. جمع‌آوری اطلاعات از طریق پرسش‌نامه، به کدام یک از روش‌ها شباهت دارد؟ روشی که .....
 ۱) به کسب اطلاعات عمیق در مورد رفتار و افکار شرکت‌کنندگان در پژوهش منجر می‌شود.
 ۲) در آن، موضوعات را به طور مستقیم از شرکت‌کنندگان در پژوهش سؤال می‌کنند.
 ۳) بر اساس آن، رفتار افراد مورد پژوهش را در شرایط طبیعی بررسی می‌کنند.
 ۴) دقیقاً آن چیزی را اندازه می‌گیرد که برای آن ساخته شده است.
 (مفهومی)
۱۹۳. در کدام یک از روش‌ها، جمع‌آوری اطلاعات از طریق مواجهه بین‌فردی صورت می‌گیرد؟
 ۱) مصاحبه ۲) مشاهده ۳) پرسش‌نامه ۴) آزمون
 (مفهومی)
۱۹۴. روش جمع‌آوری داده‌ها توسط پژوهشگری که برای بررسی فرضیه «دانشجویان در ایام امتحان، بیش از مواقع دیگر بیمار می‌شوند»، یک بار در آغاز نیم‌سال تحصیلی و بار دیگر در ایام امتحانات، سؤالات مشخصی را راجع به تجربه نشانه‌های بیماری از دانشجویان چند دانشگاه می‌پرسد، کدام است؟
 ۱) مصاحبه ۲) مشاهده طبیعی ۳) آزمون ۴) مشاهده آزمایشگاهی
 (مفهومی)
۱۹۵. یک پژوهشگر در مطالعات خود روشی را برای گردآوری داده‌ها انتخاب کرده است که نوع آن بر اساس موقعیت تعیین می‌شود. روش مورد نظر این پژوهشگر، کدام است؟
 ۱) روشی که برای مشاهده رفتار به کار می‌رود. ۲) روش سازمان یافته‌ای که در شرایط آزمایشگاهی به کار می‌رود.
 ۳) روش هدفمندی که با گفتگوی معمولی تفاوت دارد. ۴) ابزاری که برای کتی کردن ویژگی‌های روان‌شناختی به کار می‌رود.
 (مفهومی)
۱۹۶. جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات پایه‌ای در سرشماری‌ها، با استفاده از کدام روش صورت می‌گیرد؟
 ۱) مشاهده مستقیم ۲) مصاحبه کاملاً ساختاریافته ۳) مشاهده آزمایشگاهی ۴) مصاحبه بدون ساختار
 (مفهومی)
۱۹۷. جمع‌آوری اطلاعات از طریق «پرسش یک موضوع به طور مستقیم از فرد»، «سؤال کردن از خود فرد درباره رفتار و افکار او» و «سازماندهی پرسش بعدی، پس از شنیدن پاسخ سؤال قبلی»، به ترتیب، بیانگر به کارگیری کدام یک از روش‌های جمع‌آوری اطلاعات است؟
 ۱) پرسش‌نامه - مصاحبه نظام‌دار - پرسش‌نامه ۲) مصاحبه بدون نظام - مصاحبه نظام‌دار - پرسش‌نامه
 ۳) مصاحبه بدون نظام - پرسش‌نامه - مصاحبه نظام‌دار ۴) مصاحبه نظام‌دار - پرسش‌نامه - مصاحبه بدون نظام
 (ترکیبی)
۱۹۸. کدام عبارت در ارتباط با مصاحبه کاملاً ساختار یافته، نادرست است؟
 ۱) امکان اخذ اطلاعات در آن بیشتر از پرسش‌نامه است.
 ۲) شبیه به پرسش‌نامه است اما نسبت به آن ارجحیت دارد.
 ۳) در صورتی به کار می‌رود که امکان پرسش مستقیم از فرد وجود داشته باشد.
 ۴) فرد مصاحبه شونده، با یک طرح کلی به سوی پاسخ مورد نظر هدایت می‌شود.
 (مافظه‌ای)

۱۹۹. مجهز بودن پژوهشگر به پرسش‌های موشکافانه، در کدام روش به اخذ اطلاعات عمیق‌تر کمک می‌کند؟
(مفهومی) .....
۱ پرسش‌نامه ۲ مشاهده ۳ مصاحبه ۴ آزمون
۲۰۰. کدام عبارت در ارتباط با مصاحبه بدون ساختار، نادرست است؟
(کنکاشی) .....
۱ با گفتگوی معمولی تفاوت دارد، زیرا هدفمند است. ۲ بسیار وقت‌گیر و نیازمند دریافت آموزش‌های ویژه است.
۳ نیازمند رعایت نکات اخلاقی توسط پژوهشگر است. ۴ فرد با پرسش‌های مستقیم، به سوی پاسخ‌ها هدایت می‌شود.
۲۰۱. در پژوهشی که شرکت‌کننده آن پاسخ‌های روشن و واضحی به پرسش‌ها نمی‌دهد و پژوهشگر در جهت راه‌انداختن او برای پاسخ گفتن به پرسش‌ها تلاش می‌کند، از کدام روش گردآوری اطلاعات استفاده شده است؟
(مفهومی) .....
۱ مصاحبه بدون ساختار ۲ آزمون ۳ مشاهده ۴ پرسش‌نامه
۲۰۲. کدام روش جمع‌آوری اطلاعات، این امکان را به پژوهشگر می‌دهد که هرگاه فرد شرکت‌کننده، به موضوعی بی‌ارتباط با هدف تحقیق می‌پردازد، او را به موضوع اصلی بازگرداند؟
(مفهومی) .....
۱ مشاهده آزمایشگاهی ۲ مصاحبه بدون ساختار ۳ مصاحبه نظام‌دار ۴ پرسش‌نامه
۲۰۳. در کدام روش گردآوری اطلاعات، به ترتیب، «فرد به سمت پاسخ مورد نظر هدایت می‌شود» و «با جواب بلی یا خیر و یا انتخاب یکی از گزینه‌ها به سؤال پاسخ داده می‌شود»؟
(حافظه‌ای) .....
۱ مصاحبه بدون ساختار - مصاحبه بدون ساختار ۲ مصاحبه کاملاً ساختار یافته - مصاحبه کاملاً ساختار یافته
۳ مصاحبه بدون ساختار - مصاحبه کاملاً ساختار یافته ۴ مصاحبه کاملاً ساختار یافته - مصاحبه بدون ساختار
۲۰۴. «اخذ اطلاعات عمیق» و «جمع‌آوری اطلاعات در همه‌پرسی‌ها»، به ترتیب از طریق کدام روش جمع‌آوری اطلاعات صورت می‌گیرد؟
(حافظه‌ای) .....
۱ مصاحبه بدون ساختار - مصاحبه ساختاریافته ۲ مصاحبه ساختار یافته - مصاحبه بدون ساختار
۳ مصاحبه ساختار یافته - پرسش‌نامه ۴ مصاحبه بدون ساختار - پرسش‌نامه
۲۰۵. کدام عبارت صحیح است؟
(فارغ‌از‌کنکور ۹۸) .....
۱ مصاحبه ساختاریافته بر پرسش‌نامه ترجیح دارد.
۲ در همه‌پرسی‌ها معمولاً از مصاحبه بدون ساختار استفاده می‌شود.
۳ مصاحبه ساختار یافته روش بسیار وقت‌گیر و نیازمند آموزش ویژه است.
۴ وقتی نتوانیم موضوعی را به صورت مستقیم از فردی بپرسیم، از مصاحبه ساختاریافته استفاده می‌کنیم.
۲۰۶. در کدام عبارت به ویژگی روشی اشاره شده است که دقت آن در جمع‌آوری داده‌ها، بیش از سایر روش‌ها است؟
(مفهومی) .....
۱ طی یک فرایند پیچیده ساخته می‌شود. ۲ پرسش‌ها به صورت غیر مستقیم پرسیده می‌شود.
۳ امکان اخذ اطلاعات در آن بیش از پرسش‌نامه است. ۴ الگوهای رفتاری را به دقت و بدون پیش‌داوری ثبت می‌کند.
۲۰۷. در پژوهش‌های کمی، از کدام روش برای اندازه‌گیری استعداد تحصیلی درس ریاضی استفاده می‌شود؟
(مفهومی) .....
۱ مصاحبه‌های کیفی ۲ مصاحبه بدون ساختار ۳ مشاهده ۴ آزمون
۲۰۸. «رعایت احتیاط هنگام استفاده از نتایج به‌دست آمده» و «کمی کردن ویژگی‌های روان‌شناختی»، به ترتیب از ویژگی‌های کدام یک از روش‌های گردآوری اطلاعات است؟
(حافظه‌ای) .....
۱ آزمون - پرسش‌نامه ۲ پرسش‌نامه - آزمون ۳ مصاحبه نظام‌دار - آزمون ۴ آزمون - مصاحبه نظام‌دار
۲۰۹. در یک تحقیق علمی، پدیده مورد نظر به طور دقیق اندازه‌گیری شده و نمره‌های حاصل از اندازه‌گیری‌های متعدد، تقریباً یکسان بوده است. در این تحقیق از کدام روش برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است؟
(مفهومی) .....
۱ پرسش‌نامه ۲ مشاهده مستقیم ۳ مصاحبه ۴ آزمون
۲۱۰. کدام عبارت در ارتباط با آزمون‌ها نادرست است؟
(حافظه‌ای) .....
۱ ساخت آن بسیار دشوار و مستلزم طی فرایند پیچیده‌ای است.
۲ افراد عادی جامعه بیش از هر روش دیگر، با آزمون‌ها مواجه هستند.
۳ استفاده از آزمون‌ها، چگونگی اجرا و تغییر آن‌ها، بدون همراهی با سایر روش‌ها انجام می‌شود.
۴ عدم تجربه کافی در استفاده از آزمون‌ها، بیش از اینکه راهگشا باشد، مشکل‌آفرین خواهد بود.
۲۱۱. ویژگی کدام یک از روش‌های گردآوری اطلاعات، با ویژگی‌های ابزار اندازه‌گیری وزن، قابل قیاس است؟
(کنکاشی) .....
۱ مشاهده مستقیم ۲ پرسش‌نامه ۳ مصاحبه ۴ آزمون

دشواری نخواهد بود، چون هیچ اشاره‌ای به روش‌های بررسی درستی یا نادرستی پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی ندارند. اما منظور از «فراهم آوردن شواهد علمی و بررسی تجربی آن» که در گزینه «۲» به آن اشاره شده، استفاده از روش علمی و آزمودن ادعای مورد نظر است که از این طریق، صحت آن مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۸. **گزینه ۳** صحت پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی با استفاده از دو روش قابل بررسی است: ۱- بررسی همخوانی یا تطابق پاسخ‌ها با واقعیت‌های تأیید شده علمی و ۲- بررسی پاسخ‌ها با استفاده از روش علمی.

۹. **گزینه ۴** منظور از واقعیت‌های تأیید شده علمی، دانش علمی موجود در مورد پاسخ ارائه شده است که اگر چنین دانشی وجود نداشته باشد، برای تأیید صحت پاسخ ارائه شده باید از روش علمی، یعنی روش‌های عینی و قابل اندازه‌گیری، استفاده کنیم و درستی یا نادرستی پاسخ مورد نظر را به صورت علمی بررسی کنیم.

۱۰. **گزینه ۲** واقعیت‌های تأیید شده علم روان‌شناسی، نظر صاحب‌نظران و دانش و تجربه شخصی که در گزینه‌های «۱، ۳ و ۴» به آن‌ها اشاره شده، وابسته به دانشی است که از قبل وجود دارد، اما در سؤال گفته شده که دانشی از پاسخ ارائه شده، وجود ندارد؛ پس گزینه‌های «۱، ۳ و ۴» نمی‌توانند پاسخ درست باشند. اما ما می‌دانیم که اگر دانشی از پاسخ ارائه شده به پرسش‌های علمی وجود نداشته باشد، باید با استفاده از روش علمی بررسی شود تا صحت آن روشن شود.

۱۱. **گزینه ۴** پاسخ‌های ارائه شده از سوی افراد غیر متخصص، عامیانه و منطبق بر دیدگاه شخصی است، پس با واقعیت‌های تأیید شده علمی مطابقت ندارد و بررسی صحت آن‌ها با استفاده از روش‌های علمی امکان‌پذیر نیست. علاوه بر اینها، از آنجا که این پاسخ‌ها منطبق بر دانش و تخصص نیستند، لزوماً بر اهمیت تأثیر ویژگی‌های روان‌شناختی در عملکرد انسان تأکید ندارند.

۱۲. **گزینه ۳** روان‌شناسی علمی، شاخه‌ای از علم تجربی است.

۱۳. **گزینه ۲** منظور از علم در روان‌شناسی، علم تجربی است که در آن، از روش‌های عینی (قابل مشاهده و قابل اندازه‌گیری) استفاده می‌شود.

۱۴. **گزینه ۴** گزینه «۱» نادرست است؛ چون ویژگی علوم تجربی، برقراری رابطه بین پدیده‌ها نیست، بلکه در این علم، رابطه بین پدیده‌ها به طور دقیق و عینی بررسی می‌شود. گزینه‌های «۲ و ۳» نیز نادرست هستند؛ چون دانشمندان علوم تجربی درصدد اثبات نظریه یا رابطه بین پدیده‌ها نیستند.

۱۵. **گزینه ۱** در گزینه‌های «۲، ۳ و ۴»، به ترتیب، به قانون، نظریه و فرضیه علمی اشاره شده است که هر یک از آن‌ها، جزء بیان‌های علمی هستند؛ اما در گزینه «۱» به مفهومی غیر از بیان‌های علمی اشاره شده است.

۱۶. **گزینه ۱** منظور از مفاهیم علمی که در پژوهش‌های علمی مطرح می‌شوند، بیان‌های علمی است که به ترتیب عبارت‌اند از: مسئله، فرضیه، قانون و نظریه.

۱. **گزینه ۴** با نگاه کردن به گزینه‌ها ممکن است به این نتیجه برسیم که در تمام موارد، به رفتار، فرایندهای ذهنی و اختلال‌هایی اشاره شده که در روان‌شناسی مورد بررسی قرار می‌گیرند، اما باید به این نکته دقت داشته باشیم که در علم روان‌شناسی به پدیده‌ها و ناپیدها و درست و نادرست، پرداخته نمی‌شود؛ بلکه رابطه بین پدیده‌ها بررسی می‌شود. پدیده‌ها، ناپیدها، درست و نادرست، مواردی هستند که در علم اخلاق به آن‌ها پرداخته می‌شود. **صفحه ۱۰ کتاب درسی**

۲. **گزینه ۳** ابهام‌زدایی از واژه روان و رفتار، اثبات اندیشه‌خوانی و آگاهی مختصر از واقعیت‌های بنیادین علمی، برداشت‌های نادرست از روان‌شناسی است. روان‌شناسان مانند سایر متخصصین حوزه‌های علمی، برای ارائه پاسخ‌های دقیق و علمی به پرسش‌های مطرح شده در حوزه تخصصی خود تلاش می‌کنند. **صفحه ۱۰ کتاب درسی**

۳. **گزینه ۱** در این سؤال به تأثیر عواملی مثل علاقه به کار، قدرت اراده و ... بر پیشرفت تحصیلی افراد اشاره شده است، به عبارت دیگر به تأثیر ویژگی‌های روان‌شناختی افراد بر عملکرد آن‌ها اشاره شده است. **صفحه ۱۰ کتاب درسی**

۴. **گزینه ۴** پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی زمانی با ارزش هستند که دقیق و معتبر؛ یعنی علمی باشند.

صفحه ۱۰ کتاب درسی

۵. **گزینه ۳** ما می‌دانیم که روان‌شناسی علمی، پدیده‌های روان‌شناختی را مورد بررسی قرار می‌دهد. گزینه «۲» به رویکردها اشاره دارد که در کتاب درسی به آن اشاره نشده است. پس آن را نادیده می‌گیریم. گزینه‌های «۱» و «۴» به موضوع یکسان اشاره دارند، به طوری که اگر یکی از این گزینه‌ها درست باشد، دیگری نیز درست خواهد بود. اما از آنجا که یک سؤال نمی‌تواند دو گزینه درست داشته باشد، هر دوی آن‌ها را حذف می‌کنیم و تنها گزینه «۳» باقی می‌ماند. **صفحه ۱۰ کتاب درسی**

۶. **گزینه ۴** هر چند در کتاب درسی به طور روشن به موضوع مورد پرسش در این سؤال اشاره نشده است، اما در صفحه ۱۱ کتاب درسی، بیان فایده مطالعه روان‌شناسی، به عنوان یکی از موضوعاتی مطرح شده که شما باید آن را بدانید، یکی از فوائد مطالعه روان‌شناسی که در کتاب درسی به آن اشاره شده، کسب توانایی برای ارزیابی صحت پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی است. گزینه «۱» اساساً نادرست است؛ چون ما نمی‌توانیم بر اعتبار یک روش نسبت به روش‌های دیگر صحنه بگذاریم. گزینه «۲» نیز نادرست است؛ چون مطالعه روان‌شناسی به شناخت ما از افراد مختلف کمک نمی‌کند؛ بلکه باعث می‌شود نسبت به چگونگی نگرش و واکنش‌های خود و دیگران آگاهی یابیم. گزینه «۳» متن سؤال را نقض می‌کند، پس نادرست است. اما مطابق با گزینه «۴»، مطالعه روان‌شناسی به ما کمک می‌کند تا بتوانیم اعتبار ادعاهایی را که در پاسخ به پرسش‌های روان‌شناسی مطرح می‌شود، ارزیابی کنیم.

صفحه ۱۰ کتاب درسی

۷. **گزینه ۲** اگر به جای واژه «ادعا» به واژه «پاسخ» اشاره می‌شد، فوراً متوجه می‌شدیم که روش‌های بررسی درستی یا نادرستی پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی مورد سؤال است. با این توضیح، حذف گزینه‌های «۱، ۳ و ۴» برای ما کار چندان

۱۷. **گزینه ۲** ﴿ پژوهش علمی با طرح مسئله یا سؤال پژوهش آغاز می‌شود؛ پس از آن، فرضیه مطرح می‌شود؛ سپس، اطلاعات جمع‌آوری و پدیده‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرند و تأیید تجربی نتایج به‌دست آمده، فرضیه را به قانون تبدیل می‌کند. *صفحه ۱۲ کتاب درسی*
۱۸. **گزینه ۴** ﴿ با مشاهدهٔ گزینه‌ها متوجه می‌شویم که یکی از بیان‌های علمی مورد پرسش است. در این سؤال به دو ویژگی بیان علمی که مورد پرسش است، اشاره شده: ۱- روابط بین پدیده‌ها را بیان می‌کند. ۲- آزمون نشده است. گزینه «۱» نادرست است؛ چون توصیف پدیده‌ها به معنی بیان چیستی پدیده‌ها است؛ نه بیان رابطهٔ آن‌ها. گزینه‌های «۲» و «۳» نیز نادرست هستند؛ چون قانون، فرضیه‌ای است که آزمون شده و مورد تأیید قرار گرفته است و نظریه نیز متشکل از چند قانون است. اما فرضیه، یک مفهوم علمی است که رابطهٔ بین پدیده‌ها را بیان می‌کند و یک بیان آزمون نشده است که باید مورد آزمون قرار بگیرد تا درستی یا نادرستی آن روشن شود. *صفحه ۱۲ کتاب درسی*
۱۹. **گزینه ۲** ﴿ گزینه‌ها را بررسی می‌کنیم: در گزینه «۱» به مسئله اشاره شده، اما جملهٔ مورد نظر در متن این پرسش، به صورت سؤال طرح نشده است. گزینه «۲» درست است؛ چون این جمله، یک فرضیه و پاسخ خردمندانه و سنجیده به این سؤال است که «چرا عملکرد این دانش‌آموزان در امتحان ضعیف است؟». اما چرا سنجیده است؟ چون با توجه به اطلاعات به دست آمده از مشاهدهٔ دانش‌آموزانی تدوین شده که وقتی در جلسهٔ امتحان دست‌پاچه می‌شوند، نمرهٔ آن‌ها در امتحان کم می‌شود. گزینه «۳» نادرست است؛ چون در متن سؤال، تعریف دقیق و روشنی از مفاهیم ارائه نشده است. نادرست بودن گزینه «۴» نیز کاملاً روشن است. *صفحه ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی*
۲۰. **گزینه ۴** ﴿ متن سؤال را تجزیه و تحلیل می‌کنیم: ۱- یک راه‌حل برای پاسخ‌گویی به سؤال ارائه شده است، یعنی فرضیه بیان شده است. ۲- راه‌حل یا فرضیهٔ ارائه شده، مبتنی بر مطالعات انجام شده در مورد موضوع مورد نظر است. پس خردمندانه است. گزینه‌های «۱»، «۲» و «۳» با مفهوم متن این سؤال مطابقت ندارند. اما در گزینه «۴» به ویژگی فرضیه‌ای اشاره شده که مبتنی به تجربه و دانش پیشین است؛ یعنی همان مفهومی که در متن سؤال به آن اشاره شده است. *صفحه ۱۲ کتاب درسی*
۲۱. **گزینه ۱** ﴿ منظور از راه‌حل اولیهٔ پژوهشگر برای حل مسئله، پاسخ اولیه به مسئلهٔ پژوهش است که به آن فرضیه می‌گویند. *صفحه ۱۲ کتاب درسی*
۲۲. **گزینه ۳** ﴿ فرضیه، پاسخ خردمندانه‌ای است که با توجه به دانش و تجربه بیان می‌شود، پس منطقی نیست که با قوانین تدوین شدهٔ پیشین، مغایرت داشته باشد. با این توضیح، گزینه «۱» را رد می‌کنیم، اما با توجه به همین توضیح، بر صحت گزینه «۳» تأکید می‌کنیم. گزینه‌های «۲» و «۴» نیز نادرست هستند؛ چون فرضیه تبیین تجربی از مهم‌ترین علل بروز پدیده‌ها نیست، بلکه مورد آزمون قرار می‌گیرد تا مهم‌ترین علل بروز یک پدیده بررسی شود و درستی یا نادرستی فرضیه تأیید می‌شود؛ نه اثبات. *صفحه ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی*
۲۳. **گزینه ۳** ﴿ ابتدا باید ببینیم که جملهٔ «افراد هنگامی می‌توانند خاطرات بیشتری از ...»، چه نوع جمله‌ای است؟ این جمله در پاسخ به یک سؤال مطرح شده، پس یک فرضیه است که در صورت تأیید، به یک قانون تبدیل می‌شود؛ نه مجموعه‌ای از قوانین که در گزینه «۳» ذکر شده است. اما چرا گزینه «۴» درست است؟ چون ما می‌دانیم که یک فرضیه می‌تواند درست یا نادرست باشد. *صفحه ۱۲ کتاب درسی*
۲۴. **گزینه ۴** ﴿ جملهٔ خبری که در پاسخ به یک مسئله تدوین می‌شود، فرضیه است و علت خردمندانه بودن آن، این است که مبتنی بر دانش و تجربه است. *صفحه ۱۲ کتاب درسی*
۲۵. **گزینه ۳** ﴿ جملهٔ ذکر شده در متن سؤال، یک فرضیه است. *صفحه ۱۲ کتاب درسی*
۲۶. **گزینه ۲** ﴿ گزینه «۱» نادرست است؛ زیرا باید‌ها و نبایدها در اخلاق مطرح است؛ نه در روان‌شناسی. گزینه‌های «۳» و «۴» نیز نادرست هستند؛ زیرا به شکل سؤال مطرح شده‌اند. اما «بالتر» در گزینه «۲» در ارتباط هوش یک مفهوم کمی است؛ چون هوش افراد با استفاده از آزمون‌های هوش اندازه‌گیری، و با یک عدد بیان می‌شود که این عدد می‌تواند بالاتر یا پایین‌تر باشد. برای مثال نمرهٔ ۹۰ در آزمون هوش بالاتر از نمرهٔ ۷۵ است. *صفحه ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی*
۲۷. **گزینه ۳** ﴿ گزینه‌های «۱»، «۲» و «۴» نادرست‌اند؛ چون به‌صورت سؤال طرح شده‌اند. *صفحه ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی*
۲۸. **گزینه ۳** ﴿ گزینه‌های «۱»، «۲» و «۴» به‌صورت سؤال طرح شده‌اند. *صفحه ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی*
۲۹. **گزینه ۱** ﴿ گزینه‌های «۱»، «۲»، «۳» و «۴» به‌صورت سؤال طرح شده‌اند. *صفحه ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی*
۳۰. **گزینه ۴** ﴿ گزینه «۱» به شکل سؤال مطرح شده، گزینه «۲» با قطعیت و گزینه «۳» به‌صورت ارزشی بیان شده است. منظور از رابطهٔ معکوس میان میزان اضطراب و کیفیت یادگیری که در گزینه «۴» به آن اشاره شده، این است که میزان اضطراب و کیفیت یادگیری، در جهت عکس هم تغییر می‌کنند؛ یعنی هر چه میزان اضطراب بیشتر باشد، کیفیت یادگیری کمتر می‌شود. *صفحه ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی*
۳۱. **گزینه ۴** ﴿ در گزینه «۱» به رابطهٔ تماشای فیلم‌های خشن و تقویت پرخاشگری در کودکان، در گزینه «۲» رابطهٔ میان ارتباط عزت نفس و میزان پیشرفت تحصیلی و در گزینه «۳» به رابطهٔ اضطراب و جنسیت (دختر و پسر بودن) اشاره دارد. اما گزینه «۴» نه تنها بیانگر رابطهٔ بین پدیده‌ها نیست، بلکه با مفاهیم اخلاقی و ارزشی بیان شده است. مفاهیمی مثل خوب و بد در اخلاق مطرح است. *صفحه ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی*
۳۲. **گزینه ۱** ﴿ چه چیزی بررسی و تأیید شده است؟ رابطهٔ گذشت زمان و تضعیف حافظه. بررسی و تأیید رابطهٔ پدیده‌ها با استفاده از روش‌های علمی به معنی بررسی و تأیید تجربی این رابطه و شکل‌گیری قانون است. *صفحه ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی*
۳۳. **گزینه ۳** ﴿ مفهوم علمی که رابطهٔ بین متغیرها را بیان می‌کند، فرضیه است. اگر این فرضیه به صورت تجربی تأیید شود، به قانون تبدیل می‌شود. *صفحه ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی*
۳۴. **گزینه ۴** ﴿ چرایی و چگونگی پدیده‌ها مثل فراموشی، با نظریه‌های متعدد تبیین می‌شود و ما می‌دانیم که نظریه‌ها، از مجموعه‌ای از قوانین علمی شکل می‌گیرند. *صفحه ۱۳ کتاب درسی*
۳۵. **گزینه ۴** ﴿ مفهوم پدیده‌ها و چگونگی آن‌ها با استفاده از نظریه‌ها متعدد تبیین می‌شود. *صفحه ۱۳ کتاب درسی*
۳۶. **گزینه ۴** ﴿ با مشاهدهٔ گزینه‌ها متوجه می‌شویم که یکی از بیان‌های علمی مورد پرسش است. از آنجا که در متن سؤال به مجموعهٔ سازمان‌یافته از اصول یا قوانین اشاره شده، پاسخ درست، نظریه است که چگونگی پدیده‌ها را تبیین می‌کند. مثل نظریه‌های متعددی که مفهوم و چگونگی یادگیری را تبیین می‌کنند. *صفحه ۱۳ کتاب درسی*

۴۹. **گزینه ۱** بیان دقیق ماهیت پدیده‌های مورد بررسی در یک پژوهش، به معنی بیان دقیق چستی یا توصیف آن‌ها است.
صفحه ۱۴ کتاب درسی
۵۰. **گزینه ۳** بیان دقیق و روشن مفاهیم ← بیان چستی ← توصیف پدیده‌ها
صفحه ۱۴ کتاب درسی
۵۱. **گزینه ۳** تعیین دقیق معانی خاص پدیده‌ها، به معنی توصیف دقیق آن‌ها و تحقق اولین هدف علوم تجربی است. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۵۲. **گزینه ۲** نخستین هدف روان‌شناسی علمی ← بیان دقیق و روشن پدیده‌ها (توصیف پدیده‌ها) *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۵۳. **گزینه ۳** حافظه در جمله مذکور، توصیف شده؛ یعنی مفهوم حافظه به طور روشن و دقیق بیان شده است. *صفحه ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی*
۵۴. **گزینه ۲** توصیف یک پدیده به معنی بیان چستی پدیده به طور دقیق است. با توجه به این موضوع، آیا می‌توانیم بگوییم که جمله مطرح شده در گزینه «۲» توصیف است؟ پاسخ منفی است؛ چون مشخص نشده که منظور از افراد تحصیل کرده چه افرادی است و مفهوم شاد بودن نیز تعریف نشده، یعنی چستی آن‌ها بیان شده است. پس گزینه «۲» نادرست است. جمله مطرح شده در گزینه «۳» نیز توصیف نیست؛ چون در آن مشخص نشده که چه افرادی به عنوان افراد عصبانی تعریف می‌شوند و منظور از بیماری‌های قلبی و عروقی چیست. *صفحه ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی*
۵۵. **گزینه ۲** گزینه «۲» نادرست است. این گزینه در صورتی درست بود که فعل آن منفی می‌شد. یعنی گفته می‌شد: «... نگیرند.» *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۵۶. **گزینه ۱** توصیف یک پدیده به معنی بیان چستی آن است. در حالی که در گزینه‌های «۲» و «۳» به علت بروز پدیده‌ها اشاره شده است، نه چستی آن‌ها. اما در گزینه «۱» به چستی «اثر حافظه ضمنی» اشاره شده است. *صفحه ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی*
۵۷. **گزینه ۴** عبارت کلیدی در این سؤال، «ارائه دلیل برای وقوع پدیده»، یعنی توضیح علت آن پدیده است. توضیح علت وقوع پدیده، به معنی بیان چستی پدیده، یعنی تبیین است. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۵۸. **گزینه ۴** عبارت مهم در این سؤال، عبارت «تعیین علت بهبود عملکرد تحصیلی» است که به هدف تبیین اشاره دارد. مستند کردن ویژگی عملکرد تحصیلی به معنی بیان چستی عملکرد تحصیلی، یعنی توصیف آن است. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۵۹. **گزینه ۳** تعیین تأثیر یک پدیده بر پدیده دیگر، به معنی بررسی علت آن یعنی تبیین پدیده است. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۶۰. **گزینه ۳** بیان چستی پدیده‌ها، به تبیین آن‌ها اشاره دارد. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۶۱. **گزینه ۴** در این جمله، چستی پیشرفت تحصیلی بیان شده است. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۶۲. **گزینه ۲** منظور از بیان مهم‌ترین علل پدیده‌ها، تبیین آن‌ها است. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۶۳. **گزینه ۱** شناسایی مهم‌ترین علل یک پدیده، به تبیین آن اشاره دارد. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۶۴. **گزینه ۳** پدیده‌های مورد نظر در گزینه‌های «۱»، «۲» و «۴» توصیف شده‌اند. اما در گزینه «۳»، چستی یا علت افزایش علاقه دانش‌آموزان به مطالعه بیان شده؛ یعنی پدیده مورد نظر، تبیین شده است. *صفحه ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی*

۳۷. **گزینه ۱** مجموعه‌ای از فرضیه‌های تأیید شده، به مجموعه‌ای از قوانین و در نهایت به نظریه علمی تبدیل می‌شوند. اما یک فرضیه تأیید شده، تنها به یک قانون علمی تبدیل می‌شود. *صفحه ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی*
۳۸. **گزینه ۲** ما می‌دانیم که نظریه‌ها «از مجموعه‌ای از قوانین ساخته می‌شوند»، «مفهوم پدیده‌ها و چگونگی و چرایی آن‌ها را تبیین می‌کنند» و «دارای دو سطح هستند». با توجه به اینکه کاربرد به معنی به کار گرفتن و استفاده کردن است، کدام یک از موارد ذکر شده در مورد نظریه به کاربرد آن اشاره دارد؟ تبیین چگونگی و چرایی پدیده‌ها. *صفحه ۱۳ کتاب درسی*
۳۹. **گزینه ۲** در این سؤال به «چارچوب نظری» اشاره شده است. تهیه چارچوب نظری برای حل مسئله علمی، به نحوه نگارش و شکل‌گیری ساختار ظاهری نظریه اشاره دارد. *صفحه ۱۳ کتاب درسی*
۴۰. **گزینه ۴** صورت‌بندی مسئله و ارائه پاسخ خردمندانه به آن، به تدوین مسئله و فرضیه اشاره دارد که مربوط به سطح ظاهری نگارش نظریه است. اما آزمون فرضیه مربوط به سطح تجربی است که در آن، فرضیه به شکل تجربی مورد آزمون قرار می‌گیرد. *صفحه ۱۳ کتاب درسی*
۴۱. **گزینه ۱** سطح ظاهری نظریه ← ساختار شکلی و نحوه نگارش نظریه
سطح تجربی نظریه ← تجربه‌پذیری و پژوهش‌پذیری *صفحه ۱۳ کتاب درسی*
۴۲. **گزینه ۲** نظریه‌ها دارای دو سطح ظاهری و تجربی هستند، اما ساختار ظاهری برخی از نظریه‌ها در هنگام ارائه آن‌ها، قابل بررسی تجربی نیست. پس بیان این جمله که «یک نظریه زمانی شکل می‌گیرد که پشتوانه تجربی قوی داشته باشد»، نادرست است. *صفحه ۱۳ کتاب درسی*
۴۳. **گزینه ۴** برخی از نظریه‌ها فاقد پشتوانه تجربی قوی هستند؛ زیرا سطوح ظاهری و تجربی این نظریه‌ها در زمان ارائه آن‌ها، به طور هم‌زمان و یکسان رشد نکرده است. *صفحه ۱۳ کتاب درسی*
۴۴. **گزینه ۲** علت عدم هماهنگی رشد سطوح برخی از نظریه‌ها، تجربه‌ناپذیر بودن ساختار ظاهری آن‌ها در زمان ارائه است. اما چرا گزینه «۱» نادرست است؟ زیرا علوم تجربی به دنبال اثبات چیزی نیست. *صفحه ۱۳ کتاب درسی*
۴۵. **گزینه ۲** رابطه میان مسئله، فرضیه، قانون و نظریه، از روند تکاملی یا سلسله مراتب پیروی می‌کند؛ یعنی هر یک از مفاهیم، پس از کامل شدن مفهوم قبلی شکل می‌گیرد. *صفحه ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی*
۴۶. **گزینه ۲** سلسله‌مراتب بیان‌های علمی عبارت است از: بیان مسئله ← تدوین فرضیه ← قوانین ← نظریه
شکل، صفحه ۱۲ کتاب درسی
۴۷. **گزینه ۳** پاسخی که به پرسش «برخاشگری چیست؟» داده می‌شود، بیان چستی برخاشگری، یعنی توصیف آن است. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۴۸. **گزینه ۴** با خواندن این سؤال، شاید به یاد فرضیه افتاده باشی؛ چون پیش از این، یاد گرفتیم که بعد از طرح یک مسئله، فرضیه تدوین می‌شود. اما در گزینه‌های این سؤال به فرضیه اشاره نشده است و علاوه بر این، تدوین فرضیه نیازمند این است که ابتدا مفاهیم مطرح شده در مسئله را به طور دقیق تعریف کنیم. با مشاهده گزینه‌ها متوجه می‌شویم که در گزینه «۱» به توصیف رابطه علت و معلولی اشاره شده است؛ در حالی که رابطه علت و معلولی پدیده‌ها تبیین می‌شود، نه توصیف. در گزینه «۲» به ویژگی روش علمی اشاره شده که ارتباطی با این سؤال ندارد. در گزینه «۳» به تبیین و در گزینه «۴» به توصیف اشاره شده است. ما می‌دانیم که توصیف مقدم بر تبیین است؛ پس گزینه «۴» درست است. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*

۶۵. **گزینه ۱** در گزینه «۲»، به علت کاهش عملکرد یادگیری کودکان، در گزینه «۳»، به علت افزایش مدت رؤیا در خواب بعدی و در گزینه «۴»، به علت بروز رفتار پرخاشگرانه کودکان اشاره شده است. اما در گزینه «۱»، به توصیف یادگیری پرداخته شده است. *صفحه ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی*
۶۶. **گزینه ۱** چرایی ← تبیین / چیستی ← توصیف *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۶۷. **گزینه ۴** یک روان‌شناس زمانی می‌تواند به بیان چرایی پدیده مورد نظر بپردازد که چیستی آن پدیده، به طور دقیق و روشن بیان شده باشد. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۶۸. **گزینه ۲** ما زمانی می‌توانیم یک پدیده را تبیین یا علت آن را بیان کنیم که آن پدیده، به طور دقیق توصیف شده باشد و ما دقیقاً بدانیم که پدیده مورد نظر را از چه زاویه‌ای بررسی خواهیم کرد. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۶۹. **گزینه ۱** منظور از بیان رابطه علت و معلولی، بیان چرایی پدیده‌ها یا تبیین آن‌ها است. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۷۰. **گزینه ۳** بیان نحوه رفتار، به معنی بیان چیستی یا توصیف رفتار و توضیح تأثیر عوامل مؤثر بر رفتار، به معنی توضیح علت یا تبیین رفتار است. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۷۱. **گزینه ۴** پدیده‌های روان‌شناختی تحت تأثیر عوامل زیادی قرار دارند، به همین دلیل توصیف و تبیین آن‌ها دشوار است. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۷۲. **گزینه ۱** پدیده‌های روان‌شناختی تحت تأثیر عوامل زیادی قرار دارند و روان‌شناسان سعی در بررسی مهم‌ترین علل بروز پدیده‌ها دارند. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۷۳. **گزینه ۲** علت بروز یک پدیده باید مشخص شده باشد، یعنی پدیده باید تبیین شده باشد تا ما بتوانیم پیش‌بینی کنیم که وقتی آن علت بروز کند، پدیده نیز ظاهر خواهد شد. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۷۴. **گزینه ۱** ماهیت یک پدیده به چیستی آن اشاره دارد و بررسی چیستی پدیده، بیانگر تلاش برای توصیف آن است. حدس زدن در مورد زمان رخ دادن یک پدیده، به معنی پیش‌بینی وقوع آن پدیده در آینده است. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۷۵. **گزینه ۴** متن این سؤال به پیش‌بینی بروز شیوه خاصی از رفتار، در شرایط خاص اشاره دارد. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۷۶. **گزینه ۳** ما می‌دانیم که پیش‌بینی پدیده‌های روان‌شناختی دشوارتر از پیش‌بینی پدیده‌های مورد مطالعه در سایر علوم تجربی است. در گزینه‌های «۱، ۲ و ۴»، به پیش‌بینی پدیده‌هایی غیر از پدیده‌های روان‌شناختی اشاره شده است. *صفحه ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی*
۷۷. **گزینه ۲** جلوگیری از بروز رفتارهای ناهنجار به معنی تأثیرگذاری بر متغیر و ایجاد یک پیامد خاص است که به هدف کنترل اشاره دارد. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۷۸. **گزینه ۳** برنامه سنجیده در مدارس اجرا و به رشد کارکردهای فکری دانش‌آموزان منجر شده است. یعنی اجرای برنامه سنجیده در مدارس، پیامد خاصی (رشد کارکردهای فکری دانش‌آموزان) داشته است که این به معنی کنترل است. گزینه «۱» به توصیف اشاره دارد. گزینه «۲» اساساً نادرست است. رویدادی که در آینده اتفاق می‌افتد نیز پیش‌بینی نشده؛ پس گزینه «۴» نیز نادرست است. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۷۹. **گزینه ۲** متن سؤال را تجزیه می‌کنیم: ۱- میزان خواب تغییر داده می‌شود. ۲- تغییر میزان خواب، توانایی یادآوری را افزایش می‌دهد. یعنی یک پدیده تغییر داده می‌شود تا بر پدیده دیگر تأثیر گذاشته شود. هدف پژوهشی که در آن، پدیده‌ای تغییر داده می‌شود تا بر پدیده دیگر تأثیر گذاشته شود، کنترل است. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۸۰. **گزینه ۲** مهارت‌های خاص آموزش داده شده تا از بروز مشکلات رفتاری در کلاس جلوگیری شود. یعنی شرایط تغییر داده شده تا بروز مشکلات رفتاری کنترل شود. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۸۱. **گزینه ۳** در گزینه‌های «۱، ۲ و ۴» به پدیده‌های روان‌شناختی اشاره شده است که پیش‌بینی آن‌ها دشوارتر از سایر پدیده‌ها است. *صفحه ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی*
۸۲. **گزینه ۲** بسیاری از پدیده‌های روان‌شناختی تابع علت‌های زیادی هستند، بنابراین تبیین آن‌ها دشوار است؛ که در نتیجه، پیش‌بینی و کنترل آن‌ها نیز دشوار خواهد بود. *صفحه ۱۴ کتاب درسی*
۸۳. **گزینه ۳** در گزینه «۱»، اگر فعل «می‌شود» به فعل «نمی‌شود» تبدیل می‌شود، درست بود. گزینه «۲» در مورد پدیده‌های روان‌شناسی درست است؛ نه تمام علوم تجربی. گزینه «۴» نیز نادرست است؛ چون پیش‌بینی و کنترل پدیده‌ها در روان‌شناسی، دشوارتر از سایر علوم تجربی است. چرا گزینه «۳» درست است؟ زیرا برای کنترل یک پدیده، ابتدا باید آن را پیش‌بینی کنیم. پس هر چه یک پدیده قابل پیش‌بینی باشد، کنترل آن نیز بهتر صورت می‌گیرد. *صفحه ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی*
۸۴. **گزینه ۲** مراجعه به یک منبع شناخت برای کسب آگاهی، به معنی پذیرفتن آن منبع به عنوان یک واقعیت مستند است. بنابراین، مراجعه به گزارش‌های مرکز آمار برای کسب شناخت نیز بیانگر مراجعه به یک واقعیت مستند و به معنی استناد به نظر صاحب‌نظران است. *صفحه ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی*
۸۵. **گزینه ۴** حقوقدان؛ یک فرد صاحب‌نظر (متخصص و باتجربه) است و مراجعه به او برای کسب شناخت، به معنی بهره‌گیری از روش استناد به نظر صاحب‌نظران است. *صفحه ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی*
۸۶. **گزینه ۲** مراجعه به آیات الهی و سخن بزرگان دین برای کسب شناخت، بیانگر استناد به فرد متخصص و صاحب‌نظر است. *صفحه ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی*
۸۷. **گزینه ۳** مراجعه یک معلم به معلم باسابقه، به معنی پذیرفتن تجربه معلم باسابقه، به عنوان یک واقعیت مستند و استناد به نظر صاحب‌نظران است. *صفحه ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی*
۸۸. **گزینه ۴** مراجعه یک دانشجو به استاد خود برای راهنمایی گرفتن از او، به معنی مراجعه به متخصص و استناد به نظر صاحب‌نظران است. *صفحه ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی*
۸۹. **گزینه ۲** صاحب‌نظران، افراد متخصص و با تجربه‌ای هستند که برای کسب شناخت، می‌توان به آن‌ها مراجعه کرد. *صفحه ۱۶ کتاب درسی*
۹۰. **گزینه ۳** کشف امور به طور ناگهانی و بی‌واسطه، ویژگی روش شهودی است که مبتنی بر درک درونی و غیر قابل تعمیم است. *صفحه ۱۶ کتاب درسی*
۹۱. **گزینه ۴** غیر قابل تعمیم بودن ← ویژگی روش‌های مبتنی بر سیر و سلوک عینی و قابل تکرار بودن ← ویژگی روش علمی *صفحه ۱۶ کتاب درسی*
۹۲. **گزینه ۱** منبع عرفا برای کسب شناخت ← روش مبتنی بر سیر و سلوک ← برداشت شخصی و درونی و غیر قابل تعمیم *صفحه ۱۶ کتاب درسی*
۹۳. **گزینه ۳** روش شهودی ← مبتنی بر درک درونی روش خردگرایانه ← مبتنی بر منطق *صفحه ۱۶ کتاب درسی*

۱۰۸. **گزینه ۴** اقدامات دانشمندان، از نظم و قواعد مشخصی برخوردار است. *صفحه ۱۸ کتاب درسی*
۱۰۹. **گزینه ۴** روشن‌سازی موقعیت ناشناخته از طریق به‌کارگیری روش علمی و خلق موقعیت ناشناخته با طرح مسئله صورت می‌گیرد. *صفحه ۱۸ کتاب درسی*
۱۱۰. **گزینه ۱** هدف از خلق موقعیت ناشناخته، روشن‌سازی و ابهام‌زدایی است. اگر به گزینه‌ها دقت کنیم، متوجه می‌شویم که مفهوم ابهام‌زدایی از گزینه‌های «۲»، «۳» و «۴» برداشت نمی‌شود. اما منظور از دستیابی به راه‌حل مسئله در گزینه «۱»، ابهام‌زدایی از موقعیت نامعین است. *صفحه ۱۸ کتاب درسی*
۱۱۱. **گزینه ۱** روشن‌سازی موقعیت نامعین، به نور در تاریکی تشبیه شده است. *صفحه ۱۸ کتاب درسی*
۱۱۲. **گزینه ۱** برای یکپارچه‌سازی برداشت‌های مختلف و دستیابی به مفهوم مشترک از پدیده‌ها، از تعریف عملیاتی استفاده می‌شود که در گزینه «۱» به آن اشاره شده است. *صفحه ۱۸ کتاب درسی*
۱۱۳. **گزینه ۳** تعریف عملیاتی، برداشت‌های مختلف از یک پدیده را یکپارچه می‌کند و مفهوم مشترکی را شکل می‌دهد. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۱۴. **گزینه ۴** تعریف عملیاتی، یکی از ویژگی‌های روش علمی است. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۱۵. **گزینه ۴** منظور از توصیف چگونگی اندازه‌گیری پدیده‌های مورد بررسی، تعریف عملیاتی است که موجب سهولت اندازه‌گیری متغیرها می‌شود. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۱۶. **گزینه ۴** منظور از بیان دقیق افسردگی، از طریق نسبت دادن اعداد و ارقام به آن، ارائه تعریفی عملیاتی است. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۱۷. **گزینه ۲** گزینه «۲» در مورد تکرارپذیری درست است؛ نه تعریف عملیاتی. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۱۸. **گزینه ۳** تعریف عملیاتی، تعریفی دقیق و عینی است؛ به طوری که بر اساس آن، اندازه‌گیری پدیده‌ها آسان می‌شود. پس گزینه «۳» درست است. چرا گزینه «۲» نادرست است؟ زیرا قابل فهم بودن مفاهیمی که در تعریف به کار می‌رود کافی نیست و یک تعریف عملیاتی باید نحوه بررسی و اندازه‌گیری متغیر را مشخص کند. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۱۹. **گزینه ۲** در این پرسش به اندازه‌گیری دقیق پدیده مورد نظر تأکید شده که از طریق ارائه تعریف عملیاتی امکان‌پذیر است. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۰. **گزینه ۴** تنها بر اساس تعریف ارائه شده در گزینه «۴» می‌توانیم افسردگی را اندازه بگیریم. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۱. **گزینه ۲** تعریف عملیاتی، تعریفی است که نحوه بررسی و اندازه‌گیری پدیده مورد نظر را مشخص می‌کند. نظر معلم، میزان یادگیری و رتبه دانش‌آموزان، معیارهای مناسبی برای اندازه‌گیری پیشرفت تحصیلی نیست. در واقع، خود این مفاهیم به تعریف عملیاتی نیاز دارند و باید مشخص شود که چه مقیاسی تعیین‌کننده نظر معلمان، میزان یادگیری و رتبه دانش‌آموزان است. اما «نمره معدل» که در گزینه «۲» مطرح شده، می‌تواند پیشرفت تحصیلی را اندازه بگیرد. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*

۹۴. **گزینه ۲** متن سؤال را تجزیه می‌کنیم: ۱- دانش‌آموزانی که عینک می‌زنند، نمره بالا گرفته‌اند. ۲- نتیجه گرفته شده که همه دانش‌آموزانی که عینک می‌زنند، در امتحان نمره بالایی می‌گیرند. از این دو مورد به نتیجه‌گیری کلیات از جزئیات، یعنی به استدلال استقرایی اشاره دارد که از شیوه‌های مبتنی بر منطق است. *صفحه ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی*
۹۵. **گزینه ۴** در منطق خوانده‌ایم که نتیجه‌گیری از کلیات به جزئیات، استدلال قیاسی است و از شیوه‌های مبتنی بر منطق است. *صفحه ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی*
۹۶. **گزینه ۲** عبارت کلیدی که در این پرسش باید مورد توجه قرار دهیم، عبارت «نتیجه‌گیری از کلیات و پی بردن به جزئیات» است که به استدلال قیاسی، یعنی روش مبتنی بر عقل و خرد اشاره دارد. *صفحه ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی*
۹۷. **گزینه ۴** فیلسوفان ← استدلال‌های منطقی / عرفا ← درک درونی *صفحه ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی*
۹۸. **گزینه ۲** استفاده از شواهد قابل مشاهده برای شناخت پدیده‌ها ← استفاده از روش عینی (روش علمی) *صفحه ۱۶ کتاب درسی*
۹۹. **گزینه ۴** استفاده از شواهد قابل مشاهده برای شناخت پدیده‌ها به معنی استفاده از شواهد تجربی و بررسی علمی پدیده مورد نظر است که از روش‌های عینی و قابل تکرار استفاده می‌کند. *صفحه ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی*
۱۰۰. **گزینه ۱** بررسی پدیده‌ها در آزمایشگاه، روشی است که توسط پژوهشگران و به صورت علمی به کار گرفته می‌شود. *صفحه ۱۶ و شکل صفحه ۱۷ کتاب درسی*
۱۰۱. **گزینه ۱** بسیاری از دانشمندان علوم تجربی پیش از حد به یافته‌های روش علمی اعتماد دارند، یعنی اعتماد افراطی به آن دارند. *صفحه ۱۶ کتاب درسی*
۱۰۲. **گزینه ۴** دانشمندان علوم تجربی، علم تجربی را معتبر می‌دانند، پس موضع آنان نسبت به اعتبار علوم تجربی، فعل «هست» است، اما بسیاری از دانشمندان، سایر منابع کسب شناخت را فاقد اعتبار می‌دانند و موضع آنان نسبت به اعتبار این منابع، فعل «نیست» است. *صفحه ۱۶ کتاب درسی*
۱۰۳. **گزینه ۲** گزینه «۲» نادرست است، چون ممکن است استفاده از روش‌های مختلف کسب شناخت، به پاسخ‌های یکسان منتهی شود. *صفحه ۱۶ کتاب درسی*
۱۰۴. **گزینه ۱** جریان یک عمل، هنگامی که از مبدأ به سوی مقصد در حال حرکت هستیم ← فرایند / فرایند جست‌وجوی با قاعده و نظام‌دار برای مشخص کردن یک موقعیت نامعین ← روش علمی *صفحه ۱۷ کتاب درسی*
۱۰۵. **گزینه ۴** در روش علمی همواره به دنبال جست‌وجوی چیزی هستیم که این امر موجب هدفمندی روش علمی می‌شود. *صفحه ۱۷ کتاب درسی*
۱۰۶. **گزینه ۳** هدف از به‌کارگیری روش علمی ← روشن‌سازی موقعیت نامعین علت هدفمندی روش علمی ← در جست‌وجوی چیزی بودن *صفحه ۱۷ و ۱۸ کتاب درسی*
۱۰۷. **گزینه ۱** هدف از جست‌وجوی فرایند نظام‌دار در روش علمی، روشن‌سازی موقعیت نامعین است. از آنجا که موقعیت نامعین، همان مسئله است، می‌توانیم بگوییم که هدف از جست‌وجوی فرایند نظام‌دار در روش علمی، دستیابی به راه‌حل مسئله است. *صفحه ۱۷ و ۱۸ کتاب درسی*

۱۲۳. **گزینه ۱** ◀ نمرة، معدل و مجموع نمره‌ها که در گزینه‌های «۲»، «۳» و «۴» به آن‌ها اشاره شده است، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را اندازه می‌گیرند. اما میزان رضایت دانش‌آموزان نمی‌تواند پیشرفت تحصیلی را اندازه بگیرد و خودش به تعریف عملیاتی نیاز دارد. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۳. **گزینه ۴** ◀ از بین تعاریف مطرح شده، تنها تعریف ارائه شده در گزینه «۴» می‌تواند هوش را اندازه بگیرد. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۴. **گزینه ۴** ◀ «توانایی دانش‌آموز»، «دستیابی به اهداف درس» و «نگرش دانش‌آموز» که در گزینه‌های «۱»، «۲» و «۳» به آن‌ها اشاره شده است، عملکرد ریاضی را اندازه نمی‌گیرند و خود این مفاهیم به تعریف عملیاتی نیاز دارند و مقیاس تعیین‌کننده آن‌ها باید مشخص شود. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۵. **گزینه ۳** ◀ ارائه تعریف عملیاتی از پدیده‌های روان‌شناختی، دشوارتر از پدیده‌های مورد بررسی در سایر علوم تجربی است. گزینه «۳» به پدیده روان‌شناختی اشاره دارد. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۶. **گزینه ۱** ◀ در گزینه‌های «۲»، «۳» و «۴» به پدیده‌های روان‌شناختی اشاره شده که ارائه تعریف عملیاتی آن‌ها دشوارتر از پدیده‌هایی مثل کورتیزول است که در سایر علوم تجربی بررسی می‌شوند. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۷. **گزینه ۴** ◀ در گزینه‌های «۱»، «۲» و «۳» پدیده‌های روان‌شناختی مورد بررسی است؛ اما افزایش دمای کره زمین که در گزینه «۴» به آن اشاره شده، پدیده‌ای است که در زمین‌شناسی مطالعه می‌شود که تعریف عملیاتی آن آسان‌تر است. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۸. **گزینه ۴** ◀ متغیر مقادیر و مقوله‌های مختلفی را شامل می‌شود. رتبه کلاسی (اول، دوم، سوم و ...)، جنسیت (مرد یا زن بودن) و راهبردهای حل مسئله (تحلیلی، خرد کردن و ...) مقوله‌های مختلف را شامل می‌شوند، اما مرد بودن، ثابت است و تنها شامل یک مقوله، یعنی مرد بودن است. بنابراین، متغیر نیست. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۹. **گزینه ۲** ◀ تشخیص اینکه پردازش ادراکی متغیر نیست، کار چندان دشواری نیست؛ چون پردازش ادراکی یک مقوله ثابت است. اما وضعیت مردودی، یک متغیر است؛ چون بین دو وضعیت مردود بودن و مردود نبودن تغییر می‌کند. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۳۰. **گزینه ۴** ◀ «وضعیت تأهل، یعنی مجرد یا متأهل بودن»، «میزان بیماری» و «محل سکونت، یعنی ساکن روستا یا شهر بودن افراد» متغیر هستند چون مقوله و مقادیر مختلفی را شامل می‌شوند. اما مجرد بودن افراد تنها شامل مقوله مجرد بودن، یعنی شامل یک مقوله است؛ بنابراین، متغیر محسوب نمی‌شود. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۳۱. **گزینه ۱** ◀ در این پژوهش «میزان تکرار» مطالب در «یادآوری آن» در «افراد سنین بین ۱۵ تا ۳۰ ساله» بررسی می‌شود و همه این موارد مقادیر مختلفی را شامل می‌شوند. اما «یک مطلب» نه پدیده مورد بررسی در این پژوهش است و نه متغیر. دقت داشته باشید که اگر در یک پژوهش، افراد در یک سن خاص بررسی شوند - برای مثال، فقط افراد ۱۵ سال مورد بررسی باشند - سن در آن پژوهش، یک مقوله ثابت خواهد بود؛ نه متغیر. ولی در این پژوهش، سن بین ۱۵ تا ۳۰ تغییر می‌کند، پس یک متغیر است. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۳۲. **گزینه ۳** ◀ گزینه «۳» در ارتباط با تعریف عملیاتی درست است، نه در مورد متغیر. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۳۳. **گزینه ۱** ◀ تعریف عملیاتی پدیده‌ها و تکرارپذیری یافته‌ها، دو ویژگی روش علمی هستند. اگر به گزینه‌ها دقت کنیم، متوجه می‌شویم که در گزینه «۱» به تکرارپذیری یافته‌ها اشاره شده است. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۳۴. **گزینه ۱** ◀ دست‌یابی به نتایج مشابه در آزمایش‌های مکرر، نتیجه تکرارپذیری یافته‌ها و تسهیل اندازه‌گیری پدیده‌ها، نتیجه تعریف عملیاتی است. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۳۵. **گزینه ۱** ◀ تکرار یافته‌های دیگران در بررسی‌های مکرر در صورت رعایت ضوابط علمی امکان‌پذیر است. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۳۶. **گزینه ۳** ◀ نتایج حاصل از به‌کارگیری روش‌های منحصر به فرد، حتی اگر درست باشد، تکرارپذیر نخواهد بود. گزینه «۱» نادرست است؛ چون رعایت ضوابط علمی در روش‌های منحصر به فرد امری غیر ممکن است و این جمله، مصداق بارز تناقض‌گویی است. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۳۷. **گزینه ۴** ◀ تکرارپذیری در بررسی پدیده‌های روان‌شناختی که در گزینه‌های «۱»، «۲» و «۳» به آن‌ها اشاره شده کمتر از پدیده‌های مورد بررسی در سایر علوم است. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۳۸. **گزینه ۱** ◀ پیچیدگی انسان و رعایت ضوابط اخلاقی در پژوهش‌های روان‌شناختی باعث شده که میزان تکرارپذیری یافته‌ها به دست آمده در علم روان‌شناسی کمتر از سایر علوم تجربی باشد. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۳۹. **گزینه ۴** ◀ در گزینه «۴»، اگر فعل «است» به فعل «نیست» تبدیل شود، درست خواهد بود. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۴۰. **گزینه ۱** ◀ دخالت ملاحظات اخلاقی و پیچیدگی پژوهش‌های مربوط به انسان موجب محدودیت روش علمی و در نتیجه، ناتوانی روش علمی در پاسخ‌گویی به همه پرسش‌های بشر امروز شده است. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۴۱. **گزینه ۴** ◀ مسائل اخلاقی و پیچیدگی پژوهش‌های مربوط به انسان، روش علمی و ویژگی‌های آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ نه تعریف روش علمی را که در گزینه «۴» به آن اشاره شده است. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۴۲. **گزینه ۳** ◀ رعایت مسائل اخلاقی و پیچیدگی پژوهش‌های مربوط به انسان، روش علمی را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ پس روش‌های منحصر به فرد که در گزینه «۳» به آن اشاره شده، با این سؤال ارتباط ندارد. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۴۳. **گزینه ۴** ◀ سیستماتیک (Systematic) به معنی نظام‌دار بودن است که یکی از مفاهیم مرتبط با تعریف روش علمی است. طرح این سؤال برای تأکید بر توجه به معادل‌های انگلیسی مفاهیم مطرح شده در کتاب درسی است که در پانویس صفحات کتاب به آن‌ها اشاره شده و قابلیت طرح سؤال در مورد برخی از آن‌ها وجود دارد؛ بنابراین، به این موارد نیز توجه داشته باشید. *پانویس صفحه ۱۷ کتاب درسی*
۱۴۴. **گزینه ۲** ◀ دلایل اصلی عدم وجود تعریف واحد از روان‌شناسی در بین روان‌شناسان، گذشت زمان و پیشرفت دانش و بررسی پدیده‌ها از زوایای گوناگون است. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*
۱۴۵. **گزینه ۲** ◀ علت پیدایش نظریه‌های مختلف در علم روان‌شناسی، پیچیدگی پدیده‌های جهان هستی است که موجب می‌شود، دانشمندان از زوایای گوناگون به آن‌ها نگاه کنند. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۲۲. **گزینه ۱** ◀ نمرة، معدل و مجموع نمره‌ها که در گزینه‌های «۲»، «۳» و «۴» به آن‌ها اشاره شده است، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را اندازه می‌گیرند. اما میزان رضایت دانش‌آموزان نمی‌تواند پیشرفت تحصیلی را اندازه بگیرد و خودش به تعریف عملیاتی نیاز دارد. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۳. **گزینه ۴** ◀ از بین تعاریف مطرح شده، تنها تعریف ارائه شده در گزینه «۴» می‌تواند هوش را اندازه بگیرد. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۴. **گزینه ۴** ◀ «توانایی دانش‌آموز»، «دستیابی به اهداف درس» و «نگرش دانش‌آموز» که در گزینه‌های «۱»، «۲» و «۳» به آن‌ها اشاره شده است، عملکرد ریاضی را اندازه نمی‌گیرند و خود این مفاهیم به تعریف عملیاتی نیاز دارند و مقیاس تعیین‌کننده آن‌ها باید مشخص شود. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۵. **گزینه ۳** ◀ ارائه تعریف عملیاتی از پدیده‌های روان‌شناختی، دشوارتر از پدیده‌های مورد بررسی در سایر علوم تجربی است. گزینه «۳» به پدیده روان‌شناختی اشاره دارد. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۶. **گزینه ۱** ◀ در گزینه‌های «۲»، «۳» و «۴» به پدیده‌های روان‌شناختی اشاره شده که ارائه تعریف عملیاتی آن‌ها دشوارتر از پدیده‌هایی مثل کورتیزول است که در سایر علوم تجربی بررسی می‌شوند. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۷. **گزینه ۴** ◀ در گزینه‌های «۱»، «۲» و «۳» پدیده‌های روان‌شناختی مورد بررسی است؛ اما افزایش دمای کره زمین که در گزینه «۴» به آن اشاره شده، پدیده‌ای است که در زمین‌شناسی مطالعه می‌شود که تعریف عملیاتی آن آسان‌تر است. *صفحه ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۸. **گزینه ۴** ◀ متغیر مقادیر و مقوله‌های مختلفی را شامل می‌شود. رتبه کلاسی (اول، دوم، سوم و ...)، جنسیت (مرد یا زن بودن) و راهبردهای حل مسئله (تحلیلی، خرد کردن و ...) مقوله‌های مختلف را شامل می‌شوند، اما مرد بودن، ثابت است و تنها شامل یک مقوله، یعنی مرد بودن است. بنابراین، متغیر نیست. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۲۹. **گزینه ۲** ◀ تشخیص اینکه پردازش ادراکی متغیر نیست، کار چندان دشواری نیست؛ چون پردازش ادراکی یک مقوله ثابت است. اما وضعیت مردودی، یک متغیر است؛ چون بین دو وضعیت مردود بودن و مردود نبودن تغییر می‌کند. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۳۰. **گزینه ۴** ◀ «وضعیت تأهل، یعنی مجرد یا متأهل بودن»، «میزان بیماری» و «محل سکونت، یعنی ساکن روستا یا شهر بودن افراد» متغیر هستند چون مقوله و مقادیر مختلفی را شامل می‌شوند. اما مجرد بودن افراد تنها شامل مقوله مجرد بودن، یعنی شامل یک مقوله است؛ بنابراین، متغیر محسوب نمی‌شود. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۳۱. **گزینه ۱** ◀ در این پژوهش «میزان تکرار» مطالب در «یادآوری آن» در «افراد سنین بین ۱۵ تا ۳۰ ساله» بررسی می‌شود و همه این موارد مقادیر مختلفی را شامل می‌شوند. اما «یک مطلب» نه پدیده مورد بررسی در این پژوهش است و نه متغیر. دقت داشته باشید که اگر در یک پژوهش، افراد در یک سن خاص بررسی شوند - برای مثال، فقط افراد ۱۵ سال مورد بررسی باشند - سن در آن پژوهش، یک مقوله ثابت خواهد بود؛ نه متغیر. ولی در این پژوهش، سن بین ۱۵ تا ۳۰ تغییر می‌کند، پس یک متغیر است. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*
۱۳۲. **گزینه ۳** ◀ گزینه «۳» در ارتباط با تعریف عملیاتی درست است، نه در مورد متغیر. *صفحه ۱۹ کتاب درسی*

۱۵۶. **گزینه ۴** احساس ترشی در معده، احساس خشم و احساس نگرانی، به طور مستقیم قابل مشاهده نیستند. اما با مشت به صندلی فشار آوردن و زیر لب غر زدن، به طور مستقیم قابل مشاهده است. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۵۷. **گزینه ۳** در گزینه‌های «۱»، «۲» و «۴» به رفتارهایی اشاره شده است که به طور مستقیم قابل مشاهده هستند. اما تفکر و تصمیم‌گیری که در گزینه «۳» به آن اشاره شده، به طور غیر مستقیم قابل مشاهده است. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۵۸. **گزینه ۱** همه مواردی که در گزینه «۱» به آن‌ها اشاره شده است، به طور مستقیم قابل مشاهده هستند. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۵۹. **گزینه ۲** در گزینه «۱» به فرایند توجه، در گزینه «۳» به ادراک و در گزینه «۴» به ادراک اشاره شده است که هیچ‌یک از اینها به طور مستقیم قابل مشاهده نیستند. اما نگاه کردن که در گزینه «۲» به آن اشاره شده، نمونه‌ای از رفتار قابل مشاهده مستقیم است. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۶۰. **گزینه ۴** گیج شدن، یافتن راه‌حل و کشف روش باز کردن قوطی کنسرو، اتفاقاتی است که در ذهن ما می‌افتد و زمانی قابل مشاهده هستند که ما نتایج آن‌ها را ببینیم. اما نوشتن، فعالیتی است که به طور مستقیم قابل مشاهده است. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۶۱. **گزینه ۳** گزینه «۱»: بازیابی؛ به معنی بیرون کشیدن اطلاعات از حافظه است و به طور مستقیم قابل مشاهده نیست. گزینه «۲»: احساس خوشایند، یک حس درونی است و ما زمانی به آن پی می‌بریم که آثار آن در رفتار فردی که این حس را دارد نمایان شود، پس به طور مستقیم قابل مشاهده نیست. گزینه «۳»: حرکت چشم‌ها، هنگام تعقیب کردن یک شیء، رفتاری است که به طور مستقیم قابل مشاهده است. گزینه «۴»: نگاه کردن به آینده، به معنی فکر کردن به آینده است، پس به طور مستقیم قابل مشاهده نیست. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۶۲. **گزینه ۴** ادراک، فرایندی است که بر اساس آن، اطلاعات دریافت شده، تفسیر و تعبیر می‌شود. *صفحه ۲۱ کتاب درسی*

۱۶۳. **گزینه ۴** در گزینه «۱» اگر به جای «بازیابی»، گفته شده بود «بازنمایی» درست بود. در گزینه «۲» اگر فعل «ندارند» تبدیل می‌شد به فعل «دارند»، درست بود. گزینه «۳» نیز نادرست؛ زیرا استنباط از اطلاعات، زمانی امکان‌پذیر است که اطلاعات در حافظه ذخیره شده باشد. اما چرا گزینه «۴» درست است؟ چون اندیشمندان به بازنمایی اطلاعات و استنباط‌های زیاد از آن‌ها تمایل دارند. *صفحه ۲۱ کتاب درسی*

۱۶۴. **گزینه ۱** استنباط از اطلاعات، در مرحله تفکر صورت می‌گیرد؛ یعنی بعد از نگهداری اطلاعات در حافظه. *صفحه ۲۱ کتاب درسی*

۱۶۵. **گزینه ۴** بازنمایی اطلاعات موجود در حافظه موجب دستیابی به مراتب بالاتر شناخت می‌شود. *صفحه ۲۱ کتاب درسی*

۱۶۶. **گزینه ۴** ادراک، فرایند تفسیر محرک‌های انتخاب شده است. *صفحه ۲۱ کتاب درسی*

۱۶۷. **گزینه ۲** شناخت پایه شامل توجه، ادراک و حافظه است که در گزینه‌های «۱»، «۳» و «۴» به آن‌ها اشاره شده است. *صفحه ۲۱ و ۲۲ کتاب درسی*

۱۴۶. **گزینه ۳** علت بررسی پدیده‌ها از زوایای گوناگون، پیچیدگی جهان و علت تغییر اطلاعات ما درباره پدیده‌ها، گذشت زمان و پیشرفت دانش است. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۴۷. **گزینه ۴** فهم دقیق‌تر ما از پدیده‌ها نتیجه تغییر اطلاعات ما است و این تغییر در اثر گذشت زمان ایجاد می‌شود. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۴۸. **گزینه ۱** پیچیدگی پدیده‌ها باعث می‌شود که دانشمندان از زوایای گوناگون به آن‌ها نگاه کنند. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۴۹. **گزینه ۳** مطالعه علمی رفتار و شناخت، تعریف روان‌شناسی است. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۵۰. **گزینه ۳** جامع‌ترین تعریف روان‌شناسی = علم مطالعه رفتار و فرایندهای ذهنی *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۵۱. **گزینه ۴** در متن این پرسش، نه به تعریف روش علمی که در گزینه «۱» ارائه شده و نه به پردازش اطلاعات که نوع مفهومی آن در گزینه «۳» بیان شده، اشاره‌ای نشده است. بلکه، به عملکرد موفقیت‌آمیز یک فرد در یادآوری اطلاعات اشاره شده است. پس گزینه «۳» نیز پاسخ این پرسش نیست؛ چون برای یادآوری اطلاعات به ذخیره آن اطلاعات نیاز است که از مرحله توجه فراتر می‌رود و در مراحل بالاتر، یعنی در مرحله حافظه اتفاق می‌افتد. اما گزینه «۴» درست است؛ چون یادآوری اطلاعات، فرایندی است که از طریق مشاهده نتایجی که دربر دارد، یعنی از طریق مشاهده غیر مستقیم آن - مثل مشاهده عملکرد موفق این فرد در یادآوری اطلاعات - استنباط می‌شود. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۵۲. **گزینه ۱** به گزینه‌ها نگاه کنید. در هر یک از آن‌ها چه چیزی مورد پرسش است؟ در گزینه «۱» دفعات جویدن ناخن‌ها، در گزینه «۲» تشخیص تفاوت تصاویر، در گزینه «۳» یادگیری نحوه پاسخ‌گویی به پرسش‌ها، و در گزینه «۴» توانایی یادآوری اطلاعات. حالا باید ببینیم برای پاسخ‌گویی به کدام‌یک از این موارد به روش‌های غیر مستقیم نیاز نداریم و به طور مستقیم می‌توانیم به آن پی ببریم؟ در گزینه‌های «۳، ۲، ۴» فرایندهای ذهنی مورد پرسش است که مستقیماً قابل مشاهده نیستند و ما برای یافتن پاسخ آن‌ها باید از روش‌های غیر مستقیم استفاده کنیم، یعنی از نسرین بخواهیم اطلاعات را بازیابی کند، از امین بخواهیم به پرسش‌ها پاسخ دهد و از مریم در مورد تفاوت تصاویر سؤال کنیم. اما برای یافتن پاسخ پرسش گزینه «۱» کافی است، علی را مستقیماً زیر نظر بگیریم و رفتارش را مشاهده کنیم تا ببینیم چند بار ناخن‌هایش را می‌چوبد. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۵۳. **گزینه ۳** موضوعات مورد بررسی در روان‌شناسی، رفتار و فرایندهای ذهنی است. رفتار به طور مستقیم قابل مشاهده است اما فرایندهای ذهنی به طور غیر مستقیم و به واسطه نتایجی که دارند، قابل مشاهده‌اند. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۵۴. **گزینه ۲** تحرک (حرکت کردن)، تبسم (لبخند زدن) و تکلم (صحبت کردن)، به طور مستقیم قابل مشاهده هستند. اما تنفر یک فرد به طور مستقیم قابل مشاهده نیست. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۵۵. **گزینه ۲** گزینه «۱»: تجسم کردن، رفتار ذهنی است، پس مستقیماً قابل مشاهده نیست. گزینه «۲»: تعقیب کردن یک شیء با چشم، به طور مستقیم قابل مشاهده است. گزینه «۳»: تردید در تصمیم‌گیری، به طور غیر مستقیم قابل مشاهده است. گزینه «۴»: یادآوری خاطرات گذشته، به طور غیر مستقیم قابل مشاهده است. *صفحه ۲۰ کتاب درسی*

۱۶۸. **گزینه ۴** ﴿ زمانی که اطلاعات بازنمایی می‌شوند، تفکر شکل می‌گیرد که گزینه‌های «۱، ۲ و ۳» از مشتقات آن هستند. *صفحه ۲۱ کتاب درسی*
۱۶۹. **گزینه ۱** ﴿ فرایند بازنمایی اطلاعات در حافظه را تفکر می‌نامند. *صفحه ۲۱ کتاب درسی*
۱۷۰. **گزینه ۳** ﴿ سلسله‌مراتب شناخت، به ترتیب شامل: توجه ← ادراک ← حافظه ← استدلال ← قضاوت ← حل مسئله ← تصمیم‌گیری *صفحه ۲۱ کتاب درسی*
۱۷۱. **گزینه ۲** ﴿ منظور از دریافت و فهم بیشتر اطلاعات، پردازش است که در انسان‌ها به یک شیوه صورت نمی‌گیرد. *صفحه ۲۲ کتاب درسی*
۱۷۲. **گزینه ۳** ﴿ هرچه از مراتب پایین تفکر به مراتب بالاتر آن می‌رویم، دریافت و فهم اطلاعات پیچیده‌تر می‌شود. *صفحه ۲۲ کتاب درسی*
۱۷۳. **گزینه ۴** ﴿ هر چه از شناخت پایه به سمت شناخت عالی می‌رویم، پردازش اطلاعات پیچیده‌تر می‌شود؛ پس اگر از شناخت عالی به سمت شناخت پایه برویم، پیچیدگی پردازش اطلاعات کاهش می‌یابد. *صفحه ۲۲ کتاب درسی*
۱۷۴. **گزینه ۳** ﴿ عالی‌ترین مراتب شناخت ← حل مسئله و تصمیم‌گیری پایین‌ترین مرتبه شناخت ← توجه *صفحه ۲۱ و ۲۲ کتاب درسی*
۱۷۵. **گزینه ۱** ﴿ دریافت و فهم بیشتر اطلاعات به معنی پردازش اطلاعات است که اگر بر اساس ویژگی‌های حسی و کیفی باشد، از نوع مفهومی است. *صفحه ۲۲ کتاب درسی*
۱۷۶. **گزینه ۲** ﴿ یافتن کلمات سه حرفی در یک متن، متکی بر اطلاعات حسی است که از طریق مشاهده کلمات دریافت می‌شود، پس پردازش آن از نوع ادراکی است. جایگزین کردن کلمات متضاد به جای کلماتی که در یک متن می‌خوانیم، نیازمند درک معنای کلمه و برقراری ارتباط بین اطلاعات جدید و دانش پیشین است؛ پس از نوع مفهومی است. *صفحه ۲۲ کتاب درسی*
۱۷۷. **گزینه ۳** ﴿ انتخاب لباس بر اساس رنگ به معنی تصمیم‌گیری بر اساس ویژگی‌های حسی و ظاهری لباس است؛ بنابراین، از نوع پردازش ادراکی است. ولی در نظر گرفتن کیفیت و دوام لباس به معنی فراتر رفتن از ویژگی‌های حسی و به کارگیری دانش پیشین در انتخاب لباس است؛ بنابراین، از نوع پردازش مفهومی است. *صفحه ۲۲ کتاب درسی*
۱۷۸. **گزینه ۲** ﴿ ناخوانا بودن دست‌خط به این معنی است که خواندن آن قطعاً به صورت خودکار نیست و پردازش ویژگی‌های ظاهری و حسی که از دست‌خط دریافت می‌شود نیز برای خواندن آن کافی نیست. اما وقتی یک داروساز آن را می‌بیند، بعد از مورد توجه قرار دادن اطلاعات دریافت شده از آن و ادراک این اطلاعات، با توجه به دانش پیشین خود در مورد داروها و تجربه‌ای که در خواندن دست‌خط پزشکان دارد، می‌تواند آن را بخواند. یعنی برای خواندن آن پردازش مفهومی را به کار می‌گیرد. گزینه «۴» نیز نادرست است؛ چون خواندن دست‌خط ناخوانا، بدون بازنمایی اطلاعات صورت نمی‌گیرد. *صفحه ۲۲ کتاب درسی*
۱۷۹. **گزینه ۳** ﴿ ما می‌دانیم که شناخت حاصل از پردازش ادراکی در مقایسه با شناخت حاصل از پردازش مفهومی، کارایی کمتری دارد. پس گزینه‌ای پاسخ این پرسش است که در آن به پردازش ادراکی اشاره شده باشد. پردازش اطلاعات در گزینه «۳» از نوع ادراکی است؛ چون در آن به ویژگی‌های ظاهری که از طریق حواس دریافت می‌شود توجه شده است. اما پردازش در گزینه‌های «۱، ۲ و ۴» از نوع مفهومی است؛ چون نیازمند به کارگیری دانش پیشین ما است. *صفحه ۲۲ کتاب درسی*
۱۸۰. **گزینه ۱** ﴿ پاسخ این سؤال، در متن آن ارائه شده است. در این پژوهش، مدت زمان بازی کودکان با انواع اسباب‌بازی؛ یعنی مدت انجام رفتار، مشاهده و ثبت شده؛ پس از روش مشاهده استفاده شده که در گزینه «۱» به ویژگی آن اشاره شده است. در گزینه «۲» به ویژگی روش آزمون، در گزینه «۳» به ویژگی پرسش‌نامه و در گزینه «۴» به ویژگی روش مصاحبه بدون ساختار اشاره شده است. *صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی*
۱۸۱. **گزینه ۲** ﴿ جمع‌آوری اطلاعات در مورد نحوه تعامل دو فرد از پشت آینه دو طرفه؛ به معنی مشاهده نحوه تعامل (رفتار) آن‌ها در محیطی است که محقق ترتیب داده، یعنی در محیط آزمایشگاهی. *صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی*
۱۸۲. **گزینه ۴** ﴿ عبارت کلیدی در این پرسش، عبارت «مراجعه پژوهشگر به محیط واقعی زندگی و جمع‌آوری اطلاعات» است که به ویژگی روش مشاهده اشاره دارد. *صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی*
۱۸۳. **گزینه ۳** ﴿ جمع‌آوری اطلاعات در محیط واقعی زندگی یا محیط طبیعی، ویژگی روش مشاهده است. در گزینه «۱» به ویژگی مصاحبه کاملاً ساختار یافته، در گزینه «۲» به ویژگی پرسش‌نامه و در گزینه «۴» به ویژگی آزمون اشاره شده است. *صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی*
۱۸۴. **گزینه ۲** ﴿ در مراحل اولیه پژوهش، امکان استفاده از روش آزمایشگاهی وجود ندارد؛ به همین دلیل از روش مشاهده برای تبیین موضوعات مورد مطالعه استفاده می‌شود. *صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی*
۱۸۵. **گزینه ۱** ﴿ گزینه «۱» در مورد مصاحبه بدون ساختار درست است، نه مشاهده. *صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی*
۱۸۶. **گزینه ۳** ﴿ ویژگی روش مشاهده این است که اولاً، اطلاعات جمع‌آوری شده در آن مربوط به الگوهای رفتاری است و دوماً، در روش مشاهده، متغیر تغییر داده نمی‌شود و اطلاعات صرفاً مشاهده و ثبت می‌شود. این ویژگی‌های در مورد گزینه‌های «۱، ۲ و ۴» صادق است، اما در گزینه «۳» به روش جمع‌آوری اطلاعات اشاره نشده، بلکه به روشی که برای انجام یک پژوهش به کار می‌رود، اشاره شده؛ یعنی به روش آزمایشی اشاره شده که در آن یک متغیر تغییر داده می‌شود و اثر آن بر متغیر دیگر بررسی می‌شود. *صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی*
۱۸۷. **گزینه ۲** ﴿ در کتاب نظام جدید به روش‌های تحقیق اشاره نشده و فقط روش‌های جمع‌آوری اطلاعات مطرح شده است، اما از آنجا که ممکن است طرح چنین پرسشی در سال‌های بعد نیز تکرار شود، پاسخ گفتن به آن را بررسی می‌کنیم. تنها گزینه «۴» برای شما آشنا است و آن را به عنوان روش گردآوری اطلاعات مطالعه کرده‌اید. اما در روش مشاهده، اطلاعات مربوط به الگوهای رفتاری جمع‌آوری می‌شود و تأثیر یک متغیر بر متغیر دیگر بررسی نمی‌شود. پس گزینه «۴» پاسخ این پرسش نیست. بررسی تأثیر یک متغیر بر متغیر دیگر به بررسی متغیرها با روش آزمایشی اشاره دارد که در پرسش قبل نیز توضیح داده شد. *صفحه ۲۷ کتاب درسی*
۱۸۸. **گزینه ۲** ﴿ در این تحقیق، مطالعه رفتار در محیط طبیعی خانواده صورت گرفته و اطلاعات مشاهده، و با استفاده از فیلم‌برداری ثبت شده است. پس از روش مشاهده استفاده شده است. *صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی*
۱۸۹. **گزینه ۱** ﴿ در کتاب درسی شما به این موضوع اشاره نشده است، اما این را بدانید که در روش مشاهده، الگوهای رفتاری را کنترل نمی‌کنند؛ بلکه فقط ثبت می‌کنند و این موضوع، یکی از محدودیت‌های روش مشاهده است. *صفحه ۲۷ کتاب درسی*

۲۰۰. گزینه ۴ زمانی از مصاحبه بدون ساختار استفاده می‌شود که امکان پرسیدن مستقیم یک موضوع جود نداشته باشد. *صفحه ۲۹ کتاب درسی*

۲۰۱. گزینه ۱ هدایت یک فرد به ارائه پاسخ پرسش مطرح شده در یک پژوهش، نیازمند برقراری رابطه دو طرفه بین پژوهشگر و شرکت کننده و ویژگی مصاحبه بدون ساختار است.

صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی

۲۰۲. گزینه ۲ هدایت فرد شرکت کننده در پژوهش به موضوع اصلی، نیازمند مواجهه بین فردی است، یعنی ارتباطی شبیه به گفتگو که پژوهشگر در آن سؤال می‌پرسد و فرد شرکت کننده در پژوهش، به پرسش‌ها پاسخ می‌دهد. با این توضیح متوجه شدیم که پاسخ این پرسش، مصاحبه است، اما کدامیک از انواع آن؟ هدایت فرد مصاحبه‌شونده به سمت پاسخ‌های مورد نظر یا موضوع اصلی پژوهش، در مصاحبه بدون ساختار صورت می‌گیرد.

صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی

۲۰۳. گزینه ۳ هدایت فرد به سوی پاسخ مورد نظر، ویژگی مصاحبه بدون ساختار، و ارائه پاسخ‌های بلی یا خیر و یا انتخاب یکی از گزینه‌ها، ویژگی مصاحبه کاملاً ساختار یافته است.

صفحه ۲۹ کتاب درسی

۲۰۴. گزینه ۱ اخذ اطلاعات عمیق ← مصاحبه بدون ساختار جمع‌آوری اطلاعات در همه‌پرسی‌ها ← مصاحبه ساختار یافته

صفحه ۲۹ کتاب درسی

۲۰۵. گزینه ۱ گزینه «۲» در مورد مصاحبه ساختار یافته و گزینه‌های «۳ و ۴» در مورد مصاحبه بدون ساختار درست است.

صفحه ۲۹ کتاب درسی

۲۰۶. گزینه ۴ کدامیک از روش‌های جمع‌آوری اطلاعات دقت بیشتری دارد و دقیقاً آن چیزی را اندازه می‌گیرد که برای آن ساخته شده است؟ پاسخ، آزمون است که در گزینه «۴» به ویژگی آن اشاره شده است.

صفحه ۲۹ کتاب درسی

۲۰۷. گزینه ۴ واژه کلیدی که در این پرسش باید به آن دقت کنیم، واژه «اندازه‌گیری» است. کمی کردن و اندازه‌گیری ویژگی‌های روان‌شناختی، با استفاده از آزمون‌ها امکان‌پذیر است. منظور از مصاحبه کیفی، مصاحبه بدون ساختار است.

صفحه ۲۹ کتاب درسی

۲۰۸. گزینه ۲ رعایت احتیاط هنگام استفاده از نتایج، ویژگی پرسش‌نامه و کتی کردن ویژگی‌های روان‌شناختی، ویژگی آزمون است.

صفحه ۲۸ و ۲۹ کتاب درسی

۲۰۹. گزینه ۴ در صورتی که یک آزمون به طور دقیق ساخته شده باشد، پدیده‌ها را به طور دقیق اندازه می‌گیرد و نمرات حاصل از اجرای متعدد آن بر روی یک فرد، یکسان یا تقریباً یکسان خواهد بود.

صفحه ۲۹ کتاب درسی

۲۱۰. گزینه ۳ اگر در گزینه «۳»، «بدون همراهی» تبدیل شود به «با همراهی» درست خواهد بود.

صفحه ۲۹ کتاب درسی

۲۱۱. گزینه ۴ در صورتی که یک آزمون به طور دقیق ساخته شده باشد، مانند ابزارهای دقیق اندازه‌گیری وزن (ترازو) پدیده‌ها را به طور دقیق اندازه می‌گیرد و نمرات حاصل از اجرای متعدد آن، یکسان است.

صفحه ۲۹ کتاب درسی

درس ۲

۲۱۲. گزینه ۳ نکته کلیدی در این پرسش، عبارت «آمادگی داشتن برای ... اعم از آمادگی فیزیکی و روانی» است که در روند رشد انسان بررسی می‌شود، پس توسط روان‌شناسان رشد مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

صفحه ۳۶ و ۳۷ کتاب درسی

۱۹۰. گزینه ۳ پرسش‌نامه به صورت‌های مختلف نمره‌گذاری می‌شود.

صفحه ۲۸ و ۲۹ کتاب درسی

۱۹۱. گزینه ۴ در صورت عدم امکان استفاده از مشاهده، از روش پرسش‌نامه استفاده می‌شود که باید دقیق و معتبر باشد و از نتایج آن با احتیاط استفاده شود.

صفحه ۲۸ و ۲۹ کتاب درسی

۱۹۲. گزینه ۲ در گزینه‌ها به ویژگی‌های روش‌های گردآوری اطلاعات اشاره شده و ما باید ببینیم پرسش‌نامه به کدامیک شباهت دارد. در گزینه «۱» به ویژگی مصاحبه بدون ساختار، در گزینه «۲» به مصاحبه کاملاً ساختار یافته، در گزینه «۳» به مشاهده و در گزینه «۴» به ویژگی آزمون‌ها اشاره شده است. ما می‌دانیم که پرسش‌نامه به مصاحبه کاملاً ساختار یافته شباهت دارد.

صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی

۱۹۳. گزینه ۱ مواجهه بین فردی، به معنی دو طرفه بودن رابطه است که تنها در مصاحبه اتفاق می‌افتد. یعنی مصاحبه‌گر سؤال می‌پرسد و مصاحبه‌شونده پاسخ می‌دهد. در پرسش‌نامه نیز افراد به تعدادی سؤال پاسخ می‌دهند، اما سؤال‌های پرسش‌نامه به صورت مکتوب ارائه می‌شود و پاسخ‌های آن نیز به صورت مکتوب ثبت می‌شود، پس در آن، رابطه دوطرفه بین پژوهشگر و افراد شرکت کننده در پژوهش برقرار نمی‌شود.

صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی

۱۹۴. گزینه ۱ عبارت کلیدی در این سؤال، «پرسیدن سؤال‌های مشخص در مورد تجربه نشانه‌های بیماری از افراد شرکت کننده در پژوهش» است. این ویژگی مربوط به روش‌های پرسش‌نامه و مصاحبه است که در آن‌ها از خود افراد در مورد رفتار، افکار و تجاربشان سؤال می‌شود، با این تفاوت که در پرسش‌نامه به صورت مکتوب و در مصاحبه به صورت شفاهی انجام می‌شود.

صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی

۱۹۵. گزینه ۳ دو نکته کلیدی در این پرسش، این است که: ۱- این روش دارای انواع است و ۲- تعیین اینکه کدامیک از آن‌ها در پژوهش به کار برود، به نوع موقعیت بستگی دارد. این دو ویژگی، در مورد کدام روش گردآوری اطلاعات صدق می‌کند؟ پاسخ، روش مصاحبه است که در گزینه «۳» به ویژگی آن اشاره شده است.

صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی

۱۹۶. گزینه ۲ شما حتماً شاهد مراجعه مأمورین سرشماری به درب منزلتان بوده‌اید. جمع‌آوری اطلاعات در سرشماری به صورت گفتگوی دوجانبه بین مأمور سرشماری و افراد است و در آن پرسش‌های مشخص و یکسانی از همه افراد سؤال می‌شود و پاسخ آن‌ها توسط مأمورین سرشماری ثبت می‌شود. در همه‌پرسی معمولاً از کدام روش استفاده می‌شود؟ در سرشماری نیز از همان استفاده می‌شود.

صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی

۱۹۷. گزینه ۴ در مصاحبه بدون نظام، پرسش‌ها به صورت مستقیم سؤال نمی‌شود، پس در این مرحله، گزینه «۲ و ۳» را رد می‌کنیم. سؤال کردن از خود فرد درباره رفتار و افکار او، هم ویژگی پرسش‌نامه است و هم ویژگی انواع مصاحبه، اما سازماندهی پرسش بعدی، پس از شنیدن پاسخ سؤال قبلی، ویژگی مصاحبه بدون نظام است، نه پرسش‌نامه.

صفحه ۲۸ و ۲۹ کتاب درسی

۱۹۸. گزینه ۴ گزینه «۴» در مورد مصاحبه بدون ساختار درست است.

صفحه ۲۸ و ۲۹ کتاب درسی

۱۹۹. گزینه ۳ عبارت کلیدی در این پرسش، «اخذ اطلاعات عمیق» است. از کدام روش برای اخذ اطلاعات عمیق استفاده می‌شود؟ پاسخ، روش مصاحبه بدون ساختار است که یکی از انواع مصاحبه است.

صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی